MK

Penelopia

MARGARET ATWOOD

Çeviren: Dilek ŞENDİL

MİTOLOJİ

Penelopia

MARGARET ATWOOD

İngilizceden Çeviren
DİLEK ŞENDİL

Özgün Adı
The Penelopiad

Mitoloji

MARGARET ATWOOD

İlk kez 2005 yılında Booker Vakfı tarafından, bir tek yazarın roman dalında öne çıkan sıra dışı başarısına verilen Man Booker Uluslararası ödülü'ne aday gösterilen Margaret Atwood'un otuz beşi aşkın roman, şiir, eleştiri ve denemeleri dünya çapında bilinmektedir. Atwood bugüne dek *The Handmaid's Tale* adlı kitabıyla Governor General ödülüne; *Nam-ı Diğer Alice Oğlak Yayıncılık, 1997)* adlı kitabıyla da Giller ve İtalyan Premio Mondale ödülü ne değer görüldü. *The Handmaid's Tele*, *Kedi Gözü (Kelepir Kitaplar, 1992), Nam-ı Diğer Alice* ve *Antilop ve Flurya (Oğlak Yayıncılık 2005)* adlı çalışmaları da Man Booker ödülü ne aday gösterilirken, o bu ödülü *Kör Suikastçı (Oğlak Yayıncılık 2001)* ile kazandı. Kanada Kraliyet Enstitüsü Üyesi olan Atwood, aynca Norveç Edebiyat Şeref Madalyası ile Fransız Sanat ve Edebiyat Şövalyesi unvanına layık bulunmuştur. Toronta'da yaşayan Margaret Atwood, Amerikan Sanat ve Bilim Akademisi Edebiyat Enstitüsü nün Yabancı Onur Üyesi'dir.

DİLEK ŞENDİL

1979 yılında Kadıköy Maarif Kolejini bitirdi. Kadıköy Yabancı Diller Yüksek Okulu ve İstanbul Üniversitesi Amerikan Edebiyatı Bölümü'nde okudu. Çeviri serüvenine 1982 yılında yayınlanan Enid Blyton'ın *Cesur Hafiyeler* adlı kitabıyla başladı. Bugüne değin 28 çevirisi yayınlandı. Dilimize kazandırdığı kitaplar arasında: *Balkanlarda Kaynayan Kazan* (Robert D. Kaplan), *Bağımsızlık Günü* (Richard Ford), *Modem Yunanistan Tarihi* (Richard Clogg), *Balkanları Tahayyül Etmek* (Maria Todorova), *Felicia hin Yolculuğu* (William Trevor), *Filistin Kurtuluş Hareketinin Kurucusu Hacı Emin El-Hüseyni* (Zvı Elpeleg), *Mara ile Dann* (Doris Lessing), *ölümsüzlük* ve *Pilgrim* (Timothy Findley), *Salomg Urefta* (Julia Alvarez), *Osmanlıda Hayırseverlik: Kudüs'te Bir Haseki Sultan imareti* (Amy Singer), *Scipiohun Düşü* (Iain Pears), *Çatalhöyük: Leoparın Öyküsü* (Ian Hodder) sayılabilir.

Mitler yaşamlarımıza yansıyan ve onlara biçim veren evrensel ve zamanı belirsiz öykülerdir - isteklerimizi, korkularımızı, özlemlerimizi irdeler, bize insan olmanın anlamını anımsatan anlatılar sunarlar. *Mitler* dizisinde dünyanın en iyi yazarlarından bazıları bir araya gelmekte, her biri çağdaş ve unutulmaz bir dille bir miti yeniden anlatmaktadır. Diziye katılan yazarlar: Margaret Atwood, Karen Armstrong, David Grossman, Victor Pelevin, Ali Smith ve Jeanette Winterson.

Aileme

“… Çok kurnaz Odysseus, Leartes’in mutlu oğlu,
demek büyük yararlığınla kazandın gene karını.
Ne sağlam düşünen kadınmış kusursuz Penelopeia,
kızoğlankız vardığı kocasına ne de sadık kalmış,
yok olmayacak erdeminin şanı hiçbir vakit,
ölümsüz tanrılar uslu akıllı Penelopeia’nın şerefine
destanlar dizdirecek yeryüzündeki insanlara.”
Odysseia, Bölüm 24 (192-198)

“… Böyle dedi ve kara gagalı bir geminin halatını
bağladı direğe ve sardığı çepeçevre yuvarlak damı,
sonra gerdi halatı, ayaklar yere değmesin diye.
Yaygın kanatlı ardıç kuşları ya da güvercinler
çalılar arasında kurulmuş bir tuzağa tutulurlar da hani,
nasıl düşerlerse uğursuz bir döşeğe, dönerken yuvalarına,
bu kadın başları da öyle dizilmişler sırayla,
acıklı bir ölümle ölsünler diye sıkılmıştı ilmikle boyunları.
Bir ara ayakları çırpınıverdi, ama uzun sürmedi bu.”
Odysseia, Bölüm 22 (465-473)*

* Homeros, *Odysseia,* Azra Erhat / A. Kadir çevirisi, Can Yayınları.

Giriş

Odysseuss’un yirmi yıl uzak kaldıktan sonra İthaka krallığındaki evine dönüşünü bize en iyi anlatan Homeros’un Odysseia destanıdır. Odysseus’un bunca zamanın yarısını Troya Savaşında çarpışarak, diğer yansını da yurduna dönmeye çalışarak, nice zorluğa göğüs gerdiği, devlere karşı savaşıp onları alt ettiği, bazen de canını zor kurtardığı Ege Denizinde dolaşarak ve tanrıçaların yatağına girerek geçirdiği söylenir. “Cin fikirli Odysseus” karakteri üstüne türlü yorumlar yapılmıştır: inandırıcı yalanlar uydurmasını bilir, kılık değiştirme ustası - aklıyla hareket eden, çözümler üretip hileler türeten, kendi iyiliği için bazen fazla kurnaz biridir. Göklerdeki koruyucusu Pallas Athena’dır, Odysseus’un yaratıcılığına hayrandır tanrıça.

Odysseia - Odise‘de Spartalı İkarios’un kızı, Troyalı Helena’nın kuzeni Penelope, örnek oluşturacak kadar sadık bir eş, zekâsı ve kararlığıyla tanınan bir kadın olarak çıkar karşımıza. Gözyaşı dökmekten ve Odysseus’un dönmesi için yakarmaktan başka konağına üşüşen, Penelope’yi onlardan biriyle evlenmek zorunda bırakmak için Odysseus’un malını mülkünü yiyip bitiren nice Talibini zekice kandırır. Onlara boş sözlere verip oyalamakla kalmaz Penelope, dokuduğu kefeni geceleri sökerek evlilik kararını sürekli erteler. Odysseia’nın bir bölümünde Penelope’nin ergenlik çağındaki oğlu Telemakhos ile yaşadığı sorunlara yer verilir; delikanlı yalnızca baş belası, tehlikeli Taliplere değil anasına da kendini göstermeye kararlıdır. Kitap Taliplerin Odysseus ve Telemakhos tarafından öldürülmesi ve Odysseus ile Penelope’nin yeniden birleşmesiyle sona erer, aynı zamanda Taliplerle yatıp kalkmış on iki hizmetçi de ipe gönderilmiştir.

Ne ki Homeros’un *Odysseia* adlı eseri destanın tek yorumu değildir. Kulaktan kulağa anlatılan, aynı zamanda da yerel bir mitolojik öyküydü bu - bir mit anlatıldığı yere göre bambaşka bir kılığa bürünebilir. Burada, özellikle Penelope’un analığı, gençlik yaşamı ve evliliğiyle, aynca onun hakkında söylenmiş sarsıcı dedikoduların ayrıntılarıyla ilgili olarak *Odysseia’dan* başka kaynaklardan yararlandım.

Öyküyü Penelope'nin ve onun on iki hizmetçisinin ağzından aktarmayı uygun buluyorum. Hizmetçilerin şarkılar söylemek için kurdukları Koro, *Odysseia*'yı okuyan herkesin kitabı kapattıktan sonra sorduğu iki soruyu akla getirir: hizmetçilerin ipe çekilmesinin nedeni neydi ve Penelope gerçekten ne yapmaya çalışıyordu? *Odysseia* destanında anlatılan öykü su kaldırmaz: tutarsızlıklar çok fazladır. ipe çekilen hizmetçiler hep kafama takılmıştır; *Penelopia*'da da Penelope'nin kendisi.

Alçak Sanat

Öldüğüme göre artık her şeyi biliyorum. Bu olmasını istediğim şeydi, gel gör ki çoğu dileklerim gibi gerçekleşmedi. önceden bilmediğim bir, iki önemsiz gerçekten başka bir şey öğrenmedim. Merakı gidermek adına ödenen bedelin çok yüksek olduğunu söylemeye gerek yok sanırım.

Öldüğümden -kemiksiz, dudaksız, soluksuz olma durumuna eriştikten- beri keşke bilmeseydim dediğim bazı şeyler öğrenmiş bulunuyorum, tıpkı kapı arkasından dinleyenlerin ya da başkalarının mektuplarını açanların öğrendikleri türden bilgiler bunlar. İnsanların aklını okumak ne güzel olurdu mu diyorsunuz? Bunu bir daha düşünün.

Buraya inen herkesin elinde bir torba olur, eskiden rüzgârları saklamak için kullanılan torbalardan, ama bunların her biri sözcüklerle dolu -ağzınızdan çıkan, kulağınıza gelen, sizin hakkınızda söylenen sözlerle. Bazı torbalar çok küçüktür, bazıları kocaman; benimki makul ölçülerde, fakat içindeki sözlerin çoğu ünlü kocama ilişkin. Beni aptal durumuna düşürmüş, diyenler var. Bu konuda ustaydı: başkalarını aptal durumuna düşürmekte. Her şeyden paçayı sıyırmasını bilirdi, yeteneklerinden biri de buydu: sıyrılmak.

Güven veren biriydi kocam. Çoğu kimse olayların onun anlattığı gibi yaşandığına inanmıştır, eksiği ya da fazlası olabilir; örneğin, bir iki cinayet, birkaç güzelin baştan çıkarması, bir iki tepegöz. Bazen ben bile inanmıştım ona.

Düzenbaz ve yalancı olduğunun farkındaydım, ancak beni de hilelerle kandıracağı, yalanlarını bende de deneyeceği hiç aklıma gelmemişti. Ona bağlı kalmamış mıydım? Başka türlü davranmak için beni ayartan -dahası zorlayan-onca nedene rağmen onu beklemiş, beklemiş ve beklemiştim, değil mi ya? Peki sonunda, resmi anlatım inanılır bulunduktan sonra ben ne elde etmiştim? Ders çıkarılan bir efsane… Başka kadınları dövmek için kullanılan bir sopa. Neden onlar da benim gibi güvenilir, özverili, düşünceli davranan biri olamıyorlardı? Şarkıcıların, iplik bükücülerin dillerine doladıkları dize de buydu. *Beni örnek almayın,* diye haykırmak isterim kulağınızın dibinde - evet, sizin kulaklarınızın! Ne ki bağırmaya çalışırken sesim baykuştan farksız.

Elimde ipuçları vardı elbette, kocamın kaypaklığından, hinoğlu hinliğinden, kurnazlığından -nasıl desem?- vicdansızlığından kuşkulanıyordum, ama görmezlikten geldim. Dilimi tuttum; ağzımı açsam bile ona övgüler düzmekle kaldım. Kafa tutmadım, olmadık sorular sormadım, ötesini kurcalamadım. O günlerde mutlu sonlar isterdim, mutlu sonlara ulaşmanın en iyi yolu doğru kapıları kilitli tutmak ve cinler geldiğinde uykuya dalmaktır.

Gelgelelim belli başlı olaylar yaşandıktan ve olup bitenler eski tantanasını yitirdikten sonra arkamdan gülenlerin çok olduğunu anladım - nasıl da dalga geçiyor, hakkımda fıkralar anlatıyorlardı, kimi hoş kimi pis fıkralar; beni bir masala dönüştürmüşlerdi, hatta masallara, ama bunlar işitmek istemeyeceğim türden masallardı. Kendi hakkında ileri geri konuşulan lafların bütün dünyayı dolaştığı bir kadın ne yapabilir? Kendini savunmaya kalkarsa suçlu durumuna düşer. Ben de bu nedenle biraz daha bekledim.

Şimdi herkesin soluğu tükendiğine göre, artık masal anlatma sırası bende. Bunu kendime borçluyum. Bunun için canımı dişime taktım: masalcılık alçak bir sanat. Yaşlı kadınlar meraklıdır buna, gezgin dilenciler, kör şarkıcılar, hizmetçiler, çocuklar - kısacası boş zamanı olanlar. Eskiden ozan rolüne soyunmaya kalksaydım, herkes gülerdi bana -kurnazlıkta soyluluk taslamaktan daha gülünç bir şey yoktur- ama artık herkesin ne dediği kimin umurunda? Halkın görüşü ayaklar alımda: karanlıklar, yankılar ülkesine gömüldü.

Çektiğim güçlük sesimi duyuracak ağzım olmaması. Kendimi ifade edemem, sizin dünyanızda, bedenlerin, dillerin ve parmakların dünyasında

buna olanak yok; zaten bana kulak veren de pek yok ya, ırmağın sizin taraftaki yakasında. Tuhaf fısıltılar, tiz sesler duyanlarınızın sözlerimi sazları hışırdatan rüzgârla, alacakaranlıkta uçan yarasalarla, kötü düşlerle karıştırması işten bile olmaz.

Yine de hamurumda her zaman kararlı davranmak var. Sabır, derlerdi bana. Bir işi sonuna kadar götürmeyi severim ben.

Koro Şarkısı:

İp Atlanta Şiiri

Hizmetçileriz biz
Canına kıydıkların
Yüzüstü bıraktıkların

Asılmıştık havaya
Çırpınıyordu ayaklarımız
Görmüştün bunu bize reva

Bu diyardan şu diyara
Ne kadar tanrıça, kraliçe ve fahişe varsa
Düşüp kalktın onlarla

Yaptıklarımıza gelince
Aşık bile atamazdık seninle
Sense bizi indirdin hiçe

Kargı sendeydi
Söz hakkı sende
Senin emrinle

Kazıdık kanlarını
Yerlerden, iskemlelerden
Ölen âşıklarımızın

Basamaklardan, kapılardan
Suyun içine battık
Sen bakarken Çıplak ayaklarımıza
Adil değildi ama
Titretiyordun bizi korkuyla

Nasıl da zevk aldın
Elini kaldırdın
Düşüşümüze baktın

Asılmıştık havaya
Çırpınıyordu ayaklarımız
Görmüştün bunu bize reva

Çocukluğum

Nereden başlasam? Yalnızca iki seçeneğim var: baştan başlamak ya da baştan başlamamak. Gerçek başlangıç dünyanın başlangıcı demek olur, bir

şeyin başka bir şeye yol açtığı an; ancak bu konuda da farklı görüşler var, en iyisi doğduğum günden başlamak galiba.

Babam Sparta Kral İkarios. Annem de bir Naiad. O günlerde Naiades'in kızları düzinesi on paraya giderdi; her yer onlarla dolup taşıyordu. Hoş, doğuştan yarı-tanrı olmanın bir zararı yok. En azından hemen can yakmıyor.

Çok küçükken babam beni denize atmalarını buyurmuş. Yaşarken nedenini tam olarak anlayamamıştım, fakat şimdi bilicilerden birinin, onun kefenini dokuyacağımı söylediğinden kuşkulanıyorum, babamın kefeni hiçbir zaman dokunamayacaktı, o da sonsuza dek yaşayacaktı. Nasıl bir akıl yürüttüğünü kestirebiliyorum. Beni boğmak istemesi kendini korumaya yönelik anlaşılabilir bir istekti. Yanlış duymuştu oysa, belki de yanlış duyan biliciydi -tanrılar mırıldanarak konuşurlar ne de olsa - çünkü başa bela olan kefen babamınki değil, kayınbabamın kefeniydi. Kehanet buysa, doğru çıkmıştı, çünkü bu kefeni dokumak ileride bana büyük huzursuzluk kaynağı olacaktı.

Artık kızlara elişleri öğretmek gündemden düştü gibi geliyor bana, neyse ki benim zamanımda öyle değildi. Ellerini kullandığın bir iş yapmanın mutlaka bir yararı olurdu. Böylelikle, diyelim ki birisi uygunsuz bir söz söyledi,duymazlıktan gelebilirdin. Karşılık vermek zorunda kalmazdın.

Ancak benimle ilgili şu kefen dokuma kehanetinin aslı astarı olmayabilir. Belki de kendimi daha iyi hissetmek için uydurmuşumdur. Nice fısıltı dolaşıyor, karanlık mağaralarda, çayırlarda, öyle ki bazen fısıltının başkalarından mı yoksa kendi kafanın içinden mi geldiğini bilmek zor. Burada *kafa* sözcüğünü mecazi anlamda kullanıyorum. Biz aşağıda böyle kafalardan vazgeçtik.

Her neyse - denize atılmıştım işte. Üzerime gelen dalgaları hatırlıyor muyum, ciğerlerimin soluksuz kaldığını, boğulan insanların duyduklarını söyledikleri çan seslerini? Hayır. Hiçbirini. Ne var ki bana anlatılmıştı öykü: Hatırlayamayacak kadar küçükken anasıyla babasının ona yaptıkları kötü şeyleri ona aktaran bir hizmetçi, bir köle, yaşlı bir bakıcı ya da işgüzar biri mutlaka bulunur. Bu sevimsiz olayı öğrenmek babamla iyi ilişkiler geliştirmeme yaramamıştı. Sakıngan olmam kadar başkalarının ne niyetler beslediklerine duyduğum güvensizliği de yaşanan bu olaya - daha doğrusu onu bilmeme bağlıyorum.

Öte yandan Naiad’ın kızını boğmaya kalkmakla aptallık etmişti İkarios. Su, bizim elementimiz, doğuştan verilmiş hakkımızdır. Annelerimiz kadar iyi yüzücüler olmasak da su üstünde durmasını biliriz, balıklar ve deniz kuşlarıyla aramız iyidir. Mor çizgili ördek sürüsü beni kurtarmaya gelmiş, kıyıya götürmüştü. Böyle uğursuz bir sonucun ardından babam ne yapabilirdi? Beni geri aldı ve adımı değiştirdi: takma adım *ördek* olacaktı. Az kalsın sebep olacağı şey yüzünden suçluluk duyduğuna kuşku yok: bundan böyle, bir fark varsa, üzerime aşırı titreyecekti.

Babamın sevgisine karşılık vermek güç gelmişti bana. Tahmin edebilirsiniz. Sevecen görünen babamla bir uçurumun kenarında, bir ırmak kıyısında ya da bir korkuluk boyunca el ele dolaşırken ansızın beni aşağı atacağı, belki de bir kayayla parçalayacağı gelirdi aklıma. Böyle anlarda sakin görünmek epey uğraş isterdi. O gezintilerin ardından odama çekilir, gözyaşlarına boğulurdum. (Artık biliyorum, Naiades doğanların özrü sulu göz olmaktır. Yeryüzündeki yaşamımın en azından dörtte biri gözlerim şişene dek ağlamakla geçti. Neyse ki o zamanlar yaşmak takardık. Kıpkırmızı, şiş gözleri gizlemekte eşsizdiler.)

Bütün Naiades’lerin gibi anam da çok güzel, fakat soğuk bir kadındı. Dalgalı saçları, gamzeleri, gittikçe yükselen kahkahaları vardı. Kaçamak davranırdı. Küçükken kollarımı boynuna dolamak istediğimde bir yolunu bulup sıyrılırdı, ördek sürülerine onun haber saldığına inanmak hoşuma giderdi, belki de yapmamıştı: Küçük çocukları gözetmek için ırmakta yüzmeyi yeğler, beni unuturdu. Beni babam denize atmamış olsa da, bir dalgınlık ya da öfke anında o yapardı belki. Dikkati hemen dağılan, duyguları hızla değişen bir kadındı.

Size anlattıklarımdan kendi kendine yetme erdeminin -bunlara öyle denebilirse- anlamını erken yaşta öğrendiğimi anlamışsınızdır. Dünyada kendime bakmak gerektiğini görebiliyordum. Ailemden destek göreceğime pek güvenemezdim.

Koro Şarkısı:

Çocukça Sızlanış, Hizmetçilerden Bir Ağıt

Biz de çocuktuk. Biz de yanlış ana-babanın çocuğu olarak dünyaya gelmiştik. Yoksul ana babalar, köle ana babalar; bizi satan ana babalar, çocukları çalınan ana babalardan. Bu ana babalar ne tanrıydılar ne yarı-tanrı, ne peri ne de Naiades. Saraylarda işe koşulmuştuk çocuk halimizle; gün ağardıktan karanlık çökene dek alın teri dökerdik, çocuk halimizle. Ağladığımızda gözyaşımızı dindiren olmazdı. Uyukladığımızda tekmeyle uyandırılırdık. Anamız olmadığı söylenmişti bize. Babamız olmadığı söylenmişti. Dediklerine göre tembeldik. Pistik. Kir ilgi alanımızdı bizim, işimizdi, özelliğimizdi kir, yanlışımızdı. Pis kızlardık. Sahiplerimiz veya sahiplerimizin oğulları, soylu konuklar ya da soylu konukların oğulları bizimle yatmak isterdi, karşı koyamazdık. Ağlayıp sızlanmak işe yaramazdı, sancı çektiğimizi söylemenin bir yararı olmazdı. Bütün bunlar yaşandığında çocuktuk. Güzel çocukların hayatı daha da kötüydü. Şatafatlı düğünler için un öğütürdük, sonra da yemek artıklarıyla doyururduk karnımızı; asla kendi düğünümüz olmazdı, bizim için gösterişli armağan değiş tokuş edilmezdi; bedenlerimizin pek bir değeri yoktu. Ama biz de şarkı söylemek, dans etmek isterdik, biz de mutlu olmaya can atardık. Büyüdükçe pişkinleştik, ele avuca sığmaz olduk, gizli kapaklı işlerde ustaydık artık. Daha çocuk yaşta bile kalçalarımızı sallar, gizlenir, göz kırpar, göz süzer, erkek çocuklarla domuz ağıllarının arkasında buluşurduk; soylu çocuklarmış, aşağı tabakadan çocuklarmış, fark etmezdi. Samanlıkta, çamurda, tezeklerin içinde, efendilerimiz için hazırladığımız yumuşacık pösteki döşeklerde yuvarlanırdık. Şarap taslarında kalan şarabı içerdik. Servis tabaklarına tükürürdük. Aydınlık şölen salonuyla loş bulaşık odası arasında aşırdığımız etleri ağzımıza tıkıştırırdık. Gecelerin bize kaldığı tavan arasındaki odalarımızda kahkahadan kırılırdık. Elimize geçen her fırsatı değerlendirirdik.

Çirişotu

Nicelerinin belirttiği gibi burası kapkaranlık. “Kara ölüm” derler. “Hades’in loş dehlizleri” ve daha pek çok adla anılır. Evet, karanlıktır, ama bunun yararları da yadsınmaz - örneğin, gördüğünüz biriyle konuşmak gelmiyorsa içinizden, onu tanımazlıktan gelebilirsiniz.

Bir de çirişotu tarlaları var elbette. Dilerseniz oralarda yürüyüşe çıkarsınız. Daha aydınlıktır, belli ölçüde tatsız danslar da yapılır; hoş, adı kulağa gerçekte olduğundan daha sevimli gelir -*çirişotu tarlaları*- oynak bir tınısı vardır. Hele bir düşünün. Çirişotu, çirişotu, çirişotu - sevimli beyaz çiçeklerdir önünde sonunda, yine de insanda bir süre sonra bıkkınlık uyandırır. Arada bazı değişiklikler de olsa fena olmazdı hani - çeşitli renkler, kıvrılan bir iki yol, uzaklardan görünen manzara, taş oturaklar ve pınarlar. Kendi adıma en azından birkaç sümbül olmasını yeğlerdim, ayınca araya safranlar da serpiştirilse kötü mü olurdu yani? Ancak biz burada ne baharı yaşarız ne de başka mevsimleri. Burayı kim tasarladı acaba diye merak edersiniz.

Çirişotu dışında yiyecek bir şey bulunmadığından söz etmiş miydim?

Yine de yakınmamam gerek.

Karanlık kireçtaşı mağaralar daha da ilginç -eğer ufak çaplı bir dolandıncı, örneğin yankesici, borsacı, pezevenk bulabilirseniz- orada yapılan konuşmalar daha güzel olur. Erdemlilik taslayan pek çok kız gibi bu erkekleri gizliden gizliye çekici bulmuşumdur.

Ama ben çok derinlere sık inmem. Aşağılarda enikonu alçaklar, sağken yeterince acı çekmeyenler cezaya çarptırılır. Çığlıklarına dayanmak kolay olmaz. İşkence derken, zihinsel işkenceden söz ediyorum, artık bedenlerimizden sıyrıldık ya. Tanrıların en çok hoşuna giden şölenler -tabaklar dolusu et, yığınlarca ekmek, salkımlarca üzüm- düzenlemek, sonra da onları hapır hupur mideye indirmek. Sevdikleri bir başka şey de insanlara koca kayaları dik yamaçlardan yukarı yuvarlatmaktır. Bazen yanlarına inmemek için kendimi zor tutarım: açlık çekmemin ne demek olduğunu, yorgunluktan bitkin düşmenin ne anlama geldiğini hatırlamama yarayabilir bu.

Arada bir sis bulutları dağılır, biz de canlılar dünyasına şöyle bir bakış atabiliriz. Kirli bir camın arkasından bakmak için elinle silip saydam bir alan yaratmaya benzer. Bazen engeller kalkar, gezintiye çıkarız. O zaman çok heyecanlı oluruz, herkes cıvıldar.

Bu gezintiler birkaç türlü yapılır. Eskiden bizden fikir almak isteyen her kimse bir koyunun, ineğin ya da domuzun boğazını keser, kanını toprakta açtığı bir çukura akıtırdı. Kokuyu alınca leşin başına üşüşen sinekler misali çabucak oraya varırdık. Cıvıldar, kanat çırpardık, binlercemiz, kasırgaya tutulmuş dev bir çöp sepetine benzerdik, kendini kahraman ilan etmiş biri, akıl danışmak istediğini görene dek elinde kılıç hepimizi uzak tutardı. Belli belirsiz bir, iki kehanet atılırdı ortaya: onları belirsiz kılmayı öğrendik ne de olsa. Neden her şeyi söyleyelim? Başka koyunlar, inekler, domuzlarla bizi çağırıp daha da sorsunlar diye onları merakta bırakmak gerekirdi.

Doğru sayıda sözcükler kahramana verildikten sonra çukurdakini içmemize izin verilirdi, böyle anlarda sofra görgüsüne pek özen gösterildiğini söyleyemem. İtiş kakış olurdu, şapırdatan, üstüne başına sıçratan boldu; çoğunun çenesi kıpkırmızı keserdi, öte yandan bir anlığına bile olsa olmayan damarlarımıza kan dolması eşsiz bir duyguydu.

Düşlerde de görünürdük bazen, ne ki bu o kadar hoşumuza gitmezdi. Bir de, doğru dürüst gömülmedikleri için ırmağın yanlış yakasında tutsak kalanlar vardı. Dolaşırlardı mutsuzca, ne orada ne burada, pek çok soruna yol açabilirlerdi bu yolla.

Derken yüzlerce, belki binlerce yıl sonra-burada zamanı bilmek çok güç, çünkü böyle bir şey yok- gelenekler değişti. Artık yaşayan insanlar yeraltı ülkesine inmez oldular, bizim iller giderek çok daha göz alıcı bir kılığa büründü -korkunç çukurlar, uğultular, gıcırdayan dişler, ısıran kurtçuklar, tırmıklı iblisler-yepyeni özel uygulamalar başladı.

Arada sırada da olsa büyücülerle sihirbazlar -şeytansı güçlerle anlaşma yapan insanlar- sonra önemsiz kişiler, ruh çağıranlar, medyumlar, aracılar ve bu çevreden kimseler hâlâ bize başvuruyorlardı. Küçük düşürücüydü bütün bunlar -biri sizi hayrete düşürmek istedi diye tebeşirle çizilmiş bir çemberin içinde ya da kadife döşeli bir salonda pattadan görünüvermek- yine de canlılar dünyasında neler olup bittiğinden haberdar kalmamızı sağlıyordu, örneğin, ampulün bulunması, ayrıca yirminci yüzyılın maddeden enerjiye dönüşme kuramları çok ilgimi çekmişti. Daha yakın tarihte, bazılarımız şimdilerde yerküreyi dolaşan yeni gök dalgası yöntemini ortaya attı, bu yolla yerel tapınaklar işlevi gören yayvan, aydınlık yüzeylerden dünyaya bakarak yolculuk edebiliyorlardı. Belki tanrılar da eskiden aynı yolla hızla görünüp gözden uzaklaşırlardı - ellerinin altında böyle bir olanak olmalıydı.

Büyücüler beni pek çağırmazlardı. Ünlüydüm, evet -kime isterseniz, sorun- fakat nedense beni görmek istemiyorlardı, oysa kuzenim Helena çok aranan biriydi. Hiç de adil değildi bu - kötü bir ün salmamıştım ki ben, hele cinsel konularla hiç ilgim, olmamıştı, ama onun adı kötüye çıkmıştı. Güzeldi kuşkusuz. Kuğu kılığında anasının ırzına geçen Zeus'un kızı olarak yumurtadan çıktığı söylenirdi. Bundan dolayı burnu bir karış havadaydı Helena'nın. Merak ediyorum acaba kaçımız bu kuğu masalına inanır? Eskiden buna benzer çok söylenti dolaşırdı ortalıkta - tanrılar ellerini, pençelerini ya da gagalarını ölümlü kadınlardan uzak tutamazlardı anlaşılan, mutlaka ırzına geçecek birini bulurlardı.

Ne diyorduk: büyücüler ille de Helena'yı göreceğiz diye tutturur, o da seve seve kabul ederdi. Erkeklerin aval aval ona baktığı eski günlere dönmek gibiydi onun için. Troya'daki urbalarından birini giyerek görünmek hoşuna giderdi, bana göre çok süslüydü bunlar, ama *chacun a son goût*, her biri onun zevkine uygundu. Kendine özgü bir havada çevresinde dönerdi Helena; sonra başını eğer, onu çağıran her kimse yüzüne bakar ve bildik yakıcı gülümsemesi yayılırdı dudaklarına, bütün erkekler onundu. Ya da Troya alevler içinde yanarken öcünü almak uğruna kılıcını ona saplamak üzere olan hiddetli kocası Menelaos'a kendini sere serpe sunduğu kılığa girerdi. Pürüzsüz memelerinden birini açıkta bırakması yetmişti, adam bir anda dizlerinin üstüne çökmüş, ağzının suyu akarken onu geri alması için yalvarmaya koyulmuştu.

Bana gelince… işte, güzel olduğumu söylerdi herkes bana, böyle demek zorundaydılar, çünkü prensestim, kısa bir süre sonra da kraliçe oldum, oysa gerçeğe bakarsak, eciş bücüş ya da çirkin olmamakla birlikte yüzüne bakılası biri değildim. Ama akıllıydım: yaşadığımız o döneme göre çok akıllı. Galiba böyle tanınıyordum: akıllılığımla. Bir de dokumacılığım, kocama bağlılığımla ve de ağzımın sıkı olmasıyla.

Büyücü olsaydınız, karanlık sanatlarla uğraşıp ruhunuzu tehlikeye atıyor olsaydınız, dokumacılıkta usta, bir kez olsun sizi çiğnememiş basit ama akıllı bir eş mi isterdiniz, yoksa yüzlerce erkeği şehvetiyle çıldırtan, büyük bir kentin alevler içinde kalmasına yol açan bir kadın mı?

Ben ikisini de istemezdim.

Helena hiç cezalandırılmamıştı, şu kadarcık bile. Nedenini bilmek isterdim. Başkaları deniz yılanları tarafından boğazlanarak, fırtınalara savrularak, örümceğe dönüştürülerek ve oklarla vurularak ödemişlerdi, hem

de çok daha hafif suçlarının bedelini. Yanlış ineğin etinden yemek. Böbürlenmek. Bu türden suçlardan söz ediyoruz. Helena'nın sayısız insanın zarar görmesine ve acı çekmesine neden olduktan sonra en azından kırbaçlanacağını sanırdınız. Fakat olmadı.

Umurumda değil.

Hiç umurumda olmadı.

Yaşamımda ilgimi çeken başka şeyler var.

Bu da beni evlilik konusuna getiriyor.

Evliliğim

Görücü usulü bir evlilikti benimki. O zamanlar böyle yürürdü işler: Evlenmek söz konusu olduğunda her şey ayarlanırdı. Gelinlikten, çiçeklerden, yemeklerden, müzikten söz etmiyorum; hoş, onlar da vardı elbet. Herkes meraklıydı bunlara, bugün bile öyle. Benim dediğim düzenlemeler daha dolambaçlı.

Yalnızca önemli kimseler eski kurallar gereğince evlenirdi, çünkü önemli kimselerin mirasları olurdu. Geriye çeşitli biçimlerde yapılan çiftleşmeler kalırdı - ırzına geçme ya da baştan çıkarma, gönül ilişkileri veya çoban olduklarını söyleyen tanrılarla veya tanrı olduklarını söyleyen çobanlarla bir gecelik birleşmeler. Bazen işin içine bir de tanrıça girer, sütçü kız rolüne girmiş bir kraliçe gibi fani bedeniyle ortalığı karıştırırdı; bunun sonunda erkeklerin ödülü kısalmış bir ömür, çoğu zaman da acı bir ölümdü. ölümsüzlerle ölümlülerin karışması iyi sonuçlar vermezdi: ateşle balçık ilişkisine benzerdi, gelgelelim kazanan ateşti hep.

Tanrılar ortalığı karıştırmaktan çekinmezlerdi. Hoşlarına giderdi doğrusu. Aşın dozda tanrısal ilişkide bulunmanın sonucunda gözleri yuvalarından fırlayan ölümlü kadınları ya da erkekleri seyretmekle kahkahadan kırılırlardı. Tanrıların çocuksu bir yanları vardı, yaramaz çocuklara benzerlerdi. Şimdi bunu söyleyebilirim, artık bedenim yok ne de olsa, öyle acılardan uzağım, zaten tanrılar da kulak vermiyor ya. Anladığım kadarıyla

uykuya daldılar. Sizin dünyanızda, insanların bildiği anlamda tanrılar ziyaretinize gelmez, uyuşturucu almıyorsanız elbet.

Ne diyordum? Ha, evet. Evlilikler. Evlenmenin amacı çocuk yapmaktı; ama çocuklar oyuncak da değildi, evcil hayvan da. Çocuklar geride bir şeyler bırakmanıza aracı olan varlıklardı. Bırakılanlar krallıklar da olabilirdi, değerli çeyizler, masallar, kin, kan davaları da. Çocuklar aracılığıyla anlaşmalar sağlanabilirdi; çocuklar aracılığıyla işlenen hataların öcü alınabilirdi. Çocuk sahibi olmak dünyaya bir nefer salmakla eşanlamlıydı.

Bir düşmanının varsa, yapılacak en iyi şey onun oğullarını, henüz beşikle olsalar bile öldürmekti. Yoksa büyüyünce onlar sizin peşinize düşerdi. Eğer canlarına kıyamazsanız, onları tanınmaz hale sokup uzaklara gönderebilir ya da köle olarak satabilirdiniz, ne var ki sağ oldukları sürece sizin için tehlikeli olabilirlerdi.

Oğullarınız değil de kızlarınız varsa, bir an önce çocuk doğurmalarını sağlamalıydınız ki size erkek torunlar versinler. Ailede ne kadar çok kılıç sallayan, kargı atan varsa, o kadar iyidir, çünkü çevredeki kayda değer diğer bütün erkekler bir krala veya soylu birine saldırı düzenleyip ellerine insanlar da dâhil ne geçerse çekip götürmek için bahane ararlar. İktidar sahibinin zayıflığı başkasına fırsat yaratır, bu nedenle her kralın, her soylunun herkesten yardım görmesi gerekir.

Demek ki zamanı geldiğinde gerçekleştirilmek üzere bir evliliğin önceden ayarlandığını söyleyebiliriz.

Babam Kral İkarios’un sarayında, soylu doğan -deyim yerindeyse- açık artırmaya çıkarılan kadınla kimin evleneceğini belirlemek için yarışmalar düzenleme geleneği eski çağlardan beri hâlâ korunuyordu. Yarışmayı kazanan erkek kadını alır, düğünü yapar, sonra da gelinin babasının sarayında kalırdı; erkek torunların ortaya çıkması için kendi payına düşeni yapması beklenirdi. Evlilik yoluyla servet edinirdi - altın kupalar, gümüş taslar, atlar, giysiler, silahlar; kısaca sağ olduğum yıllarda pek değer verilen nice süprüntü. Onun ailesinden de birçok süprüntü gelmesi gerekirdi.

Süprüntü diyebiliyorum, çünkü çoğunun sonunda nereye gittiğini biliyorum. Toprağa karışır veya denizin dibini boylar, kırılır ya da eritilirlerdi. Bazıları, içinde ne kralların ne de kraliçelerin bulunduğu -tuhaf- dev saraylara konurdu. Çirkin giysilere bürünmüş sonsuz insan kalabalıkları bu saraylara akın ederek bugün artık kullanılmasa da bu altın kupalara,

gümüş taslara bakar dururlar. Sonra da sarayın içinde çarşıyı andıran bir yere giderek bunların resimlerini ya da minyatür modellerini satın alırlar, ama hiçbiri ne altındandır ne de gümüşten. İşte süprüntü dememin nedeni…

Eski geleneklere göre göz alıcı düğün vurgunu gelinin ailesinde, gelin tarafının sarayında kalırdı. Belki de beni denizde boğmayı başaramayan babamın bana bu kadar bağlanmasının nedeni buydu; ben neredeysem orada hazine olacaktı.

(Beni neden *atmıştı?* Bu soru hâlâ kafamı kurcalar. Kefen dokuma bahanesini pek akla yatkın bulmasam da, doğru yanıtı henüz bulmuş değilim, burada bile. Babamı uzaktan, zambaklar boyunca ilerlerken her gördüğümde ona yetişmeye çalışırım, ama hemen uzaklaşır, sanki benimle yüzleşmek istemez.

Hoş, insan canına susamış olmasıyla ünlenen deniz tanrısına kurban verilmiş de olabilirdim. Sonra da ördekler koşmuştu beni kurtarmaya, babamın bununla ilgisi yoktu. Sanırım babam pazarlıkta kendine düşeni yerine getirdiğinde diretebilirdi, eğer pazarlık böyleyse, hile yapmadıysa, deniz tanrısı beni dibe çekip midesine İndirmeyi başaramadıysa, bu kendi şanssızlığıydı.

Olayların bu anlatımını düşündükçe, daha da hoşuma gidiyor. Giderek daha anlamlı geliyor.)

Gözünüzün önüne getirin hele, evlenebilecek yaşa gelmiş, on beşlerinde diyelim, zeki ama pek güzel olmayan bir kızım. Odamdaki -sarayın ikinci katında- pencereden yarışmacıların toplandığı avluya baktığımı düşünelim: Elimi tutmak uğruna yarışmaya istekli onca umutlu genç.

Kuşkusuz pencereden dışarı, doğrudan onlara bakmıyorum. Kaba saba hizmetçiler gibi dirseklerimi pervaza dayayıp gözlerimi arsızca onlara yöneltmiyorum. Hayır, yaşmağımın arkasından ve perdenin aralığından gözetliyorum. Yarı çıplak denebilecek delikanlılara yaşmaksız yüzümü göstermek uygun olmaz. Saraydaki kadınlar beni ellerinden geldiğince süsleyip püslemişlerdi, ozanlar adıma şarkılar yazıyorlardı -“Afrodit kadar parlak” türünden bildik şakşakçı sözler- bense utangaç ve berbat bir haldeyim. Delikanlılar kahkahalar atıp şakalaşarak birbirlerini rahatlatıyorlar; başlarını kaldırıp bana doğru bakmıyorlar bile.

Farkındayım, onların peşinde oldukları ben değilim, ördek Penelope değil istedikleri. Hedefleri benim sağlayacağım olanaklar- kraliyet ailesi,

gösterişli süprüntü yığını. Bir tek erkek bile benim aşkım uğruna ölümü göze almayacak.

Ve hiçbir erkek hiçbir zaman buna kalkışmadı. Hoş, bu tür intihar girişimlerine neden olmak istemezdim ya. Erkek yiyen değildim ben, Siren de değildim, kuzenim Helena gibi neler yapabileceğini gözler önüne sermek için yarışmalar düzenleme meraklısı da olmamıştım. Adam yere kapandığı anda, ki uzun sürmezdi bu, şu umursamaz kahkahasını atardı, sanki saray soytarısının başının üstünde amuda kalkmasını seyrediyordu.

Uysal bir kızdım - Helena'dan daha uysal, bana öyle geliyordu belki de. Güzellik yerine sunacak başka nimetlerim olduğunu biliyordum. Zekiydim, herkes öyle derdi -o kadar çok söylemişlerdi ki canımı bile sıkıyordu- oysa zekilik bir erkeğin ancak karısı kendinden biraz uzak durursa görmek isteyeceği bir nitelikti. Uysallıksa, yakınındayken haftanın her günü işine yarardı, hele ortada aklını başından alacak daha çekici bir şey yoksa.

Bana koca olacak kişi malı mülkü bol olan bir kralın genç oğlu olabilirdi - belki Kral Nestor'un küçük oğlu. Kral İkarios açısından hoş olurdu bu. Yaşmağımın arasından aşağıda dönüp duran delikanlıları inceledim, hangisinin kim olduğunu çıkarmaya, hangisini beğendiğimi bulmaya çalışıyordum - ama bu sonucu etkilemeyecekti, kocamı seçmek bana düşmezdi.

Yanımda bir, iki hizmetçi kız da vardı - bir an olsun yalnız bırakmıyorlardı, güvenle evlenene dek tehlike altındaydım, yeni yetme bir servet avcısının beni baştan çıkarmayacağını ya da beni avcunun içine alıp onunla birlikte kaçmaya kandırmayacağını kim bilebilirdi? Hizmetçiler bilgi kaynağımdı aynı zamanda. Ufak tefek dedikoduları durmadan akıtan pınarlardı adeta: ellerini kollarını sallayarak saraya girip çıkabilir, erkekleri her açıdan inceleyebilir, konuşmalarına kulak kabartabilir, dilediklerince gülüp şakalaşabilirlerdi onlarla: Bacaklarının arasına kimin usulca sokulacağı umurlarında değildi.

"Şu geniş göğüslü olan kim?" diye sordum.

"A, o mu, Odysseus diye biri," dedi hizmetçilerden biri. Elimi tutmaya aday önemli kimselerden sayılmıyordu anlaşılan - en azından hizmetçiler için. Babasının sarayı İthaka'daydı, keçilerin otladığı kayalık bir yerdi; üstü başı biçimsizdi; taşralı bir bıçkın havasındaydı, ötekilere tuhaf gelen birkaç karmaşık fikri vardı dile getirdiği. Yine de zekiydi, öyle dediler. Doğrusu, bu kadar zeki olmasının ona zararı dokunuyordu Diğer delikanlılar onunla

dalga geçiyor, “Odysseus ile kumar oynamayın, Hermes’in arkadaşı o, hiç kaybetmez,” diyorlardı. Onun üçkâğıtçı ve hırsız olduğu anlamına geliyordu bu sözler. Dedesi Autolykos bu nitelikleriyle bilinirdi, ömründe hiçbir şeyi doğru yoldan elde etmemekle ün salmıştı.

“Acaba ne kadar hızlı koşabilir?” dedim. Kimi krallıklarda gelinlik kızlar için düzenlenen yarışmalarda güreşe tutuşulur, kiminde iki tekerlekli arabalarla yarışılırdı, bizdeki yalnızca koşuydu.

“Pek hızlı olmasa gerek,” dedi hizmetçilerden biri, acımasızca, “şu bacakların kısalığına baksana.” Gerçekten de Odysseus’un bacakları gövdesine göre epey kısaydı. Otururken sorun yoktu, fark edilmiyordu, ama ayağa kalkınca üstü kocaman görünüyordu.

Bir başka hizmetçi, “Sem’ yakalayacak kadar hızlı koşamaz,” diye ekledi. “Sabah uyandığında yatağını kocandan başka Apollon’un inek sürüsüyle paylaştığını görmek istemezsin.” Hermes hakkında anlatılan bir fıkraydı bu, doğduğu gün yaptığı ilk gözü pek hırsızlık sığır sürüsüne saldırmaktı. “Aralarında bir boğa yoksa, neden isteyeyim ki?” dedi öteki hizmetçi. “Ya da keçi,” diye ekledi üçüncüsü, “Güçlü kuvvetli bir koç! Kalıbımı basarım küçük ördeğimiz buna bayılır! Pek yakında vakvaklamaya başlar!” Derken dördüncüsü lafa karıştı, “Ben de kendime bulsam böylesini hiç fena olmazdı hani. Bir koç, burada gördüğün süt kuzularından daha iyidir.” Hep birden gülmeye başladılar, elleriyle ağızlarını örtmüş neşeyle kıkırdıyorlardı.

Yerin dibine girmiştim. Bu türden kaba şakaları anlamıyordum, toydum daha, tam olarak neye güldüklerini bilmiyordum, gene de kahkahalarının benimle ilgili olduğunun farkındaydım. Ancak onları susturmanın yolu yoktu.

***

O sırada kuzenim Helena gelmişti yelkenliyle, kendine yakıştırdığı uzun boyunlu bir kuğunun edasındaydı. Kendine özgü salına salına bir yürüyüşü vardı, biraz abartılı. Gündemde benim evliliğim olmasına rağmen dikkatleri üstüne çekmek istiyordu. Her zamanki kadar güzeldi, hatta daha da güzel: güzelliğine doyum olmuyordu, özenli giyinmişti: Kocası Menelaos buna pek dikkat ederdi, ne de olsa küpü doluydu, bedelini karşılayabilirdi. Helena başını bana doğru devirdi, kur yaparcasına acayip bir bakış attı. Köpeğine de kur yapıyorsa hiç şaşmam, aynadaki görüntüsüne, tarağına, karyolasına bile. E, alıştırma yapması gerek.

“Bence Odysseus bizim ördekçiğe pek uygun bir koca,” dedi Helena. “Bizim kız sakin bir yaşamdan hoşlanır, Odysseus dilinden düşürmeyip caka sattığı gibi onu İthaka’ya götürürse, buna kavuşacağına kuşku yok. Orada keçilere bakmasına yardım eder. İkisi de birbirine benziyor. İkisi de kısa bacaklı.” Bunu şaka yollu söylemişti, fakat onun en hafif şakaları bile acımasız olurdu. Gerçekten güzel olanlar neden dünyadaki herkesin onları eğlendirmek için varolduklarını sanırlar?

Hizmetçiler kıs kıs gülüyorlardı. Un ufak olmuştum. Bacaklarımın o kadar da kısa olduğu aklıma gelmemişti hiç, hele Helena’nın bunu fark edeceği asla. Fakat başkalarının fiziksel üstünlükleriyle kusurları söz konusu olduğunda, onun gözünden hiçbir şey kaçmazdı elbet. İleride Paris için başının derde girmesi de bu yüzdendi - hantal ve kızıl saçlı Menelaos’tan çok daha yakışıklı bir adamdı Paris. Şiirlerde adı geçmeye başladıktan sonra Menelaos hakkında söylenen en güzel söz yalnızca gür sesiydi.

Hizmetçilerin hepsi ağzımın içine bakıyor, ne diyeceğimi merakla bekliyorlardı. Gelgelelim Helena herkesi suspus etmesini bilirdi, benim için de durum farklı değildi.

Helena kolunu boynuma dolayarak, “Boş ver, sevgili kuzenim,” dedi. “Dediklerine göre çok zekiymiş. Senin de çok zeki olduğunu söylüyorlar. Demek ki sözlerini anlayabileceksin. Ben asla anlayamazdım! Kazandığının *ben* olmaması ikimiz için de şans!”

Pek lezzetli olmayan bir sucuktan ilk kez tatma şansını reddetmiş müşkülpesent birinin pis sırıtışı vardı dudaklarında. Gerçekten de Odysseus onun elini tutmaya talip olanlar arasında yer almıştı, yeryüzündeki her erkek gibi o da Helena’yı kazanmayı istemişti delicesine. Şimdi de yalnızca ikinci seçimi olabilecek biri uğruna yarışıyordu.

Helena sivri dilini gösterdikten sonra salınarak uzaklaştı. Hizmetçiler onun boynundaki şatafatlı gerdanlıktan, parıldayan kulaklarından, hokka gibi burnundan, bakımlı saçlarından, ışıldayan gözlerinden, tiril tiril entarisinden, eteklerine özenle işlenmiş bordürden konuşmaya başlamışlardı. Sanki ben orada yoktum. Hem de düğün günümdü.

Bütün bunlar sinirlerimi keman yayı gibi germişti. Gelecekte de hep yapacağım gibi gözyaşlarımı tutamadım, beni yatağıma götürüp yatırdılar.

Böylece yarışı kaçırmıştım. Kazanan Odysseus olmuştu. Hile yapmıştı, sonradan öğrendim bunu. Babamın kardeşi, Helena'nın babası -daha önce de belirtmiştim, kimileri onun babasının Zeus olduğunu söylüyordu- Tyndareos Amca'dan yardım görmüştü, öteki yarışmacıların fark edemeyecekleri kadar az da olsa içtikleri şaraba hızlarını kesecek bir ilaç katmışlardı; Odysseus'un şarabına da onu hızlandıracak bir iksir. Bunu yapmak gelenek olmuştu galiba, bugün bile canlılar dünyasında atletizm yarışmaları yapıldığı zaman başvurulan bir uygulamadır.

Tyndareos Amca gelecekte kocam olacak adamı neden böyle desteklemişti? Ne arkadaştılar ne de dost. Tyndareos onun kazanmasını neden bu kadar istemişti? Amcam iyilik olsun diye kimseye yardım edecek bir adam değildi -inanın bana-yüreğinde yardımseverlik yoktu onun.

Bir hikâyeye göre Odysseus'un Tyndareos'a hizmetine karşılık alacağı ödül bendim. Helena uğruna yarışıldığı ve olaylar iyice kızıştığı zaman, Helena kimin olursa olsun, dışarıdan biri onu kazananın elinden almaya kalkışırsa, bütün taliplerin o adamı korumaya, savunmaya ant içmelerini önermişti Odysseus. Bu yolla ortalık yatışmış ve Menelaos ile sorunsuz bir yarış yapılması sağlanmıştı. Belli ki Odysseus kendinin hiçbir umudu kalmadığının farkındaydı. İşte o zaman -söylentilere göre- Tyndareosla aralarında bir anlaşma yapmışlardı: ışık saçan Helena'nın evliliğinin barış içinde ve çok kârlı geçmesini sağlarsa, basit kadın Penelope de Odysseus un olacaktı.

Oysa bence durum bambaşkaydı, o da şu: Tyndareos da babam İkarios da Sparta krallarıydı. Ülkeyi sırayla yönetmeleri gerekiyordu, bir yıl biri, bir yıl öteki. Fakat Tyndaeros tahtın bir tek kendine ait olmasını istiyordu, sonunda bunu başardı da. Taliplerin amaçlarının ne olduğunu ve ne planladıklarını yoklarken, Odysseus'un da, kadının yeri kocasının yanıdır, babasının evi değil görüşünü savunduğunu öğrenmişti mutlaka. Benim doğabilecek oğullarımla birlikte uzaklara gitmem Tyndaeros'un işine gelirdi elbet. Bir savaş çıkacak olursa İkarios'un yardımına koşacakların sayısı azalacaktı böylece.

Nedeni her neyse, Odysseus hile yapmış ve yarışı kazanmıştı. Evlilik törenini izlerken Helena'nın oturduğu yerde pis pis sırıttığını gördüm. Beni iç karartıcı ters akıntıya sürükleyecek hantal bir ahmağa peşkeş çekildiğimi düşünüyordu, hiç de üzgün değildi. Ortada dönen dolapların çoktandır farkındaydı sanırım.

Bana gelince, törenin sonunu getirmekte zorlandım -kurban edilen hayvanlar, tanrılara adanan adaklar, serpilen arınma suları, tanrıların onuruna dökülen içkiler, yakarışlar, sonu gelmeyen şarkılar. Serseme dönmüştüm. Bakışlarımı yere yakın tuttum ki Odysseus'un belden aşağısını görebileyim. *Kısacık bacaklar,* diyordum içimden, hem de en etkileyici anlarda bile. Yakışık almıyordu böyle düşünmek -önemsiz ve saçmaydı, gülünecek bir şey- ama unutmayın henüz on beşimdeydim.

Yara İzi

Böylece bir et paketi gibi Odysseus'a teslim edilmiştim. Unutmayın, altına sarılı bir et paketi. Bir tür yaldızlı kan muhallebisi.

Bu benzetme çok kaba gelebilir size. Bizlerin ete çok önem verdiğini de ekleyeyim - soylu sınıfın en çok yediği şeydir et; et, yine et, yalnızca kızartmasını yerler: bizim zamanımızda yüksek mutfak kültürü yoktu. Az kalsın unutuyordum, yanında ekmek de olurdu, yassı ekmek, sizin anlayacağınız bol bol ekmek ve küplerce şarap. Ayrıca acayip meyvelerle sebzeler de vardı, ama kimse şarkılarda bunlardan söz etmediğinden, adlarını hiç duymamış olabilirsiniz.

Tanrılar da en az bizim kadar et isterlerdi; ama bizden ala ala yalnızca kemik ve yağ alırlardı - o da Prometheus'un basit el çabukluğu sayesinde; ineğin bir torba dolusu işe yaramaz parçasını iyi yanları diye ancak budala birine yutturabilirdiniz, ama Zeus kanardı; bu da tanrıların bizi inandırmak istediklerinin tersine o kadar akıllı olmadıklarını göstermekteydi.

Artık öldüğüme göre bunu dile getirmemde bir sakınca yok. Daha önceden göze alamazdım. Tanrılardan birinin ya dilenci ya eski bir dost ya da yabancı biri kılığında ne zaman size kulak kabartacağını bilemezsiniz. Onların varolduğundan kuşku duyduğum zamanlar olduğu doğru. Fakat sağ olduğum yıllarda riske girmeyecek kadar dikkatli davranırdım.

Düğünümde yok yoktu - yağları cızırdayan yığınlarca et, tutam tutam kokulu ekmek, testiler dolusu yıllanmış şarap. Konukların oracıkta güm

diye patlamamaları şaşırtıcıydı, öyle tıka basa doldurmuşlardı ki midelerini. İleride yaşadığım deneyimlerden öğrendiğime göre, kendi cebinizden karşılamadığınız yiyeceklerle dolu bir sofra kadar oburluğu körükleyen bir şey yoktur.

O günlerde ellerimizle yerdik. Ha bire kemirir, uzun uzun çiğnerdik, ama böylesi daha iyiydi, konuklardan biri canınızı sıkarsa, böğrüne saplayacak çatal ya da bıçak bulamazdınız. Yarışmanın ardından yapılan her düğünde yenilginin etkisiyle buruk birkaç kişi mutlaka olurdu; ama başarı gösteremeyen taliplerden hiçbiri benim düğünümde sorun çıkarmadı. Daha çok pazarlık ettikleri atı kaçırmış kimseler gibi davranıyorlardı.

Şarap çok sertti, bu nedenle pek çok kişi kafayı buldu. Babam Kral İkarios bile sarhoş olmuştu. Tyndareos ile Odysseus'un ona bir oyun oynadıklarından kuşkulanmıştı, hile yaptıklarından neredeyse emindi, ancak bunu nasıl yapabildiklerini bir türlü ortaya çıkaramıyordu; öfkesi burnundaydı, öfkelendikçe daha çok içiyor ve oradakilerin dedelerine sövüp sayıyordu. Gelgelelim o bir kraldı, kimse kafa tutmadı.

Odysseus kafayı bulmuyordu. Ağzına içki sürmeden çok içiyor izlenimi yaratmakta ustaydı. Sonradan, bir erkeğin aklı varsa, balta ya da kılıç gibi, her an kullanmaya hazır ve tetikte tutmalı, dedi bana. Bir tek aptallar içtikleri içkiyle böbürlenirler, diye belirtti. Kim daha çok içecek diye yapılan yarışlar savrukluğa ve zihinsel yeteneklerin kaybına yol açardı, düşman da böyle anlarda saldırıya geçerdi.

Beni sorarsanız, ağzıma tek lokma bile koyamadım. Çok gergindim. Yaşmağımın arkasına gizlenmiş, Odysseus'a bakmaya bile cesaret edemiyordum. Üstümü kat kat örten yaşmağımı kaldırdığı, harmanimi çıkarıp kuşağımı çözdüğü ve pırıltılı urbama elini soktuğu an düş kırıklığına uğrayacağını adım gibi biliyordum. Ama ne o ne başkası vardı bana bakan. Herkesin gözü, ağzı kulaklarına vararak tek bir erkeği bile atlamadan sağına soluna gülücükler dağıtmakla meşgul olan Helena'daydı. Her birine, gizliden gizliye yalnızca ona âşık olduğunu hissettiren bir gülümsemesi vardı.

Doğrusu herkesin gözünün Helena'da olması işime geliyordu, böylece kimse benimle ilgilenmiyor, titrediğimi, sıkıntılı halimi görmüyordu. Yalnızca gergin değildim, korkuyordum da. Hizmetçiler nicedir beynimin etini yemeyi -gelin odasına girer girmez- sabanın toprağı yarması gibi ikiye

ayrılacağımı, canımın çok yanacağını ve bunun ne kadar onur kinci olduğunu anlatmayı iş edinmişlerdi.

Anama gelince, düğüne katılmak üzere yunus gibi yüzmeye bir süreliğine ara vermişti, ancak buna gerektiği kadar sevinmemiştim. Buz mavisi giysisine bürünmüş babamın yanı başında tahtta otururken ayaklarının altında küçük bir su birikintisi oluşmuştu. Hizmetçi kızlar beni giydirirken kısa bir konuşma yapmıştı, fakat o zaman bana yaran dokunacağını düşünmemiştim. Dedikleri bilmeceden farksız sözlerdi; hoş Naiades'ler her zaman dolambaçlı değiller miydi?

Şöyle demişti anam:

Su direnmez. Su akar. Elini içine daldırdığında, seni okşadığını hissedersin. Su kaskatı duvara benzemez, geçmene engel olmaz. Ne ki su hep yolunda akar, hiçbir şey ona karşı koyamaz. Su sabırlıdır. Damlayan su taşı deler, geçer. Unutma yavrucuğum. Bir yarın su senin, aklından çıkarma bunu. Bir engeli aşamazsan, çevresinden dolaş. Su öyle yapar.

Törenler ve düğün ertesinde bildik zifaf odasına doğru meşaleler, pis şakalar ve naralar eşliğinde gelin alayı düzenlenirdi. Yatak çelenklerle süslenir, eşiğe çiçekler döşenir, arınma suları dökülürdü. Hem gelin dehşete kapılıp kaçmasın, hem de arkadaşları çığlıklarını duyduğunda onu kurtarmak üzere içeriye akın etmesinler diye kapıda bir bekçi dururdu. Tüm bunlar oyunun bir parçasıydı: gelinin kaçırıldığı ve evliliğin amacının ırza geçmeye onay anlamına geldiği anlayışıyla kurgulanmış bir oyun oynanmalıydı. Yarışma düzenlenmeli, düşman ayaklar altında ezilmiş, canı alınmış gibi tavır takınmalıydı. Kan dökülmeliydi.

Kapı kapanır kapanmaz Odysseus beni elimden tutup yatağın kenarına oturttu. "Sana anlatılanların hepsini sil aklından," diye fısıldadı. "Canını yakmayacağım ya da çok acı duymayacaksın. Ama canın yanmış gibi yapman ikimizin de yararına. Senin zeki bir kız olduğunu söylediler. Birkaç çığlık atabilir misin, ne dersin? Onları hoşnut etmeye yetecektir bu kadarı - dışarıdalar, kulakları kapıda- o zaman bizi rahat bırakırlar, biz de dost olma fırsatı buluruz."

İkna ustası olarak büyük sırlarından biri buydu işte Odysseus'un - karşısındakini ortak bir düşmanları olduğuna ve onu yenmek için güçlerini birleştirmeleri gerektiğine inandırırdı. Ona kulak veren hemen herkesi işbirliğine, kendi başarısı uğruna dolap çevirmeye razı edebilirdi.

Anlatılanlar doğru, kimse bu konuda onun eline su dökemezdi. Üstelik harika bir sesi vardı, boğuk ve gür. İstediğini yerine getirmiştim elbette.

Az sonra Odysseus'un iş bittikten sonra sırtını dönüp horlamaya başlayan erkeklerden olmadığını anlayacaktım. Hoş, erkeklerin böyle alışkanlıkları olduğundan haberdar değildim elbet, böyle bir deneyim yaşamamıştım ki; ama dedim ya, hizmetçiler çok şey söylemişlerdi bana. Hayır, Odysseus konuşmak istiyordu, iyi bir hikayeci olduğundan onu can kulağıyla dinledim. Galiba en çok bu yanıma değer vermişti; öykülerini anlayıp beğenmem hoşuna gitmişti. Kadınlarda sık görülmedik bir yetenektir.

Kalçasında boylamasına uzayan yara izini görme fırsatım olmuştu, o zaman bana o yaranın hikâyesini anlatmaya koyuldu. Daha önce de belirtmiştim, Odysseus'un dedesi Autolykos'tu, tanrı Hermes'in oğlu olduğunu iddia ederdi. Bu sözlerin anlamı, onun usta bir hırsız, üçkâğıtçı ve yalancı olduğu ve böyle işlerde talihinin yaver gittiği demek olabilirdi.

Autolykos Odysseus'un anası, dolayısıyla artık kaynanam, Ithaka Kralı Laertes ile evlenen Antikleia'nın babasıydı. Ortalıkta Antikleia hakkında karalayıcı sözler dolaşırdı -Sisyphos'un onu baştan çıkardığı, Odysseus'un gerçek babasının o olduğu söylenirdi- fakat bana hiç de inandırıcı gelmemişti, Antikleia'yı kim baştan çıkarmak istesin? Bir gemi pruvasını baştan çıkarmaktan farksız olurdu bu. Neyse, bırakalım şimdilik bu öykü öyle kalsın.

Sisyphos hilebaz bir adam olarak bilinirdi, ölümü bile iki kere aldatmıştı: birinde, Kral Hades'in ellerine, bir türlü açmaya yanaşmadığı kelepçeler takarak kandırmış, diğerinde de gerektiği gibi gömülmediğini söyleyerek Persephone'nin onu yeraltı ülkesinden çıkmasına izin vermesini sağlamıştı, bu nedenle Styx Irmağının ölüler yakasına ait olmamıştı. Antikleia'nın sadakatsizliğiyle ilgili söylenenlerin doğru olduğunu kabul edersek, Odysseus un aile ağacının başlıca iki dalında da kurnaz ve töresiz yaşayan kimseler bulunduğunu söyleyebiliriz.

Bu öykünün gerçekliği bir yana, ona adını veren dedesi Autolykos doğumunda kendisine söz verilen armağanları alması için Odysseus'u Pamassus Dağına çağırmıştı. Odysseus oraya gitmiş, ziyareti sırasında Autolykos'un oğullarıyla birlikte yaban domuzu avına çıkmıştı, işte o avda etini kapan azgın bir yaban domuzu açmıştı o yarayı kalçasında.

Odysseus hikâyeyi anlatırken takındığı tutum bu kadarla kalmadığı izlenimi uyandırmıştı bende. Yaban domuzu neden ötekilere değil de

Odysseus’a saldırmıştı acaba? Yaban domuzunun nerede saklandığını biliyorlar mıydı, hayvanı tuzağa mı düşürmüşlerdi? Odysseus’un öleceği mi hesaplanmıştı, böylece üçkâğıtçı Autolykos ona borçlu olduğu armağanları vermekten kurtulacak mıydı? Belki.

Böyle düşünmek hoşuma gitti. Kocamla ortak bir yanımız olduğunu düşünmek güzeldi: ikimiz de gençliğimizde aile üyeleri tarafından yok edilmek istenmiştik. Hepsinden önemlisi, birbirimize kenetlenmemiz ve başkalarına güvenmeden önce düşünmemiz gerektiği ortaya çıkıyordu.

Yara iziyle ilgili anlattıklarına karşılık ben de kendi başımdan geçenleri, boğulmak üzereyken ördekler tarafından kurtarıldığımı anlattım Odysseus’a. ilgisini çekti, bana sorular sordu, duygudaşlık da göstermişti - sizi dinleyen birinden bekleyebileceğiniz davranışlardı bunlar. “Zavallı ördekçiğim benim,” dedi okşayarak. “Tasalanma sen. Senin gibi değerli bir kızı asla okyanusa atmam ben.” Bunları duyunca gözyaşlarımı tutamadım, sonra da düğün gecesine yaraşır biçimde sakinleştim.

Gün ağardığında Odysseus”la dost olmuştuk bile, tıpkı söz verdiği gibi. Ya da şöyle söyleyeyim: Ben ona karşı yakınlık duymaya başlamıştım - dahası bu duygulara sevgi ve tutku da karışmıştı- Odysseus da duygularımın karşılıklı olduğu izlenimi veriyordu. Aynı kapıya çıkmazdı elbet.

Birkaç gün geçtikten sonra Odysseus çeyizimi de alarak beni İthaka’ya götürmeyi tasarladığından söz etti. Babamın hiç hoşuna gitmedi bu, eski geleneklerin uygulanmasını, yeni edindiğimiz servetimizle birlikte ikimizin de elinin altında olmasını istiyordu. Ama Tyndareos Amca bizi destekledi, ne de olsa damadı Helena’nın kocası güçlü Menelaos’tu, İkarios da geri adım atmak zorunda kaldı.

Arabamız yola çıktığında babamın arkamızdan koşup, kalmam için yalvardığını, Odysseus’un da onunla birlikte İthaka’ya gitmek mi, yoksa babamla kalmak mı istediğimi sorduğu kulağınıza gelmiştir. Verdiğim yanıtın yaşmağımı örtmek olduğunu, kocamı istediğimi dile getiremeyecek kadar iffetli olduğumu, bu erdemimi anımsatması için heykelimi diktikleri söylenir.

Söylediklerinde gerçeklik payı yok değil. Ancak yaşmağımı indirmemin nedeni güldüğümü gizlemekti, öz kızını denize atmış bir babanın aynı kızının arkasından koşarak “Benimle kal!” diye dil dökmesi gülünesi bir sahneydi.

İçimden kalmak gelmiyordu. Bir an önce Sparta sarayından uzaklaşmaya bakıyordum o sırada. Orada pek mutlu sayılmazdım, yepyeni bir yaşamdı özlediğim.

Koro Şarkısı:

Prenses Olsaydım, Popüler bir Hava

Hizmetçilerin çalıp söylediği gibi keman, akordeon ve teneke kaval eşliğinde

Birinci Hizmetçi:
Bir prenses olsaydım, bol gümüşle altını olan şöyle
Bir yiğit âşık olsaydı bana, yaşlanmazdım asla:
Ah, genç bir kahraman gelseydi benimle evlenmeye,
O zaman hep güzel, mutlu ve özgür kalmamak niye

Koro:
Öyleyse, güzel bayan, şişir yelkeni kabaran dalgalara
Aşağıdaki su mezar gibi kapkara
Ufacık mavi kayığınla batmayasın aman ha
Umuttur yalnızca bizi yüzeyde tutan, unutma

İkinci Hizmetçi:
Getir, götür benim işim, işitir, boyun eğerim
Lanet olası her gün Evet hanımefendi, Hayır efendim;
Gülümser, yaşlı gözlerle başımı öne eğerim,

Başkaları yatsın diye yumuşacık döşekler sererim.

Üçüncü Hizmetçi:
Ya tanrılar, ya yalvaçlar, değişsin hayatım
Körpe bir yiğit beni kansı yapsın!
Lâkin ne er ne de geç bir yiğit açar kapımı
Alınyazım çok çalışmak, ölüm karayazım!

Koro:
Öyleyse, güzel bayan, şişir yelkeni kabaran dalgalara
Aşağıdaki su mezar gibi kapkara
Ufacık mavi kayığınla batmayasın aman ha
Umuttur yalnızca bizi yüzeyde tutan, unutma

Hizmetçiler hep birlikte dizlerini bükerek selam verirler.

Güzel Yanaklı Melantho şapka çıkarır:

Teşekkürler efendim. Teşekkür ederim.
Teşekkür ederim size. Teşekkürler.

Gıdaklayan Saygın Tavuk

İthaka'ya doğru deniz yolculuğu uzun, korkunç, aynı zamanda da mide bulandırıcıydı, en azından benim için. Yolculuk boyunca ya uzandım ya da kustum, bazen ikisini aynı anda yaptım. Çocuklukta yaşadığım acı deneyim

yüzünden okyanustan tiksinmiştim galiba, belki de deniz tanrısı Poseidon midesine indiremediği için benden öç alıyordu.

Bundan dolayı nasıl olduğumu sormak için arada sırada yanıma uğradığında Odysseus'un sözünü ettiği güzelim gökyüzünü ve bulutları pek az görebilmiştim. O zamanının çoğunu ya kartal misali keskin bakışlarıyla önümüze çıkabilecek kayalarla deniz canavarlarını veya başka tehlikeleri gözetlemek üzere başüstünde, ya da gemiyi yürütmek üzere dümende geçiriyordu - ama bunu nasıl yaptığını bilmiyordum, o güne dek hiç gemi görmemiştim.

Evlendiğimiz günden beri Odysseus'a iyice kanım kaynamıştı, ona büyük hayranlık duyuyordum, yeteneklerini gözümde iyice abartmıştım - unutmayın, henüz on beşimdeydim- bu yüzden ona güvenim tamdı, başarısızlığın yanına bile uğramadığı bir kaptandı o benim gözümde.

Sonunda İthaka'ya vardık, çevresi dik kayalıklarla sarılı limana girdik. Gelişimizi duyurmak için belli ki gözcüler görevlendirilmiş, fişekler yakılmıştı, çünkü liman hınca hınç insan kaynıyordu. Bir alkıştır koptu, gemiden karaya çıkarken neye benzediğimi görmeye can atanlar arasında itiş kakış başladı arkasından - Odysseus'un görevini başarıyla yerine getirdiğinin göstergesiydi bunlar, soylu bir gelin ve değerli armağanlarla birlikte geri dönmüştü.

Geceleyin kasabanın seçkinleri için bir şölen düzenlenmişti. Getirdiğim en ışıltılı yaşmağımla en işlemeli urbamı giyip orada boy gösterdim, yanımda gelen hizmetçi kız da bana eşlik ediyordu. Babamdan bana düğün armağanıydı bu kız; adı Aktoris'ti, İthaka'da olmaktan pek mutlu sayılmazdı. Sparta sarayındaki şatafatı, hizmetçiler arasındaki arkadaşlarını bırakmak istememişti, onu suçlamıyordum. Artık yaşlanıyordu -babam bile, Odysseus'un gönlünü çelip bana rakip olabilecek bahar dalı gibi açan bir kızı benimle gönderecek kadar aptal değildi, hele bu kız içeri girmeye kalkışanları engellemek amacıyla gece boyunca yatak odamızın kapısında gözcülük yapma görevini de üstlenecek olursa- fazla dayanamadı. Onun ölümünden sonra İthaka'da yapayalnız kalmıştım, acayip insanların yanında yabancıydım.

İlk günlerde bir köşeye çekilip sürekli gözyaşı döktüm. Mutsuzluğumu Odysseus'tan gizlemeye çalışıyordum, değer bilmeyen biri olduğumu düşünmesini istemezdim. Odysseus ilk günkü gibi düşünceli ve anlayışlı tavrını sürdürüyordu, ne var ki davranışı daha çok yaşlı birinin çocuğa karşı

takındığı tutumu andırıyordu. Onu pek çok kez beni süzerken yakalamıştım, başını bir yana devirmiş, eli çenesinde, bilmece çözmeye çalışır gibiydi; ama çok geçmeden bunun onda alışkanlık olduğunu keşfedecektim.

Bir gün bana gizli bir kapısı olduğundan, bu kapının yüreğine açıldığından, bu kapının tokmağını bulmayı onur meselesi yaptığından söz etmişti. Yüreği hem anahtar hem de kilitti, insanların yüreğine hükmedebilen ve sırlarını öğrenebilen biri olarak Moiralara kafa tutmak ve kendi alın yazısının seyrini denetlemek üzereydi. Bunu gerçekten başarabilmiş kimse olmadığını da eklemeden edemedi. Tanrıların bile Üç Moiralardan daha güçlü olmadıklarını söyledi. Adlarını ağzına almamıştı, uğursuzluk getirmesin diye tükürdü; onların karanlık mağaralarında ömrümüzü uzattıklarını, ölçüp biçerek kısalttıklarını düşünerek ürperdim.

Çekici ve fingirdek olmasını umut ettiğim bir havada “Benim de yüreğime açılan gizli bir kapı var mı?” diye sordum. “Sen buldun mu onu?”

Odysseus gülümsemekle yetindi. “Bunu bana sen söyleyeceksin.”

“Senin yüreğine açılan bir kapı da var mı?” dedim. “Ben anahtarını buldum mu?” Bunu sorarken takındığım yapmacık gülümsemeyi anımsayınca kızarırım; Helena’ya özgü tatlı dilli sözlerdi bunlar. Oysa Odysseus arkasını dönmüş, pencereden dışarıya bakıyordu. “Limana bir gemi yanaştı,” dedi. “Bildiğim bir gemi değil.” Kaşlarını çatmıştı.

“Haber mi bekliyorsun?” diye sordum.

“Ben hep haber beklerim,” dedi.

İthaka cennet değildi. Genellikle rüzgârlı, çoğu zaman yağmurlu ve soğuktu. Soylular alışkın olduğum kimselerle karşılaştırıldığında pejmürde bir güruhtu, saraya gelince, yeterli olsa da büyük denemeyecek ölçülerdeydi.

Yurdumda bana anlatıldığı gibi her yer kayalıklar ve keçilerle doluydu. Ama inekler, koyunlar, domuzlar da vardı, ekmek yapacak buğday, mevsiminde armut, elma ya da incirde, anlayacağınız sofrada eksiğimiz yoktu, zamanla buraya alışmıştım. Ayrıca Odysseus gibi bir kocaya sahip olmak hiç de küçültücü değildi. Yöredeki herkes ona saygı gösterirdi, davacılar, akıl danışmak için kapısını çalanlar eksik olmazdı. Onun fikrini almak için uzaklardan gemiyle gelenler bile olurdu, kördüğümü bile çözebilen bir adam olarak ün salmıştı; hoş, bazen de içinden hiç çıkılmayacak bir düğüm attığı görülürdü.

Babası Laertes İle anası Antlkleia o sırada hâlâ konaktaydılar; anası daha ölmemiş, Odysseus'un bekleyip yolunu gözlemekten, sanırım bir de safra kesesinin bozuk çalışması yüzünden bitkin düşmüştü, babasıysa henüz oğlunun yokluğundan umutsuzluğa kapılıp kendini cezalandırarak ahırda kalmaya ve çiftçi gibi yaşamaya başlamamıştı.

Kaynanam her şeyi ölçüp biçerek yapan bir kadındı. Ağzı sıkıydı, geldiğimde beni usulen karşıladıysa bile, benden hoşlanmadığı belliydi. Çok genç olduğumu dilinden düşürmüyordu. Odysseus ise bunun zaman içinde giderilecek bir kusur olduğunu belirtmişti.

Başıma en çok dert açan kadınsa Odysseus'un sütninesi Eurykleia oldu. Çok saygı gören biriydi, çünkü, ona göre, son derece güvenilirdi. Odysseus'un babası onu satın aldığından bu yana ailenin bir üyesi olmuştu artık, adam öyle değer verirdi ki ona, bir kez olsun koynuna bile almamıştı. “Düşün hele, önünde sonunda köle bir kadındım!” diye kıkırdamış» bana anlatırken zevklenerek. “Üstelik o zamanlar pek güzeldim!” Bazı hizmetçilerse Laertes'in karısından ödü koptuğu için Eurykleia ile yatmadığını anlatıyorlardı, bunun ona saygı duymakla ilgisi yoktu, çünkü kocası kendine bir odalık alacak olsaydı, Antikleia ona dünyayı dar ederdi. Bir başka hizmetçi de, “Şu Antikleia güneş tanrısı Helios'un husyelerini bile dondururdu,” diye ekledi. Küstahça sözleri için onu azarlamam gerekirdi aslında, gelgelelim gülmemek elimde değildi.

Eurykleia beni kanatlarının altına almayı, nerede ne olduğunu ve dilinden düşürmediği üzere “burada işleri nasıl yürütürüz” diye göstermek için konağın dışına çıkarmayı pek önemsiyordu. Ona teşekkür etmem gerekirdi, hem sözle hem gönülden, ne de olsa yanlış bir davranışta bulunarak çevrende geçerli olan görgü kurallarını bilmediğini göstermekten daha utandırıcı bir şey yoktur. Gülerken ağzını kapamak gerekip gerekmediği, hangi ortamlarda koşullarda yaşmak takıldığı, yüzünün ne kadarını gizlemek gerektiği, hangi sıklıkta banyo yapıldığı - tüm bu konularda uzmandı Eurykleia. Şanslıydım, çünkü bu sorumluluğu üstlenmesi gereken kaynanam Antikleia, ben saçma sapan işler yapıp kendimi aptal durumuna düşürürken sesini bile çıkarmadan oturmaktan, yüzünde belli belirsiz bir gülümsemeyle beni seyretmekten hoşnut görünüyordu. Sevgili oğlu Odysseus'un iyi iş başarmasından mutluydu -Sparta prensesine dudak bükecek değildi ya- ama yanılmıyorsam, İthaka'ya gelirken yolda mide bulantısından ölseydim ve Odysseus yurduna gelinsiz ama gelinin

çeyizleriyle varsaydı, daha mutlu olurdu. "İyi görünmüyorsun," sözlerini hiç düşürmezdi ağzından.

Böylece elimden geldiğince ondan uzak durmaya çalışır, Euryleia ile dolaşırdım, en azından bana dostça davranıyordu. Çevredeki soylu aileler hakkında bilgi kaynağıydı adeta, onların en yüz kızartıcı sırlarını öğrendim ondan, bunlar sonradan işime yarayacaktı.

Kadın susmak bilmezdi, kimse Odysseus'u onun kadar iyi tanımıyordu. Nelerden hoşlanır, ona nasıl davranmak gerekir, hepsini bilirdi, onu kendi sütüyle emzirip bebekken ona bakmış, bugüne getirmemiş miydi? Odysseus'un banyosunu yaptıran, omuzlarını yağlayan, ona kahvaltılar hazırlayan, mallarını saklayan, giysilerini önüne seren ve daha neler neler yapan ondan başkası olmazdı. Bana yapacak bir iş bırakmıyordu, kocama hizmet edemiyordum, ne zaman kanlık görevimi yerine getirmeye kalkacak olsam, hemen yanımda biter, Odysseus böyle yapılmasından hoşlanmaz diyerek beni durdururdu. Kocama dokuduğum urbalar bile doğru dürüst olmuyordu - ya çok hafif, ya çok ağır, ya çok sık ya da çok seyrektiler. "Uşaklar için çok güzel," derdi, "ama Odysseus'a uygun düşmeyeceği kesin."

Yine de kendince bana nazik davranırdı Eurykleia. "Seni tombullaştırmamız gerek," demişti, "o zaman Odysseus'a sevimli kocaman bir oğul verebilirsin! Senin görevin bu, diğer bütün işleri bana bırak." Ondan başka konuşacak kimsem olmadığından -Odysseus'un dışında elbet-her defasında dediğine peki derdim.

Telemakhos doğduğunda saçını süpürge etti. Bunu anlatmak boynumun borcu. Konuşamayacak kadar sancılar içinde kıvrandığımda Artemis'e benim adıma yakardı, ellerimi tutup alnıma bezler koydu, bebeği çıkarıp yundu, sıcacık kundakla sarmaladı; her şeyden önce bebek bakımında kimse eline su dökemezdi - bu gerçeği dilinden düşürmüyordu. Bebeklerle konuşurken kullandığı özel bir dil vardı, gülünç bir dil; Telemakhos'a banyo yaptırdıktan sonra, "Abı cıbı," diyerek kurulardı onu, "Cancık bıcı bıcı!" Geniş göğüslü, boğuk sesli, ikna ustası, öylesine konuşkan, öylesine ağırbaşlı Odysseus'umu bebekken aynı agucuklarla bu kadının kollarında yattığını gözümün önüne getirmek beni rahatsız etmişti.

Telemakhos'un üstüne nasıl titrediğini görünce gözüm arkada kalmıyordu. Eurykleia oğlumdan hiçbir şeyi esirgemezdi. Sanki o doğurdu sanırdınız.

Odysseus’u sevince boğmuştum. Sevinmez miydi hiç, “Helena’nın henüz bir oğlu olmadı,” demişti beni neşelendirmek için. Neşelenmiştim de. Ama bir yandan da neden aklında hâlâ -belki de her zaman- Helena var diye düşünmeden edemiyordum.

Koro Şarkısı:

Telemakhos’un Doğumu, idil

Dokuz ay boyunca şarap rengi denizlerde yelken şişirdi
Anasının kanında
Korkunç Gecenin, uykunun mağarasında ilerledi
Ürkünç düşlerin arasında
Ceviz kabuğu misali narin teknesi kendi bedeniydi
Kocaman anasının tehlikeli okyanusunda
Uzun bir yol gitti
Erkek ömürlerinin biçildiği, hesaplanıp kesildiği
Uzak mağarada
Üç Kader Tanrıçası girmişler karanlık işlere
Kadınların yaşam ipliğini bükmeye.

Bizde, on ikimiz birden
Sonradan tattık ölümü onun elinden
Babası buyurmuştu aman vermeden
Yelken açtık biz de kendi narin bedenlerimizle
Nasırlı şiş ayaklı analarımızın çalkantılı denizlerinde
Hiçbiri sarayda kraliçe değildi de

Oradan buradan toplama kölelerdi
Satın alınmış, el değiştirmiş, alıkonulmuş,
Kölelerle yabancılar arasından kaçırılmış kimselerdi

Dokuz aylık yolculuğun ardından
Vardık kıyıya
Kötü hava koşulları nedeniyle onu sahile çekmişlerdi
Bebecikti, ağlaması dinmek bilmedi
Çaresiz mi çaresizdi bütün bebekler gibi
Ama o on kat daha acizdi
Ne de olsa doğumu bizimki gibi olmamıştı
İple çekmişlerdi onun doğumunu
Bayram yapmışlardı
Anası dünyaya küçük bir prens getirmişti
Bizim analarımız öyle mi ya, onlar
Yalnızca yumurtlamış, kuzulamış, doğurmuş,
dünyaya çocuk getirmişlerdi
Enciklemiş, yavrulamış, eniklemiş, kuluçkaya yatmış,
civciv çıkarmışlardı
Bizler iç çekildiğinde kullanılan hayvan yavrularıydık
Bizi satar, kuyuda boğar, değiş tokuş yapar,
kullanır, işleri bitince atarlardı
Onun babası vardı; biz pattadan peydahlandık
Toprakta çıkan safran gibi, gül gibi, serçeler gibi.

Yaşamlarımız onunkine dolaşmıştı; bizler de çocuktuk
O çocukken evcil hayvanlarıydık onun
Oyuncakları, oyun arkadaşları, küçük sırdaşları.
Biz büyürken o da büyüdü, güldü, kahkahalar attı
Fakat biz daha pis, daha aç, daha kara tenliydik

Çoğu günleri et yemeden geçirirdik
Haklı olarak onun malıydık,
Ne için olursa olsun
Onundu seçim hakkı, kendine bakacak,
kamını doyuracak,
Gönül eyleyecek, onu yıkayacak
Kendi bedenlerimizde sallayacak
Kızlardık.

Bilmezdik oynarken kumda.
Kayalık keçi adasının limana yakın kumsalında
Büyüyünce gözü kara katilimiz olacağını
Gözü kapalı canımızı alacağını
Bilseydik eğer, boğar mıydık onu acaba?
Küçük çocuklar acımasız ve bencil olur:
Yaşamak herkesin hakkıdır oysa.
Bire karşı on iki, hiç olmazdı şansı
Yapar mıydık acaba? Bir anda
Kimse bakmadığı bir sırada?
Henüz masum çocuklarken başını iter miydik suya
Henüz saf çocuksu ellerimiz varır mıydı buna?
Sonra da suçu atar mıydık dalgalara?
Var mıydı bu kanımızda?
Sorsanıza bunu kan kırmızısı labirentler ören
Kader Tanrıçalarına
Erkeklerle kadınların yaşamlarını dolaştıranlara
Bir tek onlar bilir nasıl gelişirdi olaylar
Yüreklerimizden geçeni bilen bir tek onlar.
Bizden bir yanıt alamazsınız.

Helena Yaşantımı Altüst Ediyor

Gel zaman git zaman yeni evime daha da alışmıştım; hoş, pek söz hakkım yoktu, Eurykleia ile kaynanam aileyle ilgili bütün sorunları çözüp evle ilgili kararları verdiklerinden bana fırsat bırakmıyorlardı. Krallığın denetimi doğal olarak Odysseus'taydı, babası Laertes de oğlunun kararlarına karşı çıkmak ya da onları desteklemek için arada bir burnunu sokardı işlere. Sizin anlayacağınız, bildik aile düzeniyle çekip çeviriyorlardı her şeyi, en çok onların sözü geçerdi. Hepsinin buluştukları ortak noktaysa, karar vermenin bana düşmediğiydi.

Akşam yemekleri daha bir gergin geçerdi. Erkekler arasında gizliden gizliye öfkelenmeler, somurtmalar ve diş bilemeler görülür, kaynanamsa ölüm sessizliğine girerdi. Onunla konuşmaya çalıştığımda, karşılık verirken yüzüme bile bakmaz, diyeceklerini tabureye ya da masaya bakarak söylerdi. Eşyalarla yapılan tüm konuşmaların layık olduğu gibi ağzından çıkan sözler kaskatı ve kupkuru olurdu Çok geçmeden olup bitenlerden uzak kalmanın ve ilgi alanımı Telemakhos ile sınırlamamın daha huzurlu olduğunu anladım, Eurykleia izin verdiğinde elbet. “Sen daha kendin çocuksun,” derdi bebeğimi kollarımdan alırken. “Ver işte, yavrucuğu biraz sallayayım. Sen git, keyfine bak.” Ama bunu nasıl yapacağımı bilmiyordum. Köylü kızlar ya da köleler gibi tek başına dere tepe dolaşmak veya kıyıya inmek söz konusu bile olamazdı; dışarı çıkarken yanıma iki hizmetçi almalıydım - saygınlığımı korumam gerekirdi, üstelik herkesin gözü kralın karısındaydı- onlar birkaç adım geriden gelirlerdi, yakışan buydu. Denizcilerin bakışları ve kasabalı erkeklerin fısıltıları arasında süslü püslü urbalarımla ilerlerken ödül olarak verilecek at gibi hissederdim kendimi. Akranım ya da dengim bir tek arkadaşım yoktu, dolayısıyla bu gezintiler hiç de eğlenceli geçmezdi, zaten ben de bu nedenle pek sık çıkmazdım dolaşmaya.

Bazen avluda oturur, yün eğirirken hizmetçilerin iş yaparken attıkları kahkahalara, söyledikleri şarkılara, kıkırdamalarına kulak verirdim. Yağmur yağdığı zaman dokuma işimi kadınlar konutunda yapardım. Hiç olmazsa orada tek başıma kalmıyordum, dokuma tezgâhlarının başında mutlaka

birkaç köle olurdu. Dokuma işinden hoşlanıyordum, ama bir yere kadar. Yavaş ilerleyen, uyumlu, yatıştırıcı bir özelliği vardı, hiç kimse, kaynanam bile beni boş oturmakla suçlayamazdı. Böyle bir söz ettiğini sanmayın, yine de sözsüz suçlama diye bir şey vardır, değil mi?

Çoğu zaman odamızdan çıkmazdım -Odysseus'la paylaştığımız odadan söz ediyorum. Sparta'daki odam kadar olmasa da güzel bir oda sayılırdı, deniz manzarası vardı. Odysseus bize özel bir yatak yapmıştı, karyola direklerinden biri kökleri hâlâ altımızdaki toprakta olan zeytin ağacından yontulmuştu. Böylece kimse, demişti, bu yatağı buradan ne kımıldatabilir ne de yerini değiştirebilir, üstelik orada döllenen çocuğumuza da şans getirir bu. Bu karyola direği onun büyük sırrıydı: Odysseus'tan, benden, bir de hizmetçim Aktoris'ten başka -o da çoktan ölmüştü- kimse bilmiyordu. Eğer direkle ilgili bir söylenti çıkarsa, diye belirtmişti şaka yollu, başka bir erkeği koynuma aldığımı anlayacaktı, o zaman da öfkesinden köpüreceğini, beni kılıcıyla doğrayıp lime lime etmekten ya da dama asmaktan mutlu olacağını söylemişti - bunları derken, sözde şakacıktan, kaşlarını çatmıştı.

Korkmuş gibi yaparak karyola direğiyle ilgili sırrını ele

vermeyi asla ve asla aklıma bile getirmeyeceğimi söyledim.

Doğrusunu isterseniz, gerçekten korkmuştum.

Yine de en güzel zamanlarımız o yatakta geçmişti. Sevişmeyi bitirdikten sonra benimle konuşmak hoşuna giderdi Odysseus'un. Bana nice öyküler anlatmıştı, kendiyle ilgili öyküler, hepsi gerçekti, sonra av serüvenlerinden, yağmaya gittiği yolculuklardan, ondan başka kimsenin germeyi başaramadığı özel yayından, yaratıcı aklıyla saklanmakta ve dümen çevirmekte gösterdiği başarı sayesinde tanrıça Athena'nın onu hep gözü gibi kolladığından falan söz etmişti, dahası da vardı Atreus'un Evinin neden lanetlendiği, Perseus'un Görünmezlik Tacını Hades'ten nasıl aşırıp iğrenç Gorgon'un başını nasıl kopardığı; ünlü Theseus ile can yoldaşı Peirithoos'un henüz on iki yaşında küçük bir kızken kuzenim Helena'yı, büyüyünce hangisiyle evleneceğini anlamak için kura çekmek amacıyla nasıl kaçırıp gizlediklerini anlatan öyküler. Theseus elinde olanak olsa da daha çok küçük olduğu için kızın ırzına geçmemişti, ya da söylenen buydu. İki ağabeyi kurtarmıştı kızı, ama daha önce onu geri almak için Atinalılara karşı savaşta başarılı olmaları gerekmişti.

Bu sonuncusu çoktandır bildiğim bir öyküydü, Helena kendi anlatmıştı bana. Onun anlattıkları bambaşkaydı sanki. Helena'nın öyküsünde Theseus

ile Peirithoos onun olağanüstü güzelliği karşısında dehşete düşmüş, ona her baktıklarında baygınlık geçirdiklerinden dizinin dibine sokulmaya bile cesaret edemeyip küstahlıktan için onları bağışlasın diye yalvar yakar olmuşlardı. Helena'nın en çok sevdiği bölümse, Atina savaşında ölen erkeklerin sayısıydı: onların ölmelerinden kendine pay çıkarırdı. Herkesin ona övgüler düzmesi, önüne armağanlar yığması, üstün sıfatlar yakıştırması başını döndürmüştü ne yazık ki. Tıpkı soyundan geldiğine inandığı tanrılar gibi canının istediğini yapabileceğine inanırdı.

Helena böyle kendini beğenmiş olmasaydı, bencil ve dengesiz arzuları yüzünden başımıza gelen onca felaketten, acı çekmekten kurtulur muyduk acaba diye hep merak etmişimdir. Neden sıradan bir yaşam süremezdi acaba? Ama yok - sıradan yaşamlar can sıkardı, oysa Helena hırs doluydu. Şanı yürüsün isterdi. Sürüden ayn durmaktı özlemi.

Felaket gelip çattığında Telemakhos bir yaşındaydı. Her şey Helena'nın yüzünden olmuştu, hoş, bunu bütün dünya biliyor artık.

Bizim limana yanaşan bir Sparta gemisinin kaptanından duymuştuk ilk felaketin yaklaştığını. Bizim denizlerdeki adaları dolaşan, köle alıp satan bir gemiydi, belli konumdaki bütün konukları ağırladığımız gibi kaptanı akşam yemeğe buyur etmiş, gece ona yatak açmıştık. Böyle konuklar haber kaynağıydı -kim ölmüş, kim doğmuş, yakınlarda kim evlenmiş, düelloda kim kimi öldürmüş, şu ya da bu tanrıya kim çocuğunu kurban etmiş öğrenirdik- gel gör ki bu adamın verdiği haberler akıl alır gibi değildi.

Helena Troya prensiyle kaçtı diye anlattı. Bu adam -adı Paris'ti- Kral Priamos'un küçük oğluydu, anlaşıldığına göre pek yakışıklıydı. İlk görüşte aşktı söz konusu olan. Dokuz gün dokuz gece süren -prensin onuruna Menelaos'un verdiği-şölen sırasında Paris ile Helena Menelaos'un arkasından birbirlerine işmar ederlerken, o hiçbir şey fark etmemişti. Hiç şaşırmamıştım buna, adam odun kafalıydı, hödüğün tekiydi çünkü. Helena'nın gururunu yeterince okşamamış, o da okşayacak birine susamıştı. Sonra da Menelaos bir cenazeye katılmak üzere kentten ayrılınca, iki âşık Paris'in gemisine taşıyabildikleri kadar altınla gümüşü yükleyerek ortalıktan toz olmuşlardı.

Menelaos öfkeden deliye dönmüştü, ailenin onuruna leke sürüldüğü için kardeşi Agamemnon da elbet. Troya'ya elçiler gönderdiler, Helena'yla birlikte çalınan malların da geri verilmesini talep ettiler, ancak elçiler eli boş döneceklerdi. Paris ve uğursuz Helena ise Troya'nın yüksek

duvarlarının arkasından onlara kıs kıs gülüyorlardı. Pek iyi bir iş çevirdikleri belliydi, demişti konuğumuz, çoğumuz gibi tepeden bakan o ikisinin tepetaklak olup şapa oturması herkesi sevindirirdi. Herkesin dilinde bu vardı.

Anlatılanları dinlerken Odysseus bembeyaz kesmişti, ama sessiz kaldı. Ne var ki o gece sıkıntısının nedenini anlatacaktı bana. “Söz vermiştik,” dedi. “Kutsal at eti üstüne ant içtik, sağlam bir sözdür bu. Ant içen her erkek şimdi Menelaos’un hakkını savunmaya çağrılıp Troya’ya doğru denize açılacak ve Helena’yı geri almak uğruna savaşacak.” Kolay olmayacak, diyordu: Troya çok güçlü bir krallıktı, Helena’nın erkek kardeşlerinin bir nedenle yerle bir ettikleri Atina’dan çok daha çetin ceviz.”

Helena’nın zindanda kilit altında tutulması gerektiğini, çünkü bu kadının ayaklı ağı olduğunu söyleme isteğimi güçlükle bastırdım. Onun yerine, “Gitmek zorunda mısın?” diye sordum. Odysseus olmadan İthaka’da kalmak düşüncesi bile sarsmıştı beni. Sarayda yapayalnız tadım tuzum kalmayacaktı. *Yapayalnız* derken arkadaştan, dosttan uzak olmaktan söz ettiğimi anlarsınız. Eurykleia’nın buyurgan tavrına, kaynanamın tüyler ürperten sessizliğine karşı o dengeleyici gece yansı oynaşmaları olmadan geçecekti günler.

“Ant içtim bir kere,” yanıtı geldi Odysseus‘tan. “Üstelik ant içmek benim fikrimdi. Şimdi sözümden dönmem güç olur.”

Yine de denemişti. Agamemnon ile Menelaos beklendiği üzere geldiklerinde -yanlarında ötekiler gibi kül yutmayan, can almaktan çekinmeyecek Palamedes adında biri daha vardı- Odysseus hazırlanmış onları bekliyordu. Aklını yitirdiği söylentisini yaymıştı ortalığa, masalını inandırıcı kılmak için de başına köylülerin taktığı türden gülünç bir tepelik takmış, yanım, bir öküzle eşek alarak sabanla açtığı yarıklara tuz ekiyordu. Bu içler acısı manzarayı üç konuğa göstermek üzere onları tarlalara götürmeyi önermekle zekice bir iş yaptığımı düşünmüştüm. “Kendi gözlerinizle görün,” dedim iki göz iki çeşme. “Artık ne beni tanıyor ne de yavrumuzu!” Dediklerimi doğrulamak amacıyla bebeğimi de kollarıma aldım.

Odysseus’un yalanını ortaya çıkaran Palamedes oldu: Telemakhos’u kollarımdan kaptığı gibi hepimizin önüne yere bıraktı. Odysseus ya yolunu değiştirecek ya da sabanla kendi oğlunu biçecekti.

Böylece onlarla gitmek zorunda kaldı.

Diğer üçü Troya’nın onun yardımı olmaksızın alt edilemeyeceğine inandıklarını söyleyerek onu pohpohladılar. Bu sözler Odysseus’un yola çıkma hazırlıklarına hız verdi kuşkusuz. Vazgeçilmez olma fikrinin gurur okşayıcılığına hangimiz dayanabilir ki?

Bekleyiş

Sonraki on yılı nasıl anlatsam? Odysseus Troya'a doğru denize açıldı. Ben Ithaka'da kaldım. Güneş doğuyor, göğü dolaşıyor, sonra batıyordu. Bazen onu Helios'un ateş arabasına benzetiyordum. Ay da aynısını yapıyor, bir evreden diğerine geçiyordu. Onu da bazen Artemis'in gümüş teknesine benzetirdim. İlkbahar, yaz, sonbahar, kış kendilerine belletilen sıralarla birbirini izleyip duruyordu. Rüzgâr pek eksik olmazdı. Telekmakhos yıldan yıla büyüyor, bol et yiyor, el üstünde tutuluyordu.

Troya'daki savaşla ilgili haberler alıyorduk: kimi kötü, kimi iyiydi bunların. Ozanlar saygın kahramanlar -Akhilleus, Aias, Agamemnon, Menelaos, Hektor, Aineias ve diğerleri- için şarkılar söylüyorlardı. Hiçbiri umurumda değildi: Bir tek Odysseus'un haberleri ilgilendiriyordu beni. Ne zaman dönecek de can sıkıntımı giderecekti? Şarkılarda ona da yer verilmekteydi, bunları dinlediğim anların tadını çıkarmaya bakardım Bir bakardınız şurada coşkulu bir konuşma yapıyor, bölünüp kendi aralarında çekişen ayrılıkçı grupları birleştiriyor, burada bilgeleri aratmayan öğütler veriyor, beride kaçak bir köle kılığına girip Troya'nın duvarlarını aşarak Helena'yla yüz yüze konuşmaya gidiyor - şarkıya göre, Helene ona banyo hazırlamış, kendi elleriyle her yanını yağlayıp ovmuş.

Bu bölüm hiç hoşuma gitmemişti.

Sonunda,, içi savaşçılarla dolu tahta atla yaklaşmayı akıl edecekti işte. Derken -art arda atılan işaret fişekleriyle gelen haberlerin sonu gelmek bilmiyordu- Troya düşmüştü. Büyük bir kıyım ve yağma yapıldığı anlatılıyordu. Sokaklardan oluk oluk kan akmış, saraydaki yangın göğü alev rengine boyamıştı; masum erkek çocuklar uçurumdan aşağı atılmış, Troyalı kadınlar ganimet olarak paylaşılmıştı, aralarında Kral Priamos'un kızları da vardı. Daha sonra da umutla beklenen haber uçtu İthaka'ya: Yunan gemileri eve doğru yelken açmıştı.

Sonra… sonra hiçbir şey olmadı.

***

Her gün konağın en üst katına çıkar limana bakardım. Günler geçiyordu ama ufukta hiçbir şey görünmüyordu. Bazı gemiler görüyordum, ancak hiçbiri dört gözle beklediğim gemi değildi.

Söylentiler dolaşıyordu ortalıkta, diğer gemilerin taşıdığı sözler. Odysseus ve adamları ilk çıktıkları limanda sarhoş olmuşlardı, kimileri adamların ayaklandıklarını söylüyordu; hayır, belleklerini yitirmelerine sebep olan iksirli bitkiden yediler, diyenler de vardı, Odysseus da ellerini kollarını bağlayıp gemiye götürerek kurtarmıştı onları. Odysseus tek gözlü devler Kyklop'larla dövüştü, diyordu kimileri; hayır, diye karşı çıkıyordu başkaları, tek gözlü bir meyhaneciydi o, kavganın nedeni de yiyip içtiklerinin parasının ödenmemesiydi. Denizcilerden bazılarını yamyamların yediği anlatılıyordu; öyle değil, bildik bir dalaştı, diye karşı çıkıyordu kimileri, birkaçının kulağı ısırılmış, ağzı burnu dağılmış, bıçaklanmış, karnı deşilmiş olabilir, diyorlardı. Bazıları Odysseus'un büyülü bir adada bir tanrıçanın konuğu olduğunu ileri sürüyorlardı; tanrıça onun adamlarını domuza çevirmiş -kanımca hiç de zor değildi bunu yapması-fakat sonra Odysseus'a âşık olunca onları yeniden insana döndürmüştü, ölümsüz elleriyle kendi hazırladığı adı duyulmadık lezzetli yiyeceklerle besliyordu onu, her gece sabaha dek çılgınca sevişiyorlardı; buna karşı çıkanlar, hayır, orası şatafatlı bir genelev, Odysseus da Patroniçeyi söğüşlüyor, diyorlardı.

Söylemeye gerek yok herhalde, ozanlar bu anlatılanları alır, uzatıp çekerek süslerlerdi. Benim önümde en saygın dizeleri okurlardı -Odysseus'un ne kadar zeki, yiğit, becerikli olduğundan, doğaüstü yaratıklara, tanrıçaların aşkına karşı nasıl dövüştüğünden dem vuran sözleri Odysseus'un eve dönememesinin tek nedeni tanrılardan birinin -kimine göre deniz tanrısı Poseidon'un- onu engellemesiydi. çünkü Odysseus'un sakatladığı Tepegözlerden biri onun oğluydu. Belki de ona karşı olan başka tanrılar da vardı. Ya da Kader tanrıçaları. Veya başka bir güç. Ozanların da beni yüceltmek amacıyla belirttikleri gibi ancak büyük kudret sahibi göksel bir varlık, kocamı bir an önce sevgi dolu -ve de sevimli- karısının kollarına, bana, koşmaktan alıkoyabilirdi.

Bu noktayı ne kadar çarpıcı bir dille vurgularlarsa, benden o kadar pahalı armağanlar bekliyorlardı. Onların beklentilerini hep yerine getirdim.

Elinizde başka seçenek olmadığında uydurma olduğu apaçık belli olan sözler bile avunç kaynağıdır.

Oğlunun yolunu gözlemekten hasta düşen kaynanam Odysseus'un asla geri gelmeyeceğine inanarak eriyip tükenmiş, sonunda da ölmüştü. Ona göre her şeyin suçlusu bendim, Helena değil: eğer bebeği tarlaya götürmeseydim! İhtiyar Eurykleia daha da yaşlanmıştı. Kayınbabam Laertes de. Sarayda yaşamak artık ilgisini çekmiyordu, arazilerini kolaçan etme bahanesiyle kırlara gitmişti, arada sırada pasaklı kılığıyla sağda solda iki yana sendelerken, armut ağaçlarıyla İlgili homurdanırken görülmekteydi. Galiba beyni sulanmıştı.

Artık Odysseus'un bütün malını mülkünü çekip çevirmek bana kalmıştı. Sparta'daki yaşamımda böyle bir iş için hiçbir yönden hazır edilmemiştim. Ne de olsa prensestim, çalışmak başkalarının göreviydi. Annem kraliçe olmasına rağmen iyi bir örnek olmamıştı önümde. Kocaman sarayda yenen yemeklerle arası iyi değildi, çünkü sofraya getirilen başlıca yiyecek iri et parçalarıydı, en iyi olasılıkla yanında deniz yosunuyla bir, iki küçük balık olurdu. Annemse çiğ balık yerdi, önce kafasından başlardı yemeye, onu şaşkınlıkla izlerken donup kalırdım. Yoksa size anamın küçük sivri dişleri olduğunu söylemeyi unuttum mu?

Kölelere buyurmayı, onları cezalandırmayı hiç sevmezdi anam, yine de onu kızdıran birinin canını gözünü kırpmadan alabilirdi - onların mal olarak değerli olduklarını anlamaya yanaşmazdı, ayrıca dokumacılık ve bükücülükle hiç ilgisi yoktu. “Amma çok düğüm var. örümceklere göre bu iş. Bırak da Arakhne yapsın,” derdi. Sarayın dev kilerlerinde ve mahzenlerinde saklanan yiyeceklerle şarapların denetlenmesi de ona göre “ölümlülerin altın oyuncakları” oluyordu, gülerek burun kıvırdığı bir iş. “Naiad'lar üçe kadar sayabilir ancak,” diyerek kestirip atardı. “Balıklar sürüler halinde gelir, listelerde değil. Bir balık, iki balık, üç balık, bir tane daha balık, bir balık daha! Biz böyle sayarız!” Ortalığı çınlatan kahkahaları gelirdi bu sözlerin ardından. “Biz ölümsüzler pinti değilizdir, istiflemeyiz! Bunlar boş şeyler.” Sonra da sarayın havuzuna dalarak gözden kaybolur, yunuslarla şakalaşmak, deniz taraklarına oyunlar oynamak üzere günlerce görünmezdi ortalıkta.

Sizin anlayacağınız İthaka sarayında her şeyi yeni baştan öğrenmek zorunda kalmıştım. Başlangıçta Eurykleia bana köstek olmuştu, her konuda söz sahibi kendi olsun isterdi, fakat sonunda yapılacak çok iş olduğu,

bunların onun gibi işgüzar birine bile fazla geleceği kafasına dank etmişti. Yıllar geçtikçe envanterler çıkardım -kölelerin olduğu yerde, eğer önlemini almazsan hırsızlık kaçınılmazdır-konakta hangi yemeklerin yeneceğini, hangi urbalarını giyileceğini tasarlamaya başladım. Köleler yalnızca çaput giyseler de bir süre sonra bunların elle tutulacak yanı kalmıyordu, yenilenmeleri gerekirdi, işte o zaman iplik bükücülerle dokumacılara ne yapacaklarını ben söylerdim. Mısır öğütenler. köleler arasında en aşağı tabakada yer alırlardı, dışarıdaki binalardan birinde kilit altında tutulurdu - daha çok kötü davranışlarından ötürü oraya kapatılır, bazen de kendi aralarında dövüşe tutuşurlardı, bu nedenle düşmanlıklara, kan davalarına karşı tetikte olmalıydım.

Erkek kölelerin dişi kölelerle cinsel ilişki kurması yasaktı, izin almaları gerekirdi. Bu da çetrefilli bir konuydu. Bazıları âşık olur, sonra kıskançlığa kapılırdı, tıpkı efendileri gibi, böyle durumlar sorunlara gebeydi. İşler denetimden çıkarsa, doğal olarak onları satmak zorunda kalırdım. Ama bu çiftleşmenin sonunda sevimli bir çocuk dünyaya gelmişse, onu alıkoyar, kendim yetiştirir, kibar, nazik bir köle olmasını öğretirdim. Bu çocuklardan bazılarını fazla şımartmıştım galiba. Eurykleia öyle derdi.

Güzel Yanaklı Melantho bunlardan biriydi.

Erzakı uşağım aracılığıyla alıp satardım, çok geçmeden adım usta pazarlıkçıya çıkmıştı. Tarlalarla sürüleri kalfam yardımıyla denetlerdim, kuzulama, buzağılama gibi doğumları, dişi domuzların yavrularını yemelerini önlemek için yapılması gerekenleri öğrenmiştim, işimde uzmanlaştıkça, kaba saba işlerle ilgili konuşmalar hoşuma gitmeye başlıyordu. Domuz çobanımın bana akıl danışmak üzere kapıma gelmesi benim açımdan onur kaynağıydı.

İzlediğim politika Odysseus’un mallarını genişletmekti, böylelikle geri geldiğinde gittiği zamankinden daha çok serveti olacaktı - koyunları, inekleri, domuzları daha da çoğalacak, geniş buğday tarlaları göz alabildiğine yayılacak, kölelerinin sayısı artacaktı. O sahne açık seçik gözümün önündeydi: Odysseus’un dönüşü ve benim da kadınsı bir alçak gönüllülükle onun erkek işi dediği her şeyi nasıl başarıyla yürüttüğümü ona göstermem. Elbette onun adına. Hepsi onun için. Sevinçten yüzü nasıl da aydınlanacaktı! Nasıl da gözüne girecektim! “Sen binlerce Helena’ya bedelsin!” diyecekti. Demez miydi hiç? Sonra da beni sevgiyle kollarının arasına almaz mıydı?

Bunca işe ve sorumluluğa rağmen kendimi her zamankinden daha yalnız hissediyordum. Aklı başında danışmanlarım mı vardı? Kendimden başka kime güvenecektim? Geceleri çoğu zaman ağlayarak uyur veya bana sevgili kocamı geri versinler ya da tez elden ölümümü getirsinler diye tanrılara yalvarıp yakarırdım. Eurykleia sakinleştirici banyolar hazırlardı bana, yatıştırıcı içecekler getirirdi, ama hepsinin bedelini ödetirdi. Halk arasında konuşulanları bana aktarmak gibi pis bir alışkanlığı vardı, bunlar hem dudağımı uçuklatmaya hem de bağlılığımla ve çok çalışmamı özendirmeye yönelikti, örneğin:

Güneş göğe yükselirken gözyaşı döken
Küpünü doldurup taşıramaz

ya da şöyle:

Zamanını yas tutarak geçiren
Büyüdüğünde bir ineğin etini yiyemez

bir başkası:

Hanımefendi tembelse köleler küstahtır
Asla yerine getirmezler buyrukları.
Hırsızlık yap, orospuluk yap, üçkâğıtçılık yap:
Kölesini dövmeyen yolar saçını başını!

Daha niceleri vardı bunlar gibi. Genç olsaydı bu kadına bir tokat atmadan duramazdım.

Yine de uyanlarının etkisi olmuyor değildi, gündüzleri neşeli ve umutlu havamı korumayı başarıyordum, kendim için olmasa da en azından Telemakhos için. Ona Odysseus'la ilgili öyküler anlatır, ne kadar usta bir savaşçı olduğunu, ne kadar akıllı, ne kadar yakışıklı olduğunu, eve döndüğü zaman her şeyin nasıl güzel olacağını söylerdim.

Her ünlü adamın karısı -yoksa dulu mu demeli?- gibi ben de büyük merak uyandırıyordum; yabancı gemiler sıklıkla uğruyor, yeni söylentiler taşıyorlardı. Aynı zamanda havayı kokluyorlardı: olur ha, Odysseus'un öldüğü doğrulanırsa, Tanrı esirgesin, başka önerilere açık mıydım acaba? Hem ben hem de servetim. Böyle dokundurmaları duymazlıktan gelirdim, çünkü kocamın haberleri -ne kadar kuşkulu olursa olsun, önünde sonunda haberdiler- gelmeye devam ediyordu.

Kimilerine göre Odysseus ruhlara danışmak için ölüler Ülkesine gitmişti. Yok, alt tarafı geceyi yarasalarla dolu karanlık bir mağarada geçirdi, diyenler de vardı. Erkeklerin aklını çelerek onları adalarına çeken, sonra da onları afiyetle yiyen baştan çıkarıcı yarı-kadın yarı-kuş Seiren'lerin yakınlarından geçerlerken adamlarına kulaklarını balmumuyla kapamalarını söylemiş, ancak onların dayanılmaz şarkılarına güverteden aşağı atlamadan kulak verebilmek için kendini seren direğine bağlamıştı. Yok, öyle değil, diye karşı çıktı beriki, orası şık bir randevu eviydi, oradaki fahişeler müzik yetenekleriyle ve tüylü entarileriyle ünlüdür.

Hangisine inanacağımı şaşırmıştım. Bazen beni huzursuz etmek, gözlerimin yaşlarla dolmasını seyretmek için herkesin bir şeyler uydurduğunu düşünüyordum. Savunmasız birine acı çektirmenin tadı başkaydı ne de olsa.

Gelgelelim söylentilerin olması olmamasından daha iyiydi elbet, hepsini can kulağıyla dinlerdim. Ne var ki birkaç yıl daha geçince söylentiler de kesilmişti; Odysseus yeryüzünden toz olmuştu sanki.

Koro Şarkısı:

Kurnaz Kaptan, Heyamola

Denizci Kostümleriyle On İki Hizmetçi Tarafından Sahnelenmiştir

Kurnaz Odysseus çıktı yola Troya'dan

Teknesi talanla dolu yüreği ediyor bayram
Athena'nın parlak çocuğuydu ne de olsa
Yalanları, dolapları, çalıp çırpmalarıyla!

Uğradığı ilk limanda Lotuslarla doluydu kıyı
Biz denizciler unutmak istiyorduk hain savaşı
Ama çok geçmeden bir kez daha doluştuk kara gemilere
Yüreklerimiz acısa, kan ağlasa bile.

Açıldık gene denize çarçabuk, azgın Tepegözlerin iline
Bizi yemek isteyince çıkardık gözünü biz de;
Bizim delikanlı ilkin "Hiç kimse değilim'[1] dedi,
Fakat sonra şişindi, "Bendim o, Odysseus,
Üçkâğıtçılar prensi!" diye

Düşmanı Poseidon lanetlemiş onu besbelli,
Peşine adam takmış dümen sallarken ileri geri
Koca torba dolusu esen yelle birlikte.
Bıçkın denizci Odysseus'un hep izinde!

Şerefine bizim Kaplanın, çapkın ve başına buyruk,
İsler çarpsın kayaya, ister uyusun ağaç altında
Bizim olmak istediğimiz yer orası, dostum!

Derken aşağılık Laistyrogonlar çıktı karşımıza
Akşam yemeği hazırladılar adamlarımızdan
Hapır hupur yediler beyinlerinden ayaklarına;
Odysseus pişmandı yiyecek bir şeyler arzuladığına
O iri kıyım adamdan, adı geçen destanlardan!

Kirke’nin adasında döndürüldük domuza
Ta ki Odysseus girene dek tanrıçanın yatağına
Sonra da azığından yedi tanrıçanın, içti şarabından
El üstünde tutulan konuğu oldu bir yıl boyunca!

Öyleyse şerefim bizim Kaptanın, her nerede gezerse
Şurada bir kadeh, birada bir kadeh okyanusun köpüklerinde
Odysseus’un hiç acelesi yok evine dönmeye
Bizim kurnaz tam bir deli divane!

Sonra ölüler Adasına dümen kırdı
Çukuru kanla doldurup uzakta tuttu ruhları
Orada bilici Teiresias’ın diyecekleri vardı
Öğrenecekti usta düzenbaz Odysseus onları!

Seiren’lerin tatlı ezgilerine gözü pek dayandı
Onu kuş tüyünden mezara sürüklemekti amaçları
Serene bağlıyken avaz avaz bağırdı
Bir tek Odysseus kavramıştı işin sırrını!

Bizim yiğidi yakalayamadı Kharybdis burgacı,
Ne de yılan başlı Skylla onu avladı
Derken zımpara gibi dik kayalıktan aştı
Onların gümbürtüsüne pabuç bırakmazdı!

Buyruğuna karşı gelmiştik biz, adamları
Güneşin sığırlarından yedik, ama harikaydı tadı
Fırtınada hepimiz can verdik, oysa
Kaptanımız karaya varmıştı

Burası, tanrıça Kalypso’nun adasıydı.
Yedi yıl boyunca öpüşe, sevişe kaldı orada
Aşağı yukarı yüzen bir salla kaçtı sonunda
Peri Nausikaa’nın çamaşır yunan hizmetçileri
buldular onu
Çırılçıplak, savunmasızdı kumsalda!
Başından geçenleri anlatınca görecekti saygı
Yüzlerce çapanoğlu vardı, nice acı
Nereden bileceksin Kader Tanrıçalarının
eteklerindeki taşları
Odysseus bile bilmezdi bunu olsa bile kılık değiştirme
ustası!

Öyleyse şerefine bizim Kaptanın, her neredeyse
İster arşınlasın yeryüzünü, ister sürüklensin denizlerde
Bizim gibi girmedi o Hades’e
Ayrılıyoruz sizden şimdi daha çok şey getirmeden dile!

Talipler Gözlerini Karartır

Tarlalarda dolaşıyordum geçen gün, ona gün denebilirse elbet, derken Antinoos’a rastladım, çirişotu atıştırıyordum o sıra. Her zamanki gibi en güzel harmanisini, en gözde urbalarını giymiş, altın iğnelerini, diğer takılarını takmıştı, savaşa gider gibi tepeden bakan bir havası vardı, öteki ruhları da omuzlamıştı; fakat beni görür görmez ölü kılığına girdi, boynunda bir ok, göğsünden kan fışkırıyordu.

Odysseus’un okunu doğrulttuğu ilk Talipti o. Boynunda okla yaptığı bu gösterinin amacı kınamaktı ya da buna yeltenmek, gelgelelim beni avcuna

alamamıştı. Sağken de asalaktan farksızdı, hep de öyle kalacaktı.

“Merhaba, Antinoos,” dedim ona. “Şu oku boynundan çıkarsan keşke.”

“Aşkımın oku o, tanrıça kılığında, kadınların en güzeli, en akıllısı Penelope’nin oku,” diye karşılık verdi. “Her ne kadar Odysseus’un ünlü yayından çıktıysa da aslında zalim okçu Cupido’dan başkası değildi. Sana olan aşkımın anısına taşırım bu oku, mezarıma da taşıdım.” Yapmacık sözler etmeye bayılırdı, sağken çok alıştırma yapmıştı.

“Hadi artık, Antinoos,” dedim. “İkimiz de ölüyüz şimdi. Aynı saçmalıkları burada da sürdüremezsin, hiçbir şey elde edemezsin üstelik. Üstüne yapışmış ikiyüzlülük damgası gerekmez sana burada. Bir kez olsun aklını başına al da çıkar şu oku. Seni iğrenç göstermekten başka bir şeye yaramıyor.”

Acıklı gözlerle bakıyordu bana, dayak yemiş bir köpekten farksızdı. “Sağken de aman bilmezdi, ölüyken de,” diye iç çekti. Derken ok yok oluverdi, kan gözden kayboldu, yeşile çalan solgun teni kendi rengine döndü.

“Teşekkür ederim,” dedim. “Bu daha iyi. Artık dost olabiliriz ve sen bir dost olarak söyle bana, siz Talipler neden canınızı riske atacak kadar kepazelik yaptınız hem bana hem Odysseus’a, hem de bir defa değil, yıllarca? Sizi kimsenin uyarmadığını söyleyemezsin. Biliciler sonunuzu haber vermişti, Zeus bile kuşlarla, anlamlı gök gürültüleriyle bildirmişti bunu.”

Antionoos iç çekti. “Tanrılar bizi yok etmek istiyorlardı,” dedi.

“Kötülük yapan herkes aynı özre sığınır,” dedim. “Bana doğruyu söyle. Tek nedeni büyüleyici güzelliğim olamaz. Her şey sona erdiğinde otuz beş yaşındaydım, acı ve gözyaşı tüketmişti beni, ikimiz de biliyoruz göbek de bağlıyordum hani. Odysseus Troya’ya doğru yelken açtığında siz Talipler daha doğmamıştınız bile ya da oğlum Telemakhos gibi kundaktaydınız, en fazla çocuktunuz daha, neresinden bakarsan bak, ananız olacak yaştaydım. Dizlerinizi nasıl titrettiğim masalını okudunuz hepiniz, koynuma girmeye, beni döllemeye can attığınız martavalını; oysa hepiniz biliyordunuz bal gibi, doğurma yaşını çoktan geçtiğimi.”

“Bir, iki delikanlının suyunu çıkarırdın daha,” diye sırnaştı Antinoos. Yılışık gülümsemesini gizlemekte zorlanıyordu.

“Şimdi daha iyi,” dedim. “Açık konuş benimle. Peki, gerçek amacınız neydi?”

“Hazine sandığının peşindeydik, elbette,” dedi. “Krallığın da elbet.” Bu defa kahkaha atacak kadar küstahlaşmıştı. “Hangi genç adam zengin ve ünlü bir dulla evlenmek istemez? Dullar şehvet doludur, hele kocaları ortalıkta yoksa ya da öleli çok uzun zaman olduysa; sen de öyleydin. Helena değildin kuşkusuz, yine de fena sayılmazdın. Karanlık her şeyi örtbas eder! Hem bizden yirmi yaş daha büyüktün, biraz da yardımla bizden önce ölecektin, arkandan servetine konarak canımızın çektiği genç ve güzel bir prensesi alabilirdik. Senin aşkınla çıldırdığımıza gerçekten inanmamıştın herhalde. Yüzüne bakılacak biri olmasan da akıllıydın ne de olsa.’’

Dobra sözler duymak istemiştim, evet, ancak kimse kendini bu kadar küçük düşürülmekten hoşlanmazdı doğrusu. “İçtenliğine teşekkür ederim,” dedim buz gibi bir sesle. “Bir kez olsun gerçek duygularını bana açmak seni rahatlatmıştır olmalı. Artık oku geri takabilirsin. Doğrusunu istersen, yalancı, aç gözlü gırtlağında onu her görüşümde içimi sevinç kaplıyor.”

Talipler hemen çıkmamışlardı sahneye. Odysseus’un gidişinin ilk dokuz, on yılı nerede -Troya’daydı- olduğunu ve yaşadığını biliyorduk. Yok, umutlar azalana, sönmeye başlayana dek konağa doluşmadılar. Derken beşi geldi, sonra on oldular, arkasından elliyi buldular - sayıları arttıkça ötekileri de çekiyorlardı, ardı arkası kesilmeyen şölenleri, evlilik piyangosunu kaçırmaktan ödü kopuyordu her birinin, ölü bir sığır bulmuş akbabalardan farksızdılar: biri konar, sonra öbürü, yakınlarda dolaşan her akbaba leşten bir parça alana dek sürer gider.

Her gün sarayda boy gösterirlerdi, konuklarım olduklarını söyler, onları benim ağırladığımı uydururlardı. Sonra da zayıflığımdan, askerlerimin olmayışından yararlanarak sürülerimize dadanır, hayvanlarımızı kendi elleriyle kesip doğrar, uşaklarının yardımıyla etleri kızartırlar, sanki kendi evlerindeymiş gibi hizmetçilerimize buyruklar yağdırır, kalçalarını mıncıklarlardı. Ne kadar yiyebildiklerini görmek insanı şaşırtırdı -alt taraflarında delik varmış gibi tıka basa atarlardı ağızlarına ne bulurlarsa. Her biri diğeriyle yeme yarışı yapıyordu adeta - yoksullaşma olasılığıyla gözümü korkutarak dayanma gücümü kırmaktı amaçları, bundan dolayı da dağlarca eti, tepelerce ekmeği midelerine indirip onca şarabı dereler gibi gırtlaklarından aşağı akıtıyorlardı; sanki yer yarılmış her şeyi yutuyordu.

Onlardan birini yeni kocam olarak seçene dek buna son vermeyeceklerini söylüyorlardı, kafayı bulup naralar atarak eğleniyor, benim güzelliğimi, mükemmelliğimi, bilgeliğimi göklere çıkaran aptalca konuşmalar yaparak benimle kafa buluyorlardı.

Hiç hoşuma gitmediğini söyleyecek değilim. Herkesin hoşuna gider; bizi öven şarkılar duymak isteriz, inanmasak bile güzel gelir kulağa. Yine de maskara davranışlarını bir gösteri ya da soytarı oyunu olarak görmeye çalışıyordum. Hangi yeni numaralara başvuracaklardı acaba? Hangisi beni gördüğü zaman kendinden geçmiş taklidi yapmakta daha inandıncı olacaktı? Bazen birbirileriyle yaptıkları yarışı seyretmek için yiyip içtikleri sofada boy gösterirdim, arkamda iki hizmetçim de olurdu. Kazanan genellikle sergilediği iyi davranışlarla Amphinomos olurdu, ama güç konusunda diğerleri ona nal toplatırdı. İtiraf edeyim, arada bir, işler o noktaya varırsa, hangisini yatağıma alsam diye düşünmedim değil.

Daha sonra hizmetçiler Taliplerin arkamdan yaptıkları şakaları aktarırlardı bana. Sofraya et ve şarap taşımak zorunda bırakıldıklarından, konuşulanlara kulak kabartmak için bundan iyi fırsat bulamazlardı.

Talipler kendi aralarında benimle ilgili neler mi söylerler? İşte size birkaç örnek: *ilk ödül Penelope ile koyun koyuna bir hafta, ikinci ödül, Penelope ile aynı yatakta iki hafta. Gözlerini yum, hepsi aynı - yanındakini Helena yerine koy, o zaman mızrağın zıpkın gibi olur, ha ha! Yaşlı kaltak ne zaman verecek kararını? Oğlanın işini bitirelim, daha küçükken ayakaltından çekilsin - ufaklık sinirlerimi bozmaya başlıyor. Yaşlı ineği kolundan kapıp kaçırmaktan kim alıkoyabilir bizi? Yok, çocuklar, buna hile yapmak denir. Pazarlığımız belli: ödülü kim alırsa alsın, ötekilere hatırı sayılır armağanlar verecek, anlaştık, değil mi? Bu işte hep birlikteyiz, ölüm kalım meselesi bu. Sen kal, o ölsün, çünkü kazanan kim olursa olsun onu öldüresiye becerecek, ha ha ha.*

Acaba eğlenmek ya da benimle dalga geçmek için hizmetçiler bunları uyduruyorlar mı diye merak ederdim bazen. Taşıdıkları laflar onları pek eğlendirirdi, hele ben iki göz iki çeşme ağlamaya, yeşil gözlü Athena'ya Odysseus'u geri getirmesi ya da acılarıma son vermesi için yalvarmaya başladığımda. Böylece onlar da gözyaşı dökebilirlerdi; ağlayıp sızlanmaya başlar, beni sakinleştirecek içecekler getirmeye koşarlardı. Sinirlerine iyi gelirdi bu.

İster gerçek olsun ister uydurma, pis dedikoduları getirmek konusunda Eurykleia’nın üstüne yoktu; pek titizdi: sanırım, Taliplere, onların ateşli isteklerine karşı beni duyarsız etmekti niyeti, böylece son nefesime kadar sadık kalacaktım. Ne de olsa Odysseus’un en büyük hayranıydı bu kadın.

***

Bu genç soylu serserileri durdurmak için ne yapabilirdim? Caka satacak yaştaydılar, gururlarını okşardı, onlarla uzlaşmak, gözdağı verip cezalandırılacaklarını söylemek hiçbir işe yaramazdı. Hiçbiri korkup geri adım atamazdı, yoksa ötekiler onu alaya alır, ödlek damgasını yapıştırırlardı. Analarıyla babalarına şikâyet etmek de boşuna olurdu: aileleri onların her türlü davranışına sabır gösterirlerdi. Telemakhos onlara karşı koyacak yaşa gelmemişti henüz, öyle bile olsa o tek başınaydı, ötekilerse yüz on iki ya da yüz sekiz, belki de yüz yirmi -kaç kişi olduklarının hesabını tutmak zordu, öyle çoktular ki. Odysseus’a bağlı olan erkekler onunla birlikte Troya’ya doğru yelken açmışlardı, geride kalanlar arasında kendi safıma alabileceklerimse, karşılarındaki güçten yılmışlardı, ağızlarını açmaya ödleri patlıyordu.

İstenmeyen taliplerimi kovmamın, konağın kapılarını yüzlerine kapatmamın bir yaran olmayacağını biliyordum.

Bunu yapmaya kalkarsam, çirkefleşeceklerdi, sağa sola saldırıp güzellikle almaya çalıştıklarını kaba kuvvetle ele geçirmeye başlayacaklardı. Fakat ben bir Naiad’ın kızıydım; anamın öğütleri kulağımda küpeydi. *Su gibi davran,* derdim kendime. *Onlara karşı koymaya kalkma. Seni ele geçirmeyi denediklerinde, parmaklarının arasından kay. Çevrelerinden süzülüp git.*

İşte bunun için yaltaklanmalarına kanar gibi yaptım. Daha da ileri gidip içlerinden birini yüreklendirdim, sonra bir başkasını, onlara gizliden haberler bile gönderdim. Fakat aralarından birini seçmeden önce Odysseus’un bir daha hiç geri dönmeyeceğine gönülden inanmam gerektiğini de söyledim.

Kefen

Aylar geçtikçe üzerimdeki baskılar artıyordu. Bütün gün odamdan çıkmıyordum - yok, Odysseus'la birlikte kaldığımız odada kalmıyordum artık, dayanamıyordum buna, kadınlar konutunda bir oda bulmuştum kendime taşınacak. Yatağıma uzanır, iki göz iki çeşme ağlar, ne yapacağım diye kara kara düşünürdüm. Bu haddini bilmez eniklerin hiçbiriyle evlenmek istemediğimi biliyordum elbette. Oğlum Telemakhos büyüyordu aynı zamanda -neredeyse Taliplerle akran sayılırdı- o da beni acayip karşılamaya başlamıştı, mirasının çalakaşık yenmesinden beni sorumlu tutuyordu.

Pılıyı pırtıyı toplayıp babam Kral İkarios'un yanına, Sparta'ya gitseydim, onun için ne kadar kolay olurdu oysa. Gel gör ki kendi isteğimle bunu yapma olasılığım sıfırdı: ikinci kez denizlerde oradan oraya savrulmaya hiç niyetim yoktu. Telemakhos önceleri anayurdumdaki saraya dönmemin en iyi çözüm olduğunu düşünüyordu, ama bir kez daha gözden geçirince -hesabını yaptıktan sonra- konuktaki altınlarla gümüşlerin çoğu çeyizim olduğu için onları da yanıma alacağım dank etmişti kafasına, İthaka'da kalır ve soylu itlerden biriyle evlenirsem, o it kral olacaktı, onun da üvey babası, dolayısıyla ona söze geçirme hakkını elde edecekti. Kendinden yaşça pek büyük olmayan bir delikanlının çevrede dolaşması hiç de hoş olmazdı.

Onun açısından en iyi çözüm benim onurumla ölmemdi aslında, o zaman suçlayacak kimse olmayacaktı. Eğer Orestes gibi yapsaydı - ama Orestes'in tersine, yok yere-kendi anasına kıysaydı, Erynys'leri başına toplardı - korkuları öç tanrıçalarıydı onlar, yılan saçlı, köpek başlı, yarasa kanatlı, delirtene kadar takip ederlerdi onu, havlayıp tıslayarak, kırbaçlarıyla kamçılarını savurarak. E, en temel dürtülerle -servet uğruna- beni soğukkanlılıkla öldürünce de hiçbir tapınakta bağışlanmaz, sabuklayan bir deli olarak korkunç bir ölümle can verene dek benim kanımla kirli yaşardı.

Ana yaşamı kutsaldır. Kötü bir ananınki bile -hain kuzenim Klytemnestra'ya bakın, zina yaptı, kocasını hançerledi, çocuklarına işkence etti- oysa hiç kimse bana kötü bir ana olduğumu söyleyemezdi, öte yandan kendi oğlumdan haşin sözler, öfkeli bakışlar görmek hiç de hoşuma gitmiyordu.

Talipler kampanyalarına başladıklarında, onlara Odysseus'un sonunda geri döneceğinin bir bilici tarafından söylendiğini anımsattım; ama bir türlü

gelmek bilmediği için her geçen yıl bilicinin sözlerine duyulan inanç giderek azalıyordu. Belki yanlış anlaşılmıştı, diyordu Talipler, ne de olsa biliciler belirsiz konuşmakla tanınırlar. Benim bile içime kurt düşmüştü, derken, sonunda Odysseus’un ölmüş olabileceğini kabullenmek zorunda kaldım, en azından halk önünde. Ancak ruhu bir kez bile girmemişti düşlerime, girmesi uygun olurdu oysa. Karalıklar dünyasına girdiyse eğer, Hades’ten tek bir söz olsun gönderemediğine inanamıyordum.

Karar gününü geciktirmenin bir yolunu arıyordum kendime haksızlık etmeden. Sonunda bir düzen tasarladım. Daha sonra öyküyü anlatırken, bu fikri dokuma tanrıçası Pallas Athena’nın aklıma soktuğunu söyleyecektim, belki de doğruydu, öte yandan insan kurduğu düzenin başarıya uğraması durumunda suçlamalardan kaçınmak, başarısız olursa da suçtan kurtulmak için esin kaynağının tanrılardan biri olduğunu söyler, onun da farkındayım.

Tasarladığım düzen şöyleydi. Tezgâhıma genişçe bir dokuma yerleştirdim, kayınbabam Laertes’e dokuyorum bu kefeni dedim, ölürse mezara girerken ona özel gösterişli bir beze sarılmaması yakışık almazdı hani. Bu kutsal elişi bitene dek yeni kocamı seçmeyi aklıma bile getiremezdim, fakat biter bitmez talihli erkeği seçmekte geç kalmayacaktım.

(Laertes bu düşüncemden pek hoşlanmamıştı: öğrendikten sonra konaktan tümüyle uzak durdu. Ya sabırsız taliplerden biri derhal sonunu getirmeye kalkar da hazır olsun, olmasın beni Laertes’i o kefene sarıp gömmeye zorlar, evliliğimi acele getirirse?)

Kimse üstlendiğim göreve karşı çıkamazdı, çünkü epey yüce bir elişiydi bu. Gün boyu tezgâhımın başından ayrılmaz, özenle dokur, bir yandan da hüzünlü sözler ederdim, örneğin, “Bu kefen Laertes’ten çok bana yaraşır, baksanıza, karayazım bu benim, yaşarken ölmek yazıyormuş alnımda.” Derken gün boyu dokuduklarımı geceleri sökerdim ki kefen bir parmak bile uzamasın.

Bu zahmetli işimde on iki hizmetçim de yardım ederdi bana -en gençleriydi onlar, yıllardan beri yanımdaydılar. Onları satın aldığımda ya da yanıma getirttiğimde daha küçücük çocuktular, Telemakhos a oyun arkadaşı olsunlar diye getirtmiştim hepsini, sonra da sarayda bilmeleri gereken ne varsa öğretmiştim bir bir. Tatlı kızlardı, dinçtiler; bazen biraz gürültü yapar, çok kıkırdarlardı; hoş, gençken bütün hizmetçiler böyledir, hem onların

cıvıltılarına kulak vermek, şarkılarını dinlemek neşelendirirdi beni. Sesleri çok güzeldi, hepsinin, üstelik nasıl kullanacaklarını çok iyi öğrenmişlerdi.

Onlar benim en çok güvendiğim gözlerim, kulaklarımdı, üç yıl boyunca geceleri ortalıktan el ayak çekilince kapalı kapılar ardında dokuduklarımı meşale ışığında sökmeme yardım eden yine onlardı. işimizi usulca yapmamız, fısıltıyla konuşmamız gerekse de bu gecelerde bayram eder, cümbüş -bile- yaparlardı. Güzel Yanaklı Melantho atıştırmak için bir şeyler aşırırdı mutfaktan -mevsimiyse, incir, bal peteğine bandırılmış ekmek, kışları sıcak şarap. Söküm işini yürütürken öyküler anlatırdık birbirimize; şakalar yapardık. Titrek meşale ışığı altında yüzlerimiz de, davranışlarımız da gündüze göre daha farklı, daha yumuşak görünürdü. Kız kardeşlerdik adeta. Sabahları mor göz halkalarıyla dolaşırdık ortalıkta, suç ortaklığımızı bakışıp gülüşerek, iki arada bir derede birbirimizin elini sıkarak paylaşırdık. Kızlar, “Evet, hanfendi’’ ve “Hayır, hanfendi’’ derken gülmemek için zor tutarlardı kendilerini, kölelerin uyması gereken davranışları ne onlar ne de ben ciddiye alırdık adeta.

İçlerinden biri ele verdi ne yazık ki bitmek bilmeyen bezin sırrını, istemeden yaptığına kuşkum yok: gençler özensizdir, bilirim, ağzından kaçmış olmalı. Hangisi olduğunu hâlâ bilmem: gölgelerin yeraltı ülkesinde hep bir arada dolaşırlar, yanlarına sokulduğumda hemen kaçarlar. Başlarına korkunç bir çorap örmüşüm gibi uzak dururlar benden. Onların kılına dahi zarar vermedim oysa, hele kendi isteğimle, asla.

Doğruyu söylemek gerekirse, düzenimin ortaya çıkmasında suçlu bendim. On iki genç -pek sevimli, en çok gönül çelen- hizmetçime Taliplerin çevresinde dolaşmalarını, gözlerini onlardan ayırmamalarını söylemiş, baştan çıkarma sanatında akıllarına gelen her türlü oyunu oynamalarını istemiştim. Buyruğumu benden başka bilen yoktu, bir de söz konusu hizmetçi kızlar elbet; bu sırrı Eurykleia’yla paylaşmamayı uygun görmüştüm - meğer ne yanlış bir kararmış.

Düzenin sonu acı bitti. Kızlardan bazılarının ırzına geçildi, diğerleri taciz edildi ya da baskı gördüler, sonunda direnmektense pes etmeyi uygun buldular.

Büyük bir konak ya da sarayda konukların hizmetçilerle yatıp kalkması görülmedik bir durum değildi. Coşkulu bir gece eğlencesi sunmak konuğu iyi ağırlamanın parçası olarak görülürdü, böylece ev sahibi yüce gönüllülükle elindeki kızları konukların beğenisine sunardı - öte yandan

evin efendisinin izni olmaksızın hizmetçilerinden yararlanmak olmazdı. Hırsızlıkla eş görülebilen bir davranıştı bu.

Oysa evin efendisi diye biri yoktu. Talipler de koyunlara, domuzlara, keçilere, ineklere yaptıktan gibi kızlara da diledikleri gibi el atıyorlardı. Onlara göre böyle davranmak olağandı galiba.

Elimden geldiğince teselli ettim kızları. Kendilerini suçlu hissediyorlardı, ırzına geçilenlerin avutulması, yatıştırılması gerekiyordu. Bu işi yaşlı Eurykleia'ya yükledim, o da aşağılık Taliplere sövgüler yağdırarak kızları güzelce yıkadı, benim ıtırlı zeytinyağımla ovdu her yanlarını özel olarak. Homurdanmayı da eksik etmemişti ya. Kızlara olan sevgime içerlemişti galiba. Onları şımartıyorsun, diyordu, kendilerini bir şey sanacaklar yoksa.

"Aldırmayın," demiştim kızlara. "Bu erkeklere âşık olmuş pozu takının. Onların safına geçtiğinize kanarlarsa, sırlarını açarlar size, böylece ne düzenler kurduklarını öğreniriz. Efendinize hizmetin bir yolu da bu, evine geldiğinde sizinle kıvanç duyacak." Biraz olsun iyi gelmişti onlara bu sözlerim.

Bununla da kalmayıp iyice kansınlar diye benimle Telemakhos, hatta Odysseus hakkında bile atıp tutmalarını, sövüp saymalarını tembihlemiştim. Kızlar bu oyuna balıklama daldılar: Güzel yanaklı Melantho bu işte hepsinden becerikliydi, talipleri faka bastıracak oyunlar bulmaktan pek hoşlanırdı. Aynı anda itaatle itaatsizliği birleştirmenin çekici bir yanı vardı.

Aslında bu maskaralık tümüyle kandırmaca değildi. Kızların arasında kendilerini paçavra gibi kullanan erkeklere sırılsıklam âşık olanlar vardı. Kaçınılmazdı galiba. Olan biteni görmediğimi sanıyorlardı, oysa her şeyin düpedüz farkındaydım. Yine de onları bağışlıyordum. Genç ve toydular, üstelik İthaka'da genç bir soylunun koynuna girmek her köle kıza nasip olmazdı.

Öte yandan sevgi olsun, olmasın, gece yarısı gezintileri yapılsın ya da yapılmasın, kulaklarına gelen yararlı en ufak bilgiyi bile bana iletmekte gecikmezlerdi.

Kendimi pek akıllı sanmakla ne budalalık etmişim meğer. Şimdi bakıyorum da, düşünmeden hareket edip çok zarar vermişim. Ama, unutmayın zamanım daralıyordu, umudumu yitirmek üzereydim, bildiğim her hileye, her yönteme başvurmalıydım.

Onlara oynadığım oyunu öğrendiklerinde Talipler geceleyin kadınlar konutunu bastılar, beni iş başında yakaladılar. Çok öfkelenmişlerdi, bir kadının oyununa gelmelerinin de etkisi vardı bunda, rezalet çıkardılar, kendimi savunmam gerekiyordu. Dokumayı tez elden bitireceğime, ondan sonra da içlerinden birini koca olarak seçeceğime söz vermek zorunda kaldım.

Kefen dokuma öyküsü bir anda tarihe karışıverdi. Herkes bundan böyle nedense sonu gelmeyen işlerden söz ederken “Penelope’nin çetrefilli ağı” diyecekti artık. *Ağ* sözcüğünden pek hoşlanmamıştım. Beze ağ diyorlarsa, demek ki ben de örümcektim. Oysa benim amacım erkekleri sinek gibi avlamak değildi, tam tersine ağa takılmamaktı.

Kötü Düşler

Çilemin en berbat günleri başlıyordu, öyle çok gözyaşı döktüm ki eski masallardaki gibi ırmak ya da pınar olup akacağım sandım. Yalvarıp yakarmama, adaklar adamama, önsezilerime kulak vermeme rağmen kocam geri gelmek bilmiyordu. Bu da yetmezmiş gibi Telemakhos da bana buyruklar yağdıracak yaşa gelmişti. Yaklaşık yirmi yıldır konağı tek başıma çekip çeviriyordum, şimdi de oğlum kalkmış Odysseus’un oğlu olarak erkini göstermek, dizginleri eline almak istiyordu. Sofada olay çıkarmakla başladı işe, Taliplerin karşısına öyle düşüncesizce dikiliyordu ki canından olabilirdi. Bütün delikanlılar gibi bir serüvenden ötekine atlıyordu gözü kapalı.

Çok sürmedi, babasından haber almak umuduyla bana danışmaya gerek görmeden bir gemiye atlayıp tüydü. Beni hiçe saymıştı, fakat bu konuya fazla kafa yoramazdım, gözde hizmetçilerim haberi yetiştirmekte gecikmediler, Talipler oğlumun atıldığı çılgınlığı öğrenmiş, yolunu bekleyip dönerken onu öldürmek üzere pusu kuracak bir gemi göndermişlerdi peşine.

Bu düzeni öğrenmeme haberci Medon’un yardım ettiği doğru, tıpkı şarkılarda söylendiği gibi. Ama öteki hizmetçiler çoktan fısıldamışlardı

kulağıma. Şaşırmış görünmeliydim, yoksa kimin tarafında yer aldığı belli olmayan Medon kendi bilgi kaynaklarım olduğunu anlardı.

Peki, doğal olarak biraz sarsıldım, kapı eşiğine kapaklandım, ağlayıp dövünmeye başladım, bütün hizmetçilerim -on iki gözbebebeğim ve diğerleri- de feryatlarıma katıldılar. Oğlumun gidişini bana bildirmedikleri, onu durdurmadıkları için onları azarladım, derken kart tavuk Eurykleia araya girdi, oğluma yardım edip suç ortağı olduğunu açıkladı. İkisinin benden saklamaya karar vermelerinin tek nedeninin beni üzmek istemedikleri olduğunu anlattı. Sonunda her şey iyi olacak, diye ekledi, tanrılar bizden yanaydı.

Her şey daha da can sıkıcı bir hal alınca, su birikintisine dönüşmemeye özen göstererek elimden geldiğince ağladıktan sonra, uykuya dalabiliyordum neyse ki. Uyuduğumda da düşler görüyordum. O gece bir sürü düş gördüm, yaşayan kimseye anlatmadığım için bunların hiçbiri kayda geçmedi. Bir tanesinde, Odysseus’un kellesi koparılıyor, beynini Tepegözler yiyordu; bir başkasında, gemisinden suya atlıyor, çıldırtan ezgiler söyleyen Seiren’lere doğru yüzüyordu, sesleri tıpkı hizmetçilerime benziyordu, ama onu parçalamak üzere kuş pençelerini çoktan uzatmış bekliyorlardı; başka birinde, güzeller güzeli bir tanrıçanın koynunda sevişirken pek mutlu görünüyordu. Derken o tanrıça Helena’ya dönüştü ansızın; kocamın çıplak omzunun üstünden beni süzerken dudaklarına pis bir gülümseme yayılmıştı. Bu sonuncusu tam bir karabasandı; uykumdan uyandırdı beni, Morpheus’un gönderdiği uydurma bir düş olması için yakardım, boynuz kapısından değil de fildişi kapısından göndermiş olmasını diledim.

Yeniden uykuya daldığımda en azından tatlı bir düş görmeyi başarmıştım. Bunu başkalarına da anlattım; belki sizin de kulağınıza gelmiştir. Ablam İphthime -benden çok büyüktü, onu doğru dürüst tanımıyordum bile, evlenip uzak illere gelin gitmişti- geldi odama, durdu yatağımın başında, Athena gönderdi beni diye anlattı, tanrılar benim acı çekmemi istemiyorlardı çünkü. Telemakhos’un sağ salim evine döneceğini haber verdi.

Odysseus’la ilgili sorularıma, diri mi yoksa ölü mü olduğuna, yanıt vermek istemeden gözden kayboluverdi.

Tanrıların acıma son vermek istemeleri masal aslında. Dalga geçiyorlar benimle. Başıboş bir köpek olsam, sonra taşlansam ya da kuyruğumun ucu

tutuşturulsa ne yazar, yeter ki onlar eğlensinler. Onlar hayvan etiyle, kemikle beslenmezler, acılarımızla beslenmeye bayılırlar.

Koro Şarkısı:

Çekici Delikanlılar, Halk Şarkısı

Uyku görüp göreceğimiz tek dinlence;
Huzura erdiğimiz tek yer:
Ne süpürürüz yerleri
Ne de ovarız yağları

Sofada kimse kovalamaz
Pislikte yuvarlanmayız
Fakat her alık erkek
İster kendine bir dilim etek.

Uyurken düş görmek isteriz;
Denizde olduğumuzu hayal ederiz,
Altın teknelerde dalgalara batar çıkarız,
Sevinç içinde, özgür ve tertemiz.

Bütün düşlerde güzeliz hepimiz
Parlak kızıl urbalar giyeriz;
Sevdiğimiz her erkekle yatarız,
Onları öpücüklere boğarız.

Bayrama döner onlarla günlerimiz
Biz de gecelerine türküler çığırırız,
Onları altın gemilere bindirir,
Yıl boyu oradan oraya gezeriz.

Her şey sevinçli, sevgi dolu
Acılı gözyaşlarının gelsin sonu
Tanrılar sevecendir ne de olsa
Yaşadığımız altın çağda.

Derken gün ağarır uyanırız:
Gün boyu kölelik eder, didiniriz,
Bir komutla kalkar eteklerimiz
Kalkan her kargıya.

Helena'dan Haberler

Telemakhos kendine kurulan pusuya yakalanmamıştı, sağ salim evine dönmesine ince hesaplardan çok talihi yardım etmişti. Sevinç gözyaşlarıyla bağrıma bastım onu, hizmetçiler de sevinç içindeydi. Ama hemen arkasından biricik oğlumla büyük bir kavgaya tutuştuğumuzu söylemek yüreğimi yaralıyor.

"Bir tırtılın beyni olmalı sende!" diye haykırdım. "Gemilerden birini alıp izin almadan nasıl gidersin sen? Daha çocuk sayılırsın! Gemiyi yönetmesini nereden bileceksin! Elli kere can verebilirdin, o zaman baban eve geldiğinde ne derdim ben ona? Hata bende aslında, seni gözümün önünden ayırmasaydım keşke!"

Doğru değildi takındığım tavır. Telemakhos atma atladı. Artık çocuk olmadığını, erkek olduğunu belirtti - geri gelmişti ya, değil mi, ne yaptığını bildiğinin kanıtıydı bu. Ardından, kendine kalacak mirasın parçası olan bir gemi almak için kimsenin iznine gerek duymadığını söyleyerek analığımı ayaklar altına aldı, hoş, sayemde ona bırakılacak bir miras da kalmamıştı ya, kollamamıştım malı mülkü, Talipler yiyip bitiriyordu hepsini. Sonra da vermesi gereken karan verdiğini, babasını aramaya gittiğini, çünkü başka hiç kimsenin bu konuda parmağını bile kıpırdatmadığını söyledi. Biraz cesaret gösterip hep aşın duygusal davranan, mantıktan, düşünme yetisinden yoksun kanların oyuncağı olmaktan çıktığını görse babası onunla kıvanç duyardı.

“Karılar” dediği bendim. Kendi anasına nasıl “kanlar” diyebiliyordu?

Gözyaşlarına boğulmaktan başka ne yapabilirdim?

Ben de kendi payıma düşeni dile getirdim elbet, “bana teşekkürün bu mu; senin için nelere katlandığımı bir bitsen; hiçbir kadın bunca acıya dayanamazdı; öleyim daha iyi” sözlerine sarıldım hemen. Sanırım daha önce de duymuştu bunları, kollarını göğsünde kavuşturup gözlerini devirerek sinirlendiğini belli etti, biran önce susayım diye bekliyordu.

Az sonra yatışmıştık. Hizmetçiler Telemakhos’u ona özel hazırladıkları suda yundular, güzelce ovaladılar, üzerine temiz urbalar giydirdiler, arkasından da tadına doyum olmayacak bir sofra kurdular, o da bazı arkadaşlarını konuk etti yanına, bunlar Piraeus ile Theoklymenos’tu. Piraeus İthakalıydı, gizli yolculuğu oğlumla birlikte tasarlamışlardı. Ona bir çift laf edecektim sonradan, anası ve babasını da azarlayacaktım böyle yaramaz bir çocuk yetiştirdikleri için. Theoklymenos ise yabancıydı. İyi birine benziyordu, ama soyunu sopunu öğrenmeliydim, ne de olsa Theoklymenos yaşındaki çocuklar yanlış kimselerin tuzağına düşebilirlerdi kolaylıkla.

Telemakhos aç kurtlar gibi yiyor, şarabı bir dikişte deviriyordu, ona sofra görgüsünü öğretemediğim için içerlemiştim kendime. Hoş, kimse çabalamadığımı söyleyemezdi. Ancak her denememde, kart tavuk Eurykleia girerdi araya. “Kızım, rahat bıraksana çocuğu, bırak yemeğin tadını çıkarsın, büyüyünce görgü kurallarını öğrenmeye bol bol zaman bulur nasıl olsa,” türünden sözler ederdi.

Bense, “Ağaç yaşken eğilir,” derdim.

“Demek öyle!” diye gıdaklardı. “Küçük fidanımızı eğmek istemeyiz, değil mi? Sakın ha, olmaz! Onun dimdik, uzun boylu büyümesini isteriz, anasının huysuz bakışları altında ezilmeden etin en tatlı suyunu çıkarsın, bırak!”

Hizmetçiler kıkırdardı bunları duyunca, oğlanın tabağını doldurur, ne uysal bir çocuk olduğunu söylerlerdi ona.

Çok şımarık bir çocuk olduğunu üzülerek belirteyim.

Üç genç yemeklerini bitirince, sordum, yolculuk nasıl geçti diye. Telemakhos bu amaçla yola çıktığına göre Odysseus’la ve nerelerde olduğuyla ilgili bir habere ulaşabilmiş miydi bari? Eğer bir şeyler bulabildiyse, bunu benimle paylaşabilir miydi?

Anladığınız gibi benim tarafımda soğuk yeller esiyordu. İnsanın yeni yetme oğluyla kavgasında yenik düşmesi hiç kolay olmaz. Boyları sizinkini aştı mıydı, geriye bir tek manevi otoriteniz kalır: eften püften bir silah.

Telemakhos’un söyledikleri karşısında şaşkınlıktan küçük dilimi yutacaktım. Ona hiç bilgi vermeyen Kral Nestor’un yanından ayrıldıktan sonra Menelaos’u görmeye gitmişti. Menelaos’un bizzat kendisini. Zengin Menelaos’u, dangalak Menelaos’u, boynuzlu Meleanos’u. Helena’nın kocası Menelaos’u, kuzen Helena’nın, güzeller güzeli Helena’nın, mikrop fahişe, başıma bütün belaları getiren Helena’nın kocasını.

“Peki Helena’yı gördün mü?” Boğuk bir sesle sormuştum.

“Ah, evet,” dedi. “Bize çok güzel bir sofra sundu.” Telemakhos daha sonra İhtiyar Balıkçıyla ilgili uzun bir hikâye anlatmaya koyuldu, Menelaos bu yaşlı ve kuşku uyandıran beyefendiden Odysseus’un ay parçası bir tanrıçanın adasında tutsak kaldığını, her gece sabaha kadar onunla sevişip koklaşmaya zorlandığını öğrenmişti.

Kim bilir kaçıncı güzel tanrıça masalıydı bu duyduğum. “Helena nasıldı?” diye sordum.

“İyi görünüyordu,” diye yanıtladı Telemakhos. “Herkes Troya’daki savaşla ilgili öyküler anlatıyordu - harika öykülerdi hepsi de, bol dövüş, çarpışma, deşilen bağırsaklar, babam da aralarındaymış elbet. Derken eski kurtlar boşboğaz konuşmaya başlayınca, Helena içecekleri efsunladı, sonrasında kahkahalarla güldük.”

“Yok, öyle değil, dedim, “*Nasıl* görünüyordu?”

“Işıyan altın Aphrodite gibi,” dedi. “Onu görmek gerçekten heyecan vericiydi, Yani, ünlü bir kadın, tarihin bir parçası, falan. Övüldüğü kadar varmış doğrusu, hatta fazlası!” Sersem sersem sırıtıyordu.

“Artık biraz *yaşlanmış* olmalı,” dedim elimden geldiğince sakin olmaya çalışarak. Helena altın Aphrodite kadar ışıl ışıldı ha! Olacak şey değildi!

“Ah, evet, öyle,” dedi oğlum. Analarla babasız oğulları arasında oluşması gereken bağ sonunda kurulacaktı neyse ki. Telemakhos yüzüme baktı ve aklımdan geçenleri okudu. “Doğrusu, epey çökmüştü,” dedi. “Senden çok daha yaşlı. Tükenmiş hatta. Kırış kırış,” diye ekledi. “Çürümüş bir mantardan farksız. Dişleri de sapsan. Bazıları dökülmüştü galiba. Ancak birkaç kadeh içkiden sonra güzel görünüyordu göze.”

Yalan söylediğini biliyordum, yine de benim için yalan uydurması dokunaklıydı. E, dolandıncılar kralı Hermes’in dostu Autolykus’un torununun oğluydu o, tatlı dilli, masal uydurma ustası, erkekleri kandırmada, kadınları baştan çıkarma uzmanı kurnaz Odysseus’un oğlu. Demek ki biraz beyin vardı onda. “Bana anlattıklarına teşekkür ederim, oğlum,” dedim. “Sana minnettarım. Şimdi gidip bir sepet buğday adayacak ve babanın sağ salim dönmesi için yakaracağım.”

Öyle yaptım.

Sevinç Çığlıkları

Kim demiş yakarışlar işe yaramaz diye? öte yandan, işe yaradıklarını kim söylemiş? Tanrıları getiriyorum gözümün önüne, Olympos’ta aylak aylak dolaşıyorlar, ellerinin altında küplerce şarap, taslar dolusu leziz yiyecekler, yanan kemiklerle yağların kokusunda eğlenirken eline oyuncak diye sakat bir kedi geçirmiş on yaşındaki yaramaz çocuklardan hiç farkları yok, zamanları da bol. “Hangi yakarışa kulak versek bugün?” diyor biri ötekine. “Hadi zar atalım! Bu umut olsun, bu da acı, sırası gelmişken, karavide kılığında aşın ilişki kurmuş şu kadının yaşamını altüst etmenin zamanı da geldi!” Galiba canları sıkıldığı için ha bire oyunlar türetiyorlar.

Yirmi yıl olmuştu yakarışlarıma karşılık bulamıyordum. Fakat sonunda buna kulak verdiler. Her zamanki gibi yakaran sözlerimi söyleyip gözyaşı dökmüştüm ki Odysseus avluda beliriverdi paytak bir yürüyüşle.

Badi badi yürümesi tanınmamak için olsa gerek. Ondan başka türlüsünü de beklemezdim. Belli ki saraydaki durumu kolaçan ediyordu - Talipleri, malını mülkünü boşa harcamalarını, Telemakhos'u öldürme niyetlerini, hizmetçilerin cinselliklerinden yararlanmayı kendilerine hak görmelerini, kansına göz dikmelerini. Bilgiç bir kararla pattadan içeri girip Odysseus olduğunu söylemeyi, onlara mülkünden çekip gitmelerini buyurmayı doğru bulmamıştı. Yapsaydı, birkaç dakika içinde ölü bir adam olurdu.

Hırpani yaşlı bir dilenci kılığındaydı. Taliplerin çoğunun onu tanımadıklarını biliyordu, denizlere açıldığında çoğu kundaktaydı veya daha doğmamıştı bile. Kılık değiştirmekte başarılıydı - keşke yüzündeki kırışıklıklarla kelliği de gerçek yerine yapma olsaydı, yine de geniş göğsünü, kısa bacaklarını görür görmez, işkillenmiştim, hele kavgacı bir dilencinin boynunu kırdığını duyduğumda hiç kuşkum kalmamıştı. Onun tarzıydı bu: gerektiğinde sinsiydi, doğru, ama galip geleceğini biliyorsa doğrudan saldırmaktan da çekinmezdi.

Bildiğimi kimselere belli etmedim. Onu tehlikeye atmış olurdum. Ayrıca, bir erkek kılık değiştirmekte usta olmakla övünüyorsa, onu tanıdığını söyleyen kansı aptalca davranmış olurdu: bir erkekle zekâ gösterisinin arasında girmek düşüncesizlikti.

Telemakhos da işin içindeydi; gözümden kaçmamıştı. O da babası gibi doğuştan yalan örümceğiydi, ama onun kadar başarılı değildi. Sözde dilenciyi bana tanıştırırken, kem küm edip kekelemesi, gözlerini kaçırmasından belliydi.

Ancak bu tanıştırma töreni hemen yapılmayacaktı. Odysseus ilk birkaç saati konakta olup bitenleri incelemekle, Talipler tarafından aşağılanmakla geçirdi; onu alaya alıyor, üzerine bir şeyler fırlatıyorlardı. Ne yazık ki on iki hizmetçime de onun kimliğini açıklayamazdım, Talipler gibi onlar da Telemakhos'a kaba davranmayı, küçük düşürmeyi sürdürüyorlardı. Kulağıma geldiğine göre Güzel Yanaklı Melantho en sivri dillilerdendi. Zamanı geldiğinde Odysseus'a kızların benim buyruklarım doğrultusunda hareket ettiklerini söylemeyi tasarlıyordum.

Akşam olunca artık boş olan sofada sözde dilenciyle bir görüşme ayarladım. Odysseusla ilgili bir şeyler bildiğini ileri sürdü - akla yatkın bir

masal uydurarak Odysseus'un çok yakında evinde olacağını söyledi, gözyaşlarımı tutamadım, bunun gerçekleşmeyeceğinden korktuğumu, yıllardır benzer haberler aldığımı belirttim. Uzun uzadıya çektiğim acılardan, kocamın burnumda tüttüğünden söz ettim - bunları serseri kılığındayken işitmesi daha iyiydi, inanması daha kolay olurdu.

Daha sonra da gururu okşansın diye ona akıl danıştım. Odysseus'un kocaman yayını, tek bir ok atışıyla -şaşılası bir başarı- on iki balta sapını vurabildiği yayı ortaya çıkarmayı düşünüyordum, sonra da Taliplere bunun iki katını yapan, ödül olarak beni alacak diyecektim. Her şey sona erecekti böylece, şu ya da bu biçimde, içinde bulunduğum dayanılmaz durumdan kurtulacaktım. Derken, plânımı nasıl bulduğunu sordum ona?

Eşsiz bir fikir olduğunu belirtti.

Şarkılara bakacak olursanız, Odysseus'un gelişiyle benim ok ve yay alışına karar verişimin aynı zamana denk gelmesi rastlantıdır - ya da tanrıların düzeni (eskiden böyle derdik). Artık gerçeği öğrendiniz. Bu ok atışını bir tek Odysseus'un yapabileceğini biliyordum. Dilencinin Odysseus olduğunu da. Rastlantı filan söz konusu değildi. Bilerek tasarlamıştım her şeyi.

Derbeder kılıklı adamın güvenini kazandıktan sonra ona gördüğüm bir düşü aktardım. Bembeyaz, güzelim kaz sürümle ilgiliydi düş, en sevdiğim kazlardı. Düşümde kazlar bahçede neşe içinde yemlerini gagalarken dev bir kartal gelmiş, üzerlerine atıldığı gibi hepsini öldürmüştü, ben de gözyaşlarımı tutamıyor, durmadan ağlıyordum.

Dilenci Odysseus bu düşü benim için yorumladı: Kartal kocamdı, kazlar da Talipler, çok yakında kocam hepsinin canına okuyacaktı. Ancak yorumunda ne kartalın kıvrık gagasına ne benim kazlara olan sevgime ne de ölmelerine nasıl üzüldüğüme değinmişti.

Her şey olup bittiğinde, Odysseus'un yorumu yanlış çıktı. Kartalın o olduğu doğruydu da, kazlar Talipler değildi. Dinmek bilmeyen acıyla çok geçmeden öğreneceğim üzere on iki hizmetçimdi onlar.

Şarkılarda sık geçen bir ayrıntı var. Hizmetçilere çulsuz Odysseus'un ayaklarını yıkamalarını buyurmuştum, ama eğri büğrü, beş parasız olduğu için onu hor görmeyen birinden başkasına ayaklarını yıkatmayacağını söyleyerek buna karşı çıkmıştı. Ben de bu görevi yaşlı Eurykleia'ya verdim, ayakları en az onunki kadar biçimsiz olan bir kadına. Homurdanarak işe

koyuldu, ona hazırladığım tuzaktan işkillenmemişti. Derken tanıdık bir yara izi çarptı gözüne, aynı hizmeti Odysseus'un önünde defalarca yerine getirirken görmüştü bunu. O an sevinçle bir çığlık attı, leğeni devirerek içindeki suları yerlere saçtı, kendini ele vermesin diye Odysseus onu oracıkta boğazlayacaktı az kalsın.

Şarkılar hiçbir şey fark etmediğimi, çünkü Athena'nın dikkatimi dağıttığından söz eder. Eğer buna inanıyorsanız, her türlü saçmalığa inanırsınız demektir. Bense o sırada hazırladığım ufak oyunun başarısına kıs kıs güldüğümü ikisi görmesin diye onlara arkamı dönmüştüm.

Çirkin Dedikodular

Şimdi de size iki, üç bin yıldır ortalıkta dolaşan çirkin dedikodu malzemelerinden söz etmem gerek. Bu anlatanlar tümüyle gerçekdışı. Ateş olmayan yerden duman çıkmaz demişler, ama bu saçma bir iddia. Hepimizin kulağına sonradan aslı astarı olmadığı kanıtlanan nice söylentiler gelmiştir, benimle ilgili söylenenler de onlardan farksız işte.

Suçlamalar cinsel yaşantımı hedef alıyordu, örneğin, ileri sürüldüğüne göre Taliplerin en kibarı olan Amphinomos'u yatağıma almışım. Şarkılara kulak verirseniz, onun sohbetinden pek hoşlanmışım, ötekilerden çok daha hoşmuş, burası doğru; ancak bununla yatak arasında nasıl bir köprü kurulduğunu anlamak güç. Diğer yandan, Talipleri umutlandırdığım, bazılarına özel sözler verdiğim de doğru, ancak bu da tasarladığım düzenin bir parçasıydı. Başka şeylerin yanı sıra onları sözde kışkırtmamın nedeni onlardan pahalı armağanlar koparabilmekti, böylece yiyip içtiklerinin en azından bir bölümünü geri ödetiyordum, hem Odysseus'un da buna tanık olduğuna ve tutumumu onayladığına dikkatinizi çekerim.

Daha da acımasız öykülerde bütün Taliplerle -yüzden fazlaydılar- bir bir yattığım ve bunların ürünü olarak Ulu Tanrı Pan'ı doğurduğum anlatılır. Böyle iğrenç bir masala kim inanır? Bazı şarkılar soluğunu harcamaya değmez.

Çeşitli yorumcular kaynanam Antlkleia'dan alıntı yapmışlardır, oysa Odysseus Ölüler Adasında onun ruhuyla konuştuğunda Taliplerle ilgili hiçbir söz etmemişti, İşte onun suskunluğu kanıt diye görülür: eğer Taliplerin adını ağzına alsaydı, derler, benim vefasızlığıma da değinmesi gerekirdi. Kim bilir, belki de Odysseus'un aklına kurt düşürmek istemiştir, ama siz zaten bu kadının bana karşı tutumunu çoktandır biliyorsunuz. Öyleyse eğer, bu da onun son ağılı tohumu demektir.

Kimileri de haddini bilmez on iki hizmetçiyi kovmamamı ya da cezaya çarptırmamamı, hatta mısır öğütsünler diye uzak bir yerde kilit altına almamamı, benim de erkeklere kuyruk sallamama yorarlar. Fakat bunları size açıklamıştım zaten.

En ciddi suçlama da Odysseus'un ilk geldiğinde bana kendini göstermediğidir. Nedeninin bana güvensizlik olduğunu, konakta herkesle yatıp kalkmadığımı kendi gözleriyle görmek istediği söylenir. Oysa gerçek neden kendimi tutamayıp sevinç çığlıkları atıp onu ele vermemden korkmasıydı. Taliplerin canını alırken beni de öteki kadınların yanına, kadınlar konutuna kilitlemesi, bir tek Eurykleia'dan yardım alması da bu yüzdendi. Beni iyi tanıyordu -yufka yürekli, sulu göz olduğumu, kapı eşiklerinde bayılıverdiğimi iyi biliyordu. Tehlikeden, hoş olmayan sahnelerden uzak tutmak istemişti, öyle davranmasının kesin nedeninin bu olduğu besbelli.

Eğer kocam bana kara çalındığını sağken işitseydi, birkaç kişinin dilini koparacağına kuşkum yok. Gelgelelim giden fırsatlara yanmak anlamsız artık.

Koro Şarkısı:

Penelope'nin Tehlikeleri, Dram

Sahneleyen: Hizmetçiler

Açılış: Güzel Yanaklı Melantho Okuyor

Yaklaşırken doruğa, korkutucu ve kanlı sona,
Şunu da ekleyelim: Var bir öykü daha
Ya da birkaç, Dedikodu tanrıçası öyle uygun bulmuş
Bazen iyi huylu da olsa kötüdür aslında.
Dediklerine göre bizim Titiz Penelope
Yatak oyunlarında hiç de temiz sayılmazmış!
Kimine göre Amphinomos'u koynuna almış
Şehvetini ağlayıp sızlayarak örtbas etmiş;
Bu kadar da yetmemiş,
Her bir talip payını almış,
Sırayla onu sırığa dikme talihine ulaşmış,
İşte bu gelişigüzel yatıp kalkmalar sonunda
Keçi-tanrı Pan gelmiş dünyaya,
Ya da bu dillenir masallarda.
Sevgili izleyiciler,
kesin gerçek bu sanmayasınız sakın ha
Gelin biz gidelim perdenin arkasına!

Euryklela: Hizmetçilerden Biri Onun Rolünde:
Yavrucuğum! Bitmedi galiba daha! Eyvah!
Efendimiz geri geldi! Doğru - inan bana!

Penelope: Hizmetçilerden Biri Onun Rolünde:
Yürüyüşünden tanıdım ta uzaktan Kısa bacaklarından

Eurykleia:
Ben de uzun yarasından!

Penelope:
İşte şimdi sevgili dadı, kıyamet kopacak -
Arzularıma yenildiğim için beni lime lime doğrayacak
O önüne gelen her peri ve güzelle gününü gün ederken
Ben bir tek üstüme düşeni mi yapacaktım?
Her kızı ve tanrıçayı göğe yükselirken,
Ben üzüm gibi kuruyacaktım

Eurykleia:
Hani odanda ha bire dokumakla ün salmıştın ya,
Onca saat yatakta işbaşında olurdun ya aslında!
Boynunu vurmaya yeter bunlar, artar da!

Penelope:
Amphinomos -koş! Gizli basamaklardan uç aşağı!
Ben burada kalayım, dövünüp yakarır taklidi yapayım
Bağla urbamı! Tara dolaşmış saçlarımı!
Hizmetçilerden hangisi biliyor gönül maceralarımı?

Eurykleia:
On ikisi, hanımım, sana yardım edenler,
Taliplere dayanamadığını bilenler
Sabaha kadar içeri adam soktu onlar;
Perdeleri çekip meşale tuttular.
Attığın her uygunsuz adımdan haberdar onlar -
Susturulmazlarsa eğer baklayı ağızlarından çıkarırlar!

Penelope:
Demek ki her şey senin elinde sevgili Dadı,
Hem benim hem Odysseus'un onuru!

Artık pörsüyen memelerini emmiş ya hani,
Tek güveneceği sensin gayri.
De ki o kızların beceriksiz, hainler
Yolsuz işler çevirmek için
Taliplerin tuzağına düştüler,
Zehirlenmişler, utanmaz arlanmazlar,
insan içine çıkamazlar
Onun gibi bir Efendiye layık olamazlar!

Eurykleia:
Sustururuz onları göndererek Hades'e -
Pisliğe bulaşmış kötü kadınları sallandırılır ipte!

Penelope:
Ben de kalırım ömür boyu örnek kadın -
İmrenir Odysseus'a bütün kocalar!
Ama çabuk - Taliplerin kostaklanması gerek
Ben de başlayayım gözyaşı dökmeye zehir zemberek!

Koro söyler, ayaklarını vurarak:
At suçu hizmetçilere!
Şu uslanmaz şirretlere!
As onları yükseğe,
Sorma neden -
At suçu hizmetçilere!

Suçu kölelere at!
Serserilerle üçkâğıtçılar!
Sallandır onları, bırak boğulsunlar -
Suçu kölelere at!

Sürtüklerin suçu bu!
Kuyruğu titreksin mikroplar!
Eksik etekler lekeli Sürtüklerin suçu bu!
Hep birlikte selam verirler.

Helena Yıkanmaya Gidiyor

Zambak tarlalarında yürüyüşe çıkmış, eski günlere dalıp gittiğim sırada tembel tembel dolaşan Helena'yla karşılaştım. Her zamanki gibi erkek ruhlar sürüsü peşindeydi, heyecan içinde titriyordu hepsi de. Göz ucuyla bile bakmıyordu Helena onlara, ne ki varlıklarının farkındaydı besbelli. Ne de olsa görünmez duyargalarıyla en hafif erkek soluğunu bile kaçırmazdı.

"Merhaba, badi kuzen," diye selamladı beni, alçakgönüllülük taslayan bildik tavrıyla. "Yıkanmaya gidiyorum. Eşlik etmek ister miydin bana?"

"Artık ruhlar dünyasına karıştık, Helena," dedim gülümsemeye çalışarak, elimden geldiğince. "Ruhların bedenleri yoktur. Kirlenmezler. Yıkanmaları gerekmez."

"Ya! Ama ben hep ruhsal nedenlerle yıkanırım," diye açıkladı Helena, güzel gözlerini kocaman açarak. "Çok rahatlatıcı, inan baba, bunca hengame arasında. Her geçen yıl o kadar çok sayıda erkeğin senin uğruna dövüşmelerinin ne kadar yorucu olduğunu bilemezsin. Tanrısal güzellik yük olur sırtında. En azından senin böyle bir derdin yok!"

Küçümser tavrını anlamazlıktan geldim. "Ruhsal urbalarını çıkaracak mısın?"

"Hepimiz senin dillere destan namusunun farkındayız, Penelope," diye karşılık verdi. "Yıkanacak olsan urbalarını çıkarmazdın, sanırım sağken de böyle yapıyordun. Gel gör ki -dudaklarına gülümseme yayıldı- kahkahaya meraklı Aphrodite'in bana verdiği armağanlar arasında namus yer almıyordu. Ruh olarak bile urbalarım olmadan yıkanmayı yeğlerim."

“Görülmedik kalabalıkları kendine çekmenin nedeni anlaşıldı,” dedim kısaca.

“Görülmedik mi gerçekten?” diye sordu kaşlarını şaşkın şaşkın kaldırarak. “Erkekler hep böyle üşüşürler başıma. Kaç kişi olduklarını saymam bile. Hissederim yalnızca, ne de olsa uğruma ölenler çoktu - benim yüzümden öldüler yani, e, ben de karşılığında onlar için bir şeyler yapmalıyım, değil mi?”

“Yeryüzünde neler kaçırdıklarını mı gösteriyorsun?” dedim.

“Arzular bedenle birlikte yok olmazlar,” yanıtı geldi Helena’dan. “Yalnızca o arzuları giderme yetisi ölür. Hem şöyle bir, iki bakmayla başları göğe erer zavallı kuzucukların.”

“Yaşama amacı verir onlara.”

Bu sözlerimi duyan Helena, “Pek hazırcevapsın,” dedi. “Geç kalmaktan daha iyidir, boş ver.”

“Benim hazırcevaplığımla mı yoksa senin ulu orta sallanan memelerin ve kalçalarınla mı bayram edecek ölüler?”

“Bakıyorum hep olumsuzsun,” dedi bu kez. “Artık yokuz diye olumsuz olmamıza gerek yok, biliyorsun. Ve de böylesine - böylesine kaba olmaya! Kimimiz doğuştan vericiyizdir. Kimimiz de daha talihsizlere elimizden gelen yardımı yapmaktan hoşlanır.”

“Demek ki ellerindeki kandan arınıyorsun,” dedim. “Mecazi anlamda elbet. Parçalanmış cesetlerin bedelini ödüyorsun. Sende suçluluk duygusu oluşabileceğinin farkında değildim.”

Sözlerimden rahatsız olmuştu. Hafifçe kaşlarını çattı. “Söylesene bana ördekçik -Odysseus senin yüzünden kaç adamı kesti?”

“Epey çok,” dedim. Helena tam sayıyı biliyordu: kapısının önünde yatan ceset yığınının yanında bu sayının gülünç kalması avunç kaynağıydı onun.

“Çoktan ne anladığına bağlı/’ diye kafa tuttu. “Hoş değil mi? Kendini önemli görmeni sağlamıştır, adım gibi biliyorum. Kendini daha güzel görmüşsündür.” Yüzüne yansımayan bir gülümseme belirdi dudaklarında. “Şimdi gidiyorum ördekçik. Yine karşılaşırız. Zambakların tadını çıkar.” Sekerek uzaklaşırken, Helena’nın heyecanlı hayranları da ardı sıra gittiler.

Odysseus ile Telemakhos

Hizmetçileri Yok Ederler

Kargaşa sırasında derin uykudaydım. Nasıl yapardım bunu? Olaydan uzak tutmak ve karışmamı önlemek amacıyla Eurykleia'nın bana getirdiği sakinleştirici içeceğe bir şey koyduğundan kuşkulanıyorum. Sanki olaya karışabilirmişim gibi. Hem Odysseus bütün dişilerin kadınlar konağına kapatılmasını buyurmamış mıydı?

Eurykleia her şeyi anlattı bana, kulak veren herkese. İlkin, dedi, Odysseus -hâlâ dilenci kılığındayken- Telemakhos'un on iki balta hazırlamasını, arkasından da Taliplerin ünlü yayını germede fiyaskoya uğramalarını seyretti. Derken yayı eline alıp gererek oku on iki baltanın arasından geçirdi - böylece gelinini almaya ikinci kez hak kazanıyordu, Antinoos'u boynundan vurdu, üzerindeki hırpani entarileri fırlatıp attığı gibi Talipleri birer birer delik deşik etti, önce oklarla, sonra kargı ve kılıçlarla. Telemakhos ile iki sadık sığırtmaç yardım ediyordu ona; gene de yetenek isteyen bir işti. Taliplerin elinde de kargı ve kılıçlar vardı, hain keçi çobanı Melanthios getirmişti, ne ki ne kuşandılarsa hiçbiri işe yaramadı.

Eurykleia öteki kadınlarla birlikte bir kapı arkasına sindiklerinden söz etti, bağrışmalarla kırılan eşyaların çatırtısını, ölenlerin inlemelerini duyduklarından. Daha sonra yaşanan kıyımı anlattı.

Odysseus onu çağırtmış ve "vefasız" dediği hizmetçileri bir bir göstermesini istemiş ondan Taliplerin ölülerini avluya taşıma işine hizmetçileri koşmuş -aralarında kızların eski âşıkları da varmış- arkasından yerlerdeki beyin parçalarıyla kanı yıkatmış onlara, sağlam kalan ne kadar taht ve masa varsa temizletmiş güzelce.

Daha sonra -Eurykleia anlatmayı sürdürüyordu- kılıcıyla hizmetçileri paramparça etmesini söylemiş babası Telemakhos'a. Ama kendini babasına kanıtlamak, ondan daha iyi bildiğini göstermek isteyen oğlum -ne de olsa delikanlıydı daha- bir geminin halatına asmış hepsini yan yana.

Oh olsun dediğini gizleyemeyen Eurykleia, bunun arkasından Odysseus ile Telemakhos'un hain çoban Melanthios'un kulaklarıyla burnunu, elleriyle ayaklarını kesip erkekliğini kopartarak köpeklere attıklarını anlattı, zavallı adamın canhıraş haykırışlarına aldırmamışlardı bile. "Herkese örnek olsun diye yaptılar," dedi Eurykleia, "bir daha kimse hainlik etmeyi aklına getirmesin."

"Peki, hangi hizmetçiler?" diye haykırdım acılı yaşlar dökerek. "Ulu tanrılar adına hangi hizmetçileri astılar?" "Hanımefendi, yavrucuğum," diyordu Eurykleia, hoşnut kalmayacağımı bilerek, "hepsini öldürmek istedi! Bazılarını seçip ayıklamasaydım, hepsi yok olup gidecekti!" "Hangileri?" dedim bir kez daha, duygularımı bastırmaya çalışarak.

"On ikisi yalnızca," diye kaçırdı ağzından. "Arsız olanlar. Kaba davrananlar. Bana nanik yapanlar. Güzel Yanaklı Melantho ile kafadarları - onlar işte. Yola gelmez orospulardı onlar."

"Irzına geçilenler," dedim. "En gençleri. En güzelleri." Taliplerin arasında benim gözüm kulağım olanlar yani, demekten kaçındım. Dokuduğumu söktüğüm bitmek bilmeyen geceler boyunca bana yardım edenler. Kar beyazı kazlarım. Ardıç kuşlarım, güvercinlerim.

Hepsi benim suçumdu. Bu kadına kurduğum düzenden söz etmemiştim.

Eurykleia savunmaya geçti. ''Akılları başlarından gitmişti onların. Kral Odysseus'un yoldan çıkmış kızları hizmetinden tutması yakışık almazdı. Onlara güvenemezdi bir daha. Şimdi aşağı gel yavrucuğum. Kocan seni görmek için sabırsızlanıyor."

Ne yapabilirdim? Ağlayıp inlemek sevgili kızlarımı geri getir miydi? Dilimi ısırdım. Hâlâ dilim olması şaşırtıcıydı oysa, yıllardır kaç kez ısırmıştım onu kim bilir.

Giden gitmiş, dedim içimden. Onlar için yakarıp ruhlarına adaklar adayacağım. Ama bunu gizlice yapmam gerekiyordu, yoksa Odysseus benden de işkillenirdi.

***

Daha uğursuz bir açıklaması olmalıydı. Ya Eurykleia hizmetçilerle tasarladığımız düzenin farkına vardıysa, benim için Talipleri gözetlediklerini, benim buyruklarım doğrultusunda kurallara karşı geldiklerini öğrenmişse? Onu saf dışı bırakmama içerleyip Odysseus'un

gönül tahtındaki yerini de korumak adına kızları bir bir gösterip öldürülmelerini sağladıysa?

Burada bu konuyla ilgili yüzleşemedim onunla. Bir düzine ölü bebek vermişler sorumluluğuna, onlarla ilgilenmekten başka bir şey yapmıyor. Neyse ki hiçbiri büyümeyecek. Yanına yaklaşıp konuşmak için her girişimimde, “Sonra gel, yavrucuğum,” diyor. “Vaktim yok görüyorsun! Şunlara baksana, nasıl da şirin mirin şeyler - dandini dandini dastana!”

Demek ki asla öğrenemeyeceğim.

Koro Şarkısı:

Bir Antropoloji Dersi

Sahneleyen: Hizmetçiler

Sayımız, hizmetçilerin sayısı -on iki sayısı- okumuş kimselere neyi çağrıştırıyor? On iki havari var, Noel günleri de on iki, doğru, bir de on iki ay, peki aydın insan için *ay* ne anlama gelir? Evet? Siz, Bayım, arkadaki? Doğru! *Ay* gökyüzündeki *ay* ile ilişkilidir, bunu herkes bilir. Yo, rastlantı değil bu, hem de hiç, bizim ne on bir, ne on üç, ama on iki olmamız rastgele değil, ne de şarkıda söylendiği gibi süt sağan sekiz hizmetçi!

Bir tek hizmetçilik etmezdik biz. Salt köle ve ağır işçi de olmadık. Hayır! Çok daha yüce bir işlev görmüştük! Yoksa on iki hizmetçi değil de on iki bakire miydik? Bakire ama ölümcül ay tanrıçası Artemis’in arkadaştan on iki ay bakiresi mi? Yoksa törenlerde sunulan adaklar mıydık, ilkin Taliplerle toplu doğurganlık ayinlerine katılan, ardından kılıçtan geçirilmiş erkek kurbanların -ne de çoktular, Tanrıça’yı nasıl da onurlandırmışlardı öyle!- kanında arınarak tıpkı Akteon’un kanıyla boyandığı pınar suyunda yıkanan Artemis gibi bakireliğimizin yenilendiği özverili rahibeler miydik? Daha sonra seve seve feda edecektik canımızı, öyle gerekiyordu, devrini bir kez daha tamamlasın, gümüş rengi yeni-ay-tanrıçası yeniden şakısın diye ayın

karanlık evresini tekrar tekrar sahneledik, özveri ve bağlılık tahtına neden biz değil de İphigenia oturtuldu acaba?

Söz konusu olayların böyle yorumlanmasının nedeni -sözcük oyunlarını bağışlayın- bizi astıkları gemi halatıyla ilişkili, çünkü yeni ay yüzen bir teknedir. Yayı da unutmamak gerekir elbet, öykünün önemini öne çıkaran -Artemis'in kıvrık eski ay yayı on iki balta başını bir okla vururdu eskiden-yine on iki! Ok balta saplarını bağlayan düğümden geçerdi, yuvarlak, ay biçimli ilmiklerden. Asılmaya gelince -düşünün hele aydın insanlar, ipe asılmanın anlamını düşünün! Yeryüzünden yukarı, havada kalmak, ayın denetimindeki denizlere göbek bağı tekneyle açılmak demek- ah, gözden kaçırdığınız ipuçları o kadar çok ki!

Ne demiştiniz, Bayım? Siz arkadaki? Evet, doğru, kamer aylarının sayısı on üçtür gerçekten, öyleyse bizim sayımız da on üç olmalıydı. Demek ki siz diyorsunuz ki -çaktırmadan diye ekleyelim, hadi- kendimizle ilgili bu kuram doğru değil, çünkü sayımız on iki! Ama, daha bitmedi, bekleyin -aslında on üçtük biz! On üçüncümüz Yüce Rahibeydi, Artemis'in ta kendisinin yeniden doğması. Ondan başkası değildi - evet! Kraliçe Penelople işte!

Öyleyse ırzımıza geçilmesi, ardından da asılmamız baba tanrıya inanan ataerkil barbarların gelip anadan kıza geçen ay kültünü zorla ortadan kaldırmalarını simgeliyor olabilir. Başlarında da Odysseus vardı elbet, sonra da kültümüzün Yüce Rahibesiyle, adıyla Penelope ile evlenerek krallığı ele geçirecekti.

Hayır, Bayım, bu kuramın yalnızca feminist safsatalara dayandığını kabul etmiyoruz. Böyle konuların açıkça konuşulmasından hoşlanmadığınızı anlayabiliriz, ırzına geçme, can alma, bunlar tatsız konular, ne var ki buna benzer yıkımların Akdeniz dolaylarında yaşandığı kesin, tarih öncesi yerleşimlere yapılan kazılarda bu defalarca doğrulanmıştır.

Ha, şu baltalar, sonraki kıyımlarda silah olarak kullanılmamaları önemlidir, üç bin yıllık anlatımlarda onlarla ilgili akla yatkın bir açıklamada bulunulmaması da; belli ki Minos halkları arasında görülen Ana Tanrıça kültüyle ilişkili çift taraflı "labyrs" tören baltalarıdır bunlar, on üç kamer ayının bitiminde Yıl Kralın kellesini uçurmak için kullanılırlardı. Yoksa Tanrıça üzerindeki gücünü sergilemek amacıyla başkaldıran Yıl Kral, Tanrıçanın kendi yayıyla Tanrıçaya ait kutsal ölüm kalım baltalarını

vuracaktır okla - kutsala ne büyük saygısızlık! Tıpkı ataerkil penisin tek taraflı vurmayı kendine hak görmesi gibi. Neyse, konuyu saptırmayalım.

Ataerkil öncesi dönemde ok atma yarışları düzenlenmiş olabilir, fakat bu yarışlar doğru dürüst yapılırdı o zaman. Kazanan kim olursa bir yıllığına simgesel kral seçilir, sonra da asılırdı - artık yalnızca Tarot kartlarında alçak biri olarak yaşayan Asılmış Adam motifini getirin aklınıza. Erkekliği de sökülüp atılabilirdi pekâlâ, Kraliçe Arıyla evli erkek asalağa da bu yakışırdı. Gerek asılma gerekse erkekliğin koparılması, her ikisi de ekinlerin verimliliğinin ardından geliyor olmalıydı. Ne var ki güçlü kuvvetli gaspçı Odysseus kendi dönemi sona erdikten sonra ölmeyi kabul etmemişti. Açgözlü, ömrünü uzatmaya ve gücünü artırmaya bakan biri olarak yerini alacak kimseler buldu. Birilerinin erkeklikleri koparılmıştı gerçekten de, ama bunlar onun değil, keçi çobanı Melanthios'un üreme organlarıydı. Asılanlar da olmuştu, ama bu defa da onun yerine ipte sallandırılanlar bizlerdik, on iki ay bakiresi.

Dahası da var. Bazı vazolardaki resimleri. Tanrıça kültüne ait nesneleri görmek ister miydiniz? Hayır mı? önemli değil. Burada vurgulanan nokta siz aydın kimselerin bize öfkelenmenize gerek olmadığıdır. Bizi damarlarından gerçek kan akan, gerçekten canlı, gerçekten acı çeken, gerçekten haksızlığa uğramış gerçek kızlar olarak düşünmeyin. Bu çok rahatsız edici olabilir, İğrenç sözcükleri atın gitsin. Bizi yalnızca simgeler olarak ele alın. Paradan daha gerçek değiliz çünkü.

Taşyürekli

Merdivenlerden aşağı inerken seçeneklerimi gözden geçiriyordum. Talipleri öldürenin Odysseus olduğunu söylediğinde Eurykleia'ya inanmamış gibi davranmıştım. Belki de bu adam sahtekârın tekidir, demiştim ona - Odysseus'un şimdi neye benzediğini nereden bileceğim, aradan yirmi yıl geçmedi mi? Bir de ona nasıl görüneceğimi merak ediyordum. Odysseus denizlere açıldığında genceciktim; şimdiyse orta yaşlı bir kadın. Düş kırıklığına uğrayacaktı elbet, uğramaz mı hiç?

Onu bekletmeye karar verdim: Ben yeterince beklemiştim, değil mi ya? Aynı zamanda talihsiz on iki genç hizmetçimin ipe asılmalarıyla ilgili gerçek duygularımı saklamak için biraz zaman gerekiyordu.

Sonunda sofaya girip de onu otururken gördüğümde hiçbir şey söylemedim. Telemakhos hiç zaman kaybetmedi, babasını daha sıcak karşılamadığım için beni azarladı hemen. Taşyürekli, dedi bana tepeden bakarak. Gözünün önüne gelen pembe tabloyu görebiliyordum: ikisi bana karşı omuz omuza verecekti, yetişkin erkeklerdi onlar, kümesten sorumlu iki horoz. Onun için en iyisini istiyordum elbette, oğlumdu o benim; ister siyasal önder olsun, ister savaşçı ya da her ne olmak istiyorsa, başarılı olmasını diliyordum. Ne ki o anda keşke bir Troya Savaşı daha patlak verse diye geçirdim içimden, onu oraya gönderir, böylece gözümün önünden uzaklaştırabilirdim. Tüyleri yeni biten erkek çocuklar tam baş belası olabilirler ne de olsa.

Taş yürekli davranmak severek üstlendiğim bir roldü, çünkü o olduklarını söyleyen tanımadığım adamların kollarına kendimi atmayacağımı Odysseus kendi gözleriyle görsün istiyordum. Bu nedenle boş gözlerle baktım yüzüne, bunca şeyi, karşımdaki bu kirli, kan içindeki serserinin yirmi yıl önce güzel entariler içinde denizlere yelken açan iyi kocamla aynı adam oldukları fikrini bir anda sindiremem, dedim.

Odysseus sırıtıyordu - meğer o büyük bir kavuşma sahnesi beklermiş, “Şendin demek! Kılık değiştirmede amma ustaymışsın!” diyerek kollarımı boynuna dolayacağım bir sahne. Daha sonra yıkanmaya gitti; e, gerekliydi. Temiz giysiler içinde, gittiğinden çok daha güzel kokular yayarak geri geldiğinde, ona bir kez daha sataşmamak elimde değildi. Eurykleia’ya dönerek bu yabancı için Odysseus’un yatak odasındaki karyolayı dışarı taşımasını söyledim.

Bu karyolanın direklerinden birinin kökleri hâlâ yerde olan bir ağaçtan oyulduğunu anımsarsınız. Bunu Odysseus’tan, benden ve çoktan ölmüş olan Sparta’dan getirdiğim hizmetçim Aktoris’ten başka kimse bilmezdi.

Odysseus pek sevdiği karyolasını birinin kestiğini sanarak öfkeden deliye döndü. Ancak o zaman yumuşadım ve onu tanıdığımı göstermeye koyuldum. Yeteri kadar sevinç gözyaşlı döküp kollarına atıldım, karyola sınavından geçtiğini, artık karşımdakinin o olduğuna inandığımı belirttim.

Derken bir zamanlar onca mutlu saatler geçirdiğimiz yatağa çıktık yine, tıpkı ilk evlendiğimizdeki gibi, tıpkı Helena’nın Paris’le kaçmayı kafasına

koyup savaş ateşini körüklemesinden, yuvamı viraneye çevirmesinden önce olduğu gibi. Havanın karardığına sevinmiştim, karanlık ikimizin de kırışıklıklarını örtüyordu.

“Artık ikimiz de civciv değiliz,” dedim.

“Öyleyiz, bal gibi öyleyiz,” diye karşı çıktı Odysseus.

Biraz daha zaman geçtikten sonra birbirimize ısınmıştık, eski alışkanlığımızı anımsadık, masal anlatmaya başladık yine. Odysseus yolculuğunda başından geçenleri, çektiği sıkıntıları anlattı - genelev patroniçeleriyle orospuların değil de canavarlarla tanrıçaların yer aldığı soylu öykülerdi bunlar. Uydurduğu yalanları sıraladı, kendini tanıttığı takma adları -Tepegözlere adını Hiç Kimse olarak vermesi en zekice olanıydı, hoş, böbürlenerek mahvetmişti bunu-gerçek kimliğini ve amacını gizlemek için kendine biçtiği uydurma yaşam öykülerini. Sıra bana geldiğinde, Taliplerin öyküsünü anlattım ona, Laertes’e dokuduğum kefen masalını, Talipleri boş yere umut vermemi, onları yanlış yönlendirip kışkırtmamı hepsini birbirine düşürmemi.

Beni ne kadar özlediğini söyledi sonra, tanrıçaların süt beyaz kollarında yatarken bile burnunda tüttüğümü; ben de yirmi yıl boyunca yolunu gözlerken nasıl gözyaşı döktüğümden; usandıracak kadar ona bağlı kaldığımdan ve muhteşem karyola direğinin altındaki kocaman yatağına başka bir erkek almayı hiç ama hiç aklıma getirmediğimden söz ettim.

İkimiz de -kendimizin de kabul ettiği gibi- eskiden beri usta ve utanmaz yalancılardık. Acaba birimiz ötekinin söylediği bir söze inanıyor muydu?

İnanıyorduk elbet.

Ya da birbirimize öyle diyorduk.

Odysseus geldikten sonra çok geçmedi yeniden gitti. Her ne kadar benden uzak kalmaktan nefret etse de yeniden serüvenlere atılması gerektiğini söyledi. Bilici Teiresias’ın ruhunun dediğine göre, arınmak için bir yekeyi herkesin yaba sanacağı kadar kıyıdan uzağa, içerilere taşıması gerekiyormuş. Taliplerin eline bulaşan kanını temizlemenin, öç alıcı hayaletlerini ve kan davası güdecek akrabalarını başından savmasının, oğlu Tepegözleri kör ettiği için ona hâlâ hınç bileyen deniz tanrısı Poseidon’un öfkesini dindirmenin tek yolu buymuş.

Akla yatkındı dedikleri. Odysseus’un öyküleri hep akla yatkın olurdu ya.

Koro Şarkısı:

Odysseus'un Duruşması,
Hizmetçilerin Bant Kaydından

Savunma Avukatı: Sayın Yargıç müvekkilimin, huzurunuzda çok sayıda adamın canına kıymak suçuyla duran, adı dillerde dolaşan efsanevi kahraman Odysseus'un suçsuzluğunu anlatmama izin veriniz. Onun izni olmaksızın sofrasında yiyen, karısını rahatsız eden, oğlunu öldürmeyi ve tahtını ele geçirmeyi tasarlayan, bir düzine eksik ya da fazlasıyla yüz yirmiyi aşkın iyi aile çocuğu genci ok ve kargılarla -toplu ölümler olduğuna ya da kullanılan silahlara itirazımız yok- öldürmekte haklı mıydı, değil miydi? Sayın meslektaşım Odysseus'un haksız olduğunu, çünkü bu gençlerin onun sarayında gönüllerince pisboğazlık etmelerine karşılık öldürülmelerinin fazla kanlı bir tepki olduğunu belirtti.

Odysseus'a ve/veya mirasçılarına veya hak sahiplerine kaybolan gıda maddelerinin maddi olarak tazmin edileceğinin teklif edildiği ve bu tazminatı kabul etmeye rıza göstermeleri gerektiği iddia edilmektedir. Fakat tazminatı teklif eden, önceden iştahların kısılmasını veya Odysseus'un hakkının savunulmasını ve ailesinin korunmasını sağlaması için kendisine birçok kez rica edilmiş olmasına rağmen, hiçbir önlem almayan aynı gençti. Bilakis, yokluğunda Odysseus'a bağlılık göstermemişlerdi. Gerçek buyken, sözlerine nasıl güvenilebilir? Aklı başında bir adam söz verdikleri tazminattan bir tek öküzü bile ödemelerini bekleyebilir mi?

Olasılıktan gözden geçirelim. Bir düzine eksik ya da fazlasıyla yüz yirmi kişiye karşı bir ya da dört kişi diyelim, ne de olsa meslektaşımın da ifade buyurduğu üzere Odysseus'un suç ortakları vardı; bunlarsa henüz yetişkin bile sayılamayacak bir akrabasıyla, savaş eğitimi almamış iki uşağıydı - sorarım, bu gençleri Odysseus'la uzlaşma yapmış gibi tavır takınmaktan, sonra da dalgın bir anını kollayarak gecenin karanlığında üzerine çullanıp

onun işini bitirmekten ne alıkoyabilirdi? Bizim iddiamıza göre, Kaderin ona sunduğu tek fırsatı değerlendirerek genel saygı gören müvekkilimiz Odysseus yalnızca kendini savunmuştur. Buna dayanarak sizden davanın düşmesini talep ediyoruz.

Yargıç: Kabul edilebilir.

Savunma Avukatı: Teşekkürler, Sayın Yargıç.

Yargıç: Arkadaki kargaşa da neyin nesi? Sessizlik! Bayanlar, gösteri yapmaya son verin! Kılığınızı düzeltin! Çıkarın şu ipleri boynunuzdan! Yerinize oturun!

Hizmetçiler: Bizi unuttunuz? *Bizim* davamız ne olacak? Onu serbest bırakamazsınız! Bizi soğukkanlılıkla ipe astı! On ikimizi birden! On iki genç kızı! Hem de hiç yüzünden!

Yargıç (Savunma Avukatına dönerek): Bu yeni bir suçlama. Açık konuşmak gerekirse, ayrı bir davada ele alınması gerek; fakat her iki dava konusu birbirleriyle yakından İlişkili göründüğünden, şimdi iddiaları dinlemeye hazırım. Müvekkiliniz adına ne diyeceksiniz?

Savunma Avukatı: Sahip olduğu haklar doğrultusunda hareket ediyordu. Sayın Yargıç. Bunlar onun köleleriydi.

Yargıç: Yine de bir gerekçesi olmalı. Köleler bile yok yere öldürülmemek. Bu kızlar ipe asılmayı hak edecek ne yaptılar?

Savunma Avukatı. İzinsiz cinsel ilişkide bulundular.

Yargıç: Anlıyorum. Peki kiminle cinsel ilişkide bulundular?

Savunma Avukatı: Müvekkilimin düşmanlarıyla, sayın Yargıç. Bırakın müvekkilimin canına, karısına göz koyan kimselerle.

(Kıkırdamalar.)

Yargıç: Bunlar hizmetçilerin en gençleri galiba.

Savunma Avukatı: Şey, elbette. En güzelleri ve en baştan çıkarıcı oldukları da kesin. Neredeyse.

Hizmetçiler acı acı güler.

Yargıç: (“Odysseia *kitabına göz atarak):* Burada yazıyor, bu kitapta -bu konuda yetkili olduğu için başvurmamız gereken bir kitap- ahlak dışı eğilimler dile getirilmiş olsa da, seks ve şiddete fazla yer verildiyse de, kanımca -işte burada yazılı- 22’nci Bölümde hizmetçilerin ırzına geçildiğinden söz ediliyor. Talipler iğfal etmiş onları. Kimse onlara engel olmamış. Aynı zamanda, hizmetçilerin Talipler tarafından saçma sapan ve/veya pis emelleri için nasıl oradan oraya sürüklendikleri anlatılıyor. Müvekkiliniz bütün bunları biliyordu - bunları dile getiren sözlerinden alıntılar var. Demek ki hizmetçilere baskı yapılmıştı, ayrıca tamamen savunmasızdılar. Doğru mu bu?

Savunma Avukatı: Ben orada değildim. Sayın Yargıç Bu kitapta anlatılanların hepsi benim zamanımdan üç ya da dört bin yıl önce yaşanmış.

Yargıç: Sorunun ne olduğu belli… Tanık Penelope kürsüye gelsin.

Penelope: Uyuyordum, Sayın Yargıç. Çoğu zaman uykudaydım. Size bir tek sonradan söylenenleri anlatabilirim.

Yargıç: Söyleyenler kimler?

Penelope: Hizmetçiler, Sayın Yargıç.

Yargıç: Irzlarına geçildiğini mi söylediler?

Penelope: Şey,evet, Sayın Yargıç, öyle.

Yargıç: Peki sen onlara inandın mı?

Penelope: Evet, Sayın Yargıç. Yani, inanmak istedim.

Yargıç: Anladığım kadarıyla sık sık arsızlık ederlermiş.

Penelope: Evet, Sayın Yargıç, fakat…

Yargıç: Fakat sen onları cezalandırmadın ve sana hizmet etmeyi sürdürdüler?

Penelope: Onları iyi tanırım, Sayın Yargıç. Severdim hepsini. Bazılarını ben büyüttüm, diyebilirsiniz. Hiç olmayan kızım gibiydi onlar. *(Gözyaşlarını tutamaz.)* Onlar için üzülüyordum! Ama hizmetçilerin çoğunun ırzına geçildi, er ya da geç; içler acısı da olsa saray yaşamının yaygın görülen bir özelliği bu. Odysseus'un onların aleyhine dönmesine neden tecavüze uğramaları değildi. İzinsiz tecavüz edilmeleriydi.

Yargıç: (gevrek gevrek güler) Affedersiniz, Bayan, ama tecavüzün anlamı bu değil mi zaten? İzinsiz yapılması.

Savunma Avukatı: Sahiplerinin izni olmadan, Sayın Yargıç.

Yargıç: Ya. Anlıyorum. Ama sahipleri orada değildi. Bir anlamda, bu hizmetçiler Taliplerle yatmak zorundaydılar, çünkü karşı koysalardı, çok

daha iğrenç bir biçimde tecavüz edileceklerdi, öyle mi?

Savunma Avukatı: Bunun davanın seyrini etkileyeceğini sanmıyorum.

Yargıç: Müvekkiliniz de düşünmemiş, belli. *(Gülerek.}* öte yandan müvekkilinizin yaşadığı dönem bizimkiyle aynı değil. Davranış kalıpları farklıydı o zamanlar. Bu talihsiz ama önemsiz olayın, aslında epey saygın bir yaşam sürmüş birinin onuruna leke sürmesine izin vermek yazık olur. Tarih hatası yaptığımın düşünülmesini de istemem.

Hizmetçiler: Adalet istiyoruz! öcümüzün alınmasını talep ediyoruz! Kan kokusu yayıyoruz! öç Alıcıları çağırıyoruz!

On iki Erinyes birliği görünür. Yılan saçlı, köpek başlı, yarasa kanatlıdırlar. Havayı koklarlar.

Hizmetçiler: Ah, öç Alıcılar, Ah, Periler, siz son umudumuzsunuz! Yalvarırız, bizim adımıza ceza uygulayın, öcümüzü alın! Hayatta gün yüzü görmemiş bizleri savunun! Nereye giderse gitsin Odysseus’un kokusunu sürün! Bir yerden başka bir yere, bir yaşamdan ötekine, hangi kılığa girerse girsin, hangi biçime bürünürse bürünsün, peşini bırakmayın! Ayak izlerinden gidin, ister yeryüzünde ister Hades’te, nereye sığınırsa sığınsın, ister şarkılara ya da piyeslere, ister kocaman ciltli kitaplara ya da araştırmalara, ister sayfa kenarlarına ya da ek bölümlere! Gözüne bizim kılığımıza görünün, perişan kılığımızda, acınacak haldeki cesetlerimizi görsün hep! Asla huzur bulmasın!

Erinyes’ler Odysseus’a dönerler. Kan çanağı gözleri kıvılcım saçar.

Savunma Avukatı: Evin efendisinin mülkiyet haklarını ve erkeklik hakkını savunması, aynı zamanda müvekkilimin bulut olup gözden kaybolmasını sağlaması için Zeus’un ölümsüz kızı, gri gözlü Pallas Athena’yı kürsüye çağırıyorum.

Yargıç: Neler oluyor? Sessizlik! Sessizlik! Burası yirmi birinci yüzyıl adalet mahkemesi! Siz, oradakiler, inin tavandan aşağıya! Havlayıp tıslamayı kesin! Bayan, göğsünüzü örtün, kargınızı indirin! Şuradaki bulut da ne? Polis nerede? Sanık nerede? Herkes nereye gitti?

Hades'te Ev Yaşantısı

Geçen gece esrime durumuna giren bir aracının gözünden dünyanıza bakıyordum. Müşterisi ondan, ölmüş erkek arkadaşıyla iletişim kurmasını, ortaklaşa aldıkları daireyi satıp satmama konusunda fikrini sormasını istemişti, ne var ki karşılarına ben çıkmıştım. Bir yerde bir boşluk sezdiğim zaman, hemen onu doldurmaya koşarım. Dilediğim kadar sık çıkamıyorum buradan.

Beni ağırlayanları küçük görmek istemem, ama yine de yaşayanların ölüleri nasıl rahatsız ettiklerine tanık olmak şaşırtıcı gelir bana. Çağdan çağa bu durum pek değişmez, bir tek yöntemler değişir. Sibylla bilicilerini aradığımı söyleyemem -ne onları ne altın dallarını, geleceği bilmek isteyen sonradan görme zenginleri peşlerine takarak sağda solda dolaşıp Ruhların rahatını bozar onlar- fakat Sibylla'lar yol yordam bilirlerdi. Sonradan gelen büyücülerle sihirbazlar daha da kötüydüler, ne var ki her şeyi pek ciddiye alırlardı.

Günümüzdekilerse ilgi gösterilmeyi hak etmeyecek kadar önemsiz. Borsadaki fiyatlar, dünya politikaları, kendi sağlık durumları gibi saçmalıktan öğrenmek isterler; bu da yetmezmiş gibi ölüler Ülkesinde tanımamız gerekmeyen ölmüş pek çok önemsiz kimselerle görüşmeye çalışırlar. Herkesin bunca meraklı olduğu bu "Marilyn" kim acaba? Ya şu "Adolf" kim ola? Bunlarla birlikte olmak boşa zaman harcamaktır, çileden çıkarır bizi.

Yine de ancak böyle sınırlı anahtar deliklerinden bakarak bizim ülkenin dışında, başka kılığa girdiği zamanlarda Odysseus'un izini sürebiliyorum.

Kuralları bildiğinizi varsayıyorum. Dilersek, yeniden doğabilir, yaşamı bir daha deneyebiliriz; fakat önce Unutkanlık Suyundan içmemiz gerekir, böylece geçmiş yaşamlarımız belleğimizden silinir. Bu bir varsayımdır; ne var ki bütün kuramlar gibi varsayılır. Unutkanlık Suyu her zaman istediğiniz sonucu vermez. Pek çok kimse her şeyi anımsar. Kimileri birkaç tür su olduğunu, Bellek Sularının da çeşmeden aktığını söylerler. Ben nereden bileyim.

Helena birkaç gezi yaptı. Onlara “küçük gezintilerim” demesinin nedeni de bu. “öyle eğlendim ki,” diye başlar anlatmaya. Sonra da en son fethettiği gönülleri, modadaki son değişiklikleri bana ayrıntısıyla anlatır. Bugün yamaları, güneş gözlüklerini, jüponları, yüksek topuklu pabuçları, jartiyerleri, bikinileri, aerobik hareketlerini, delikli vücut süslemeleri, yağ aldırma uygulamalarını hep ondan öğrenmişimdir. Derken Helena hiç uslu durmadığını, ortalığı birbirine nasıl kattığını, kaç erkeği mahvettiğini özetleyen bir konuşma yapar. Onun yüzünden imparatorlukların çöktüğünü belirtmekten ayrı bir tat alır.

“Anladığım kadarıyla Troya Savaşıyla ilgili olayların yorumu tümüyle değişmiş,” derim, şişinmeye son versin diye. “Artık seni yalnızca bir mit olarak görüyorlarmış. Olan biten ticaret yollarıyla bağlantılıymış. Bilim adamları böyle diyor.”

“Ay, Penelope, hâlâ kıskançlık gösterebiliyorsun, demek,” diye sızlanır. “Bak, artık arkadaş olabiliriz! Bir dahaki gidişimde neden sen de benimle birlikte yukarı dünyaya gelmiyorsun? Las Vegas’a uzanırdık şöyle. Kızlar gecesi yapardık! Ha, unutmuşum, bu senin tarzın değil. Vefalı kadını oynarsın sen, iplik bükerek filan. Ne kötüyüm, ben hiç yapamadım, sıkıntıdan patlardım. Ama sen her zaman ev kuşuydun!”

Haklı. Unutkanlık Suyundan hiç içmeyeceğim ben. Ne işe yaradığını anlayamıyorum. Yok, anlıyorum aslında, ama risk almak istemiyorum. Geçmiş yaşantımda onca zorluklarla boğuşmuştum, bundan sonrakinin daha kötü geçmeyeceğini kim söyleyebilir? Sınırlı erişimlerim sırasında bile dünyanın en az benim zamanımda olduğu kadar tehlikeli bir yer olduğunu görebiliyorum, ha, bir farkla, şimdiki sefalet ve acının boyutları daha geniş. İnsan doğasına gelince, her zamanki gibi iğrenç.

Bunların hiçbiri Odysseus’u durdurmaz. Bir süreliğine buraya iner, beni gördüğüne sevinmiş gibi yapar, hangi tutkulu güzelin koynuna girerse girsin ya da nasıl serüvenlere atılırsa atılsın, tek istediğinin benimle birlikte aile

yaşantısı sürmek olduğunu söyler. Huzur içinde yürüyüşe çıkarız, biraz çirişotu atıştırır, birbirimize eski masalları anlatırız; Telemakhos'tan haberler verir bana -şimdi Parlamento Üyesi olmuş, onunla gurur duyuyorum!- derken, henüz rahatlamaya başladığım, bana yaşattığı her şey için onu bağışlayabileceğim! düşündüğüm, onu hatalarıyla kabul etmeye niyetlendiğim, bu defa yürekten konuşuyor dediğim sırada, pat diye gider, yeniden doğmak üzere Lehte Irmağının unutkanlık sularına uzanır kestirme yoldan.

Sözleri yürektendir. Gerçekten. Benimle olmak ister. Böyle derken gözyaşlarını tutamaz. Gel gör ki bir güç bizi birbirimizden koparır.

Hizmetçiler bunlar. Bize doğru yaklaştıklarını görür uzaktan. Sinirlenir onları görünce. Huzursuz olur. Acısı depreşir. Başka bir yerde başka biri olma isteği uyandırırlar Odysseus'ta.

Fransız general olmuştu bir aralar, Moğol istilacı, Amerika'da bir kodaman, Bomeo'da kelle avcısı. Sonra bir film yıldızı, mucit, reklamcı. Hepsi kötü sonlandı, ya intiharla ya kazayla, kâh savaşta çarpışırken kâh suikastta ölerek, her defasında buraya geri döndü.

"Neden onu rahat bırakmıyorsunuz?" diye bağırırım hizmetçilere. Bağırmam gerek çünkü beni yanlarına yaklaştırmıyorlar. "Yetmedi mi daha! Cezasını çekti, yakarışlarını yaptı, arındı artık!"

Seslenirler, "Yetmedi *bizim* için."

"Daha başka ne istiyorsunuz ondan?" diye sorarım. Gözyaşlarını akıyordur o sırada. "Söyleyin bana!"

Ama koşarak giderler.

Koşmak yanlış bir terim. Bacakları kımıldamıyor ki. Hâlâ havada debelenen ayakları yere değmiyor.

Koro Şarkısı:

Senin Arkandan Geliyoruz,

Bir Aşk Şarkısı

Hey buraya bak! Bay Hiç Kimse! Bay Adsız! Bay Yalan Ustası! Hırsızlarla yalancıların torunu Bay El Çabukluğu Marifet!

Biz de buradayız, adları olmayanlar. Adsız ötekiler. Başkalarının üstümüze sıçrattığı çamurla utanç içindekiler. İşaret edilenler, parmakla gösterilenler.

Koro kızları, gül yanaklı kızlar, sulu kikirikler, ele avuca sığmaz arsız veletler, oynak kızlar.

On ikimiz birden. On iki ay gibi popo, on iki ısıtılacak popo, yirmi dört kuştüyü meme, daha da iyisi, yirmi dört debelenen ayak.

Tanıdın mı bizi? Elbette tanıdın! Ellerini yıkayasın diye sana su dökerdik, ayaklarını biz yıkardık, çamaşırlarını yunardık, omuzlarını yağla ovardık, şakalarına gülerdik, mısırını öğütürdük, sıcacık yatağını biz açardık.

Bizi iple bağladın, havaya astın, ipe serili çamaşırlar gibi sallandırdın. Ne cümbüştü ama! Ne eğlence! Atınca kafandan pisliğe bulaşmış patavatsız kızları nasıl da erdemli bildin kendini, nasıl da dürüst, tertemiz!

Bizi doğru dürüst gömmeliydin. Üzerimize şarap dökmeliydin. Bağışlanmamız için yakarmalıydın.

Şimdi bizden kurtulamayacaksın, nereye gidersen git, fark etmez: hem bu dünyada hem öbür dünyada ne de diğer yaşamlarında.

Girdiğin bütün kılıklarda tanırız biz seni: gündüz yolları. gece yolları, hangi yola gidersen git - hep senin arkandayız, duman gibi geliriz peşinden, kuyruk gibi, kızlardan oluşur bu kuyruk, anılar kadar ağırdır, hava kadar hafif: On iki suçlu, ayak parmakları değemez yere, sıyırır geçer, elleri arkada bağlı, dilleri dışarıda, gözleri pırtlamış, şarkılar düğümlenmiş boğazlarında.

Neden kıydın bize? ölmemizi gerektirecek ne yaptık sana? Buna hiç yanıt vermedin.

Öç almaydı bu, kin gütmeydi, öldürmek onurun olmuştu.

Hey buraya bak! Bay Düşünceli, Bay İyilik, Bay Yüce Kişi, Bay Yargıç! Omzunun üzerinden bir bak! İşte buradayız, arkanda yürüyoruz, yakın, çok yakın, öpücük kadar, kendi tenin kadar yakınız.

Hizmet eden kızlarız biz, hizmetinde olmak için buradayız. Sana doğru hizmet edebilmek için. Seni hiç bırakmayacağız, gölge gibi geleceğiz hep peşinden, yapışkan gibi hafif ama kaskatı. Sevimli hizmetçiler tek sıra olmuşlar.

Sonsöz

Çıkmazdı sesimiz
Adımız yoktu
Yoktu hiç seçeneğimiz
Bir tek yüzümüz vardı
Aynı yüz paylaşılırdı

Üstlendik suçu
Haksızlıktı bu
Ama şimdi buradayız
Hem de hepimiz
Sizden farksız

Şimdi de takipteyiz
Sizi, buluruz biz
Size sesleniriz
Pek cingöz, pek açıkgöz
Pek açıkgöz, pek cingöz
Cingöz
Açıkgöz

Hizmetçiler tüylere bürünür, baykuş olarak uçup giderler.

Notlar:

Penelopia için yararlanılan başlıca kaynak Homeros'un *Odyssey* destanının E. V. Rieu'nün çevirdiği ve D.C.H. Rieu'nün gözden geçirdiği Penguin Klasikleri arasından yayınlanan baskısıdır(1991).

Robert Graves imzalı yine Penguin yayınlarından çıkan *The Greek Myths* (Yunan Mitleri; Say *Yayınları*, 2004) büyük önem taşımaktadır. Penelope'nin soyu, aile ilişkileriyle -Troyalı Helena'nın kuzeni olması- ve diğer konularla ilgili bilgiler, olası zinalarıyla ilgili öyküler de içinde olmak üzere bu kitapta bulunabilir. (Bkz: özellikle 160 ve 171 no.lı bölümler). Her ne kadar kendisi talihsiz hizmetçilerle ilişkili olarak on iki ve on üç sayılarının öneminden tuhaf bir biçimde söz etmese de Penelope'nin dişi-tanrıça kült simgesi olmasıyla ilgili kuramı Graves'e borçluyum. Graves anlattığı öykülerin ve başka çeşitlemeleri için pek çok kaynak sıralar. Bunların arasında Herodotos, Pausanias, Apollodoros ve Hyginos da yer almaktadır.

Homerik övgüleri'nin, en çok da tanrı Hermes'le ilişkili olanların yardımını gördüm, ayrıca Lewis Hyde'ın *Tricskter Makes This World* adlı çalışması Odysseus karakteri üzerine biraz ışık tuttu.

Hizmetçiler Korosu böyle korolar kullanılan Yunan tiyatrolarının anısına düzenlendi. Yunan tiyatrosunda ciddi tiyatro oyunlarından önce ana temsilin yarı-insan yarı-keçilerin oyunlarında hicvedilmesi gelenekti.

Teşekkür

Kitap daha yayına hazırlanmadan önce onu ilk okuyan Graeme Gibson, Jess Gibson, Ramsay ve Eleanor Cook, Phyllida Lloyd, Jennifer Osti-Fonseca, Surya Bhattacharya ve John Cullen'a; çalıştığım İngiliz ajansından Vivienne Schuster ile Diana McKay'e, Kuzey Amerika'daki ajansımdan Phoebe Larmore'a, kitabı canla başla düzelten Knopf Canada yayınevinden Louise Dennys'e; noktalı virgül ustası Heather Sangster ile uzaklardan düşünce demetlerini göndermeyi esirgemeyen Amulf Conradi'ye; verdikleri

destek ve birlikte yediğimiz öğle yemekleri için Sarah Cooper ve Michael Bradley’e; beni formda tutan Coleen Ouinn’e; telefonda çok çabuk konuşmayı bilen Gene Goldberg’e; Eileen Ailen ve Melinde Dabaay’a; ve Arthur Gelgoot Associates çalışanlarına binlerce teşekkür ederim. Ayrıca, İskoçya’da bir katırtırnağı çalısının arkasından fırlayıp beni bu kitabı yazmaya ikna eden Canongate’den Jamie Byng’e teşekkürler.

Türkçe Baskıya Not

Bu kitabın çevirisinde Homeros’un *Odysseia* adıyla, Azra Erhat ve A. Kadir’in çevirisiyle Sander Yayınlarından çıkan üçüncü baskısı (1981) ile Azra Erhat’ın hazırladığı Remzi Kitabevi tarafından yayınlanan *Mitoloji Sözlüğü*, ikinci basımından (1978) yararlanılmıştır.